

**T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

**KONYA İLİ KARATAY, MERAM VE SELÇUKLU
İLÇELERİNDE ECZANE VE AKTARLARDA FİTOTERAPİ
AMAÇLI SATILAN BİTKİLER VE ÖZELLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet ACAR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mehtap TEKŞEN

AKSARAY, 2025

Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 222307707 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet ACAR tarafından hazırlanan “**KONYA İLİ KARATAY, MERAM VE SELÇUKLU İLÇELERİNDE ECZANE VE AKTARLARDA FİTOTERAPİ AMAÇLI SATILAN BİTKİLER VE ÖZELLİKLERİ**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile BİYOLOJİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehtap TEKŞEN

Aksaray Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.....

Üye: Prof. Dr. İbrahim ÖRÜN

Aksaray Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.....

Üye: Prof. Dr. Ebru DOĞAN GÜNER

Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.....

Tez Savunma Tarihi: 14/01/2025

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Fazliye KARABÖRK
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, akademik kurallara ve bilimsel etik, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, çalışmamda kullandığım verilerin orijinalliğini ve her türlü intihalden uzak olduğunu beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Mehmet ACAR

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında, her türlü desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Mehtap TEKŞEN'e, eczane ve aktar ziyaretlerinde ve yazım aşamasında hep yanımda bulunan değerli eşim Uzman Öğretmen Hatice ACAR'a, manevi destekleriyle hep yanımda hissettiğim, dualarını esirgemeyen kıymetli annem ve babama, çalışmam esnasında işletmelerinin kapısını açan muhterem eczane ve aktar sahiplerine, en içten teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet ACAR
AKSARAY, 2025

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	10
3. MALZEME VE YÖNTEM	13
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	18
5. TARTIŞMA VE SONUÇLAR	79
KAYNAKLAR	105
EKLER.....	111
Ek A. Kongre katılım belgesi.	111
Ek B. Kongre bildirimi kapak sayfası.	112
Ek C. Kongre özet metni.	113
Ek D. Aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlere ait görseller.	114
Ek E. Eczanelerde satılan bitkisel ürünlere ait görseller.	118
ÖZGEÇMİŞ.....	120

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA İLİ KARATAY, MERAM VE SELÇUKLU İLÇELERİNDE ECZANE VE AKTARLARDA FİTOTERAPİ AMAÇLI SATILAN BİTKİLER VE ÖZELLİKLERİ

Mehmet ACAR

**Aksaray Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Mehtap TEKŞEN

ÖZET

Konya ilinin Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde yapılan çalışmamızda, 20 eczane ve 15 aktar ziyaret edilerek, satışı yapılan bitki, bitkisel kısım ve bitkisel ürünlerin tespiti ve incelemesi yapılmıştır. Bitki ve bitkisel kısımların yöresel adı, ürün üzerindeki bilimsel adı, kullanım amaçları ve kullanım şekilleri kayıt formlarına kaydedilmiştir. Bitkilerin doğru bilimsel adları ile Türkçe bilimsel adları belirlenmiştir. Çalışmamızda eczane ve aktarlarda satılan bitkisel ürünler tespit edilerek kategorilerilere ayrılmıştır. Ürünlerin ticari marka adları, kullanılan bitkiler ve kullanım amaçları, kullanım şekilleri eczane ve aktarlardan edinilen bilgilere göre derlenmiştir. Aktarlarda satılan 56 familyaya ait 108 cins ve 131 tür ve türaltı bitki/bitkisel kısım ile eczane ve aktarlarda farklı ürün kategorilerinde satışı yapılan 232 ticari markaya ait bitkisel terkiplerin içeriğinde yer alan 182 takson tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitkisel Tedavi, Fitoterapi, Eczane, Aktar, Konya

Ocak, 2025; 120 sayfa

M.Sc. THESIS

**PLANTS SOLD FOR PHYTOTHERAPY PURPOSES IN PHARMACIES
AND HERBALISTS IN KARATAY, MERAM AND SELÇUKLU DISTRICTS
OF KONYA PROVINCE AND THEIR PROPERTIES**

Mehmet ACAR

**Aksaray University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Biology**

Supervisor: Prof. Dr. Mehtap TEKŞEN

ABSTRACT

In our study conducted in Karatay, Meram and Selçuklu districts of Konya province, 20 pharmacies and 15 herbalists were visited and the plants, herbal parts and herbal products sold were identified and examined. The local name of the plant and plant parts, the scientific name on the product, their intended use and usage patterns were recorded in the registration forms. The correct scientific names of the plants and their Turkish scientific names were determined. In our study, herbal products sold in pharmacies and herbalists were identified and categorized. The trademark names of the products, the plants used, their intended use and usage patterns were compiled based on the information obtained from pharmacies and herbalists. 108 genera, 131 species and subspecies of plants/herbal parts belonging to 56 families sold in herbalists, and 182 taxa included in the herbal preparations of 232 trademarks sold in different product categories in pharmacies and herbalists were identified.

Keywords: Herbal Treatment, Phytotherapy, Pharmacy, Herbalist, Konya

January, 2025; 120 pages

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Konya il haritası.....	7
Şekil 5.1. En fazla cins ve takson içeren familyalar	81
Şekil 5.2. Aziziye Camisi civarı aktar ve baharatçılardan görünüm.....	93
Şekil 5.3. Yenilikçi aktarlardan örnek görünüm.	94
Şekil 5.4. Eczanelerden örnek görünüm.	95

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Eczanelerin listesi.	13
Çizelge 3.2. Aktarların listesi.	14
Çizelge 3.3. Ürün bilgi kayıt formu.	14
Çizelge 4.1. İncelenen ürünlerdeki türler ile eczane ve aktarlardaki tercih edilme sayıları ve tıbbi kaynaklardaki çalışılma sıklıkları.	67
Çizelge 4.2. Kullanım amaçları ve tür sayıları değerlendirilmesi.	70
Çizelge 4.3. Kullanılan kısımlar ve tür sayıları değerlendirilmesi	70
Çizelge 4.4. Şurup ve sıvı takviye edici gıdalar.....	72
Çizelge 4.5. Pastil, tablet ve kapsüller	73
Çizelge 4.6. Çaylar ve içecek tozları	74
Çizelge 4.7. Bitkisel yağlar.....	75
Çizelge 4.8. Bitki özleri, macunlar, pekmezler, sirkeler ve bitki suları.....	76
Çizelge 4.9. Şampuanlar, sabunlar, duş jelleri ve diş macunları	77
Çizelge 4.10. Krem, merhem, jel, balsam, solüsyon ve spreyler.....	78
Çizelge 5.1. En fazla cins ve takson içeren familyalar	80
Çizelge 5.2. Çalışmada tespit edilen diğer familyalar	81
Çizelge 5.3. Ürünlerin üzerindeki isimler ve türlerin geçerli isimleri	83
Çizelge 5.4. En fazla tür içerenler ile birlikte tespit edilen tüm cinsler.....	87
Çizelge 5.5. Çalışmamızın, benzer çalışmalar ile karşılaştırılması.	101

SİMGELER VE KISALTMALAR

EMA	Avrupa İlaç Ajansı
GETAT	Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp
GMP	İyi üretim uygulamaları
KOP	Konya Ovası Projesi
MA	Mehmet Acar
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
mm	Milimetre
TİTCK	Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	Ve diğerleri
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
%	Yüzde
°C	Santigrat derece

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'nün kayıtlarına göre günümüz insanının büyük bir kısmı (%70-80) tedavi veya korunmak amacıyla geleneksel tıptan yararlanırken bu amaçla faydalanılan tıbbi bitki türünün 70000 kadar olduğu bilgisi aktarılmaktadır (Acıbuca ve Budak, 2018). 21000 bitki türü de ilaçların hazırlanmasında kullanılmıştır (Acıbuca ve Budak, 2018). Bitkisel ilaçların insan sağlığı üzerindeki etkisi son derece önemlidir. Çeşitli hastalıkların önlenmesi ve tedavisi için bitkisel ilaçlar çok eski zamanlardan beri kullanılmıştır (Süzgeç Selçuk ve Eyisan, 2012). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bitkisel ilaç veya doğal ürünlere ve bunlarla tedavilere giderek artan bir ilgi görülmektedir (Baytop, 1984; Süzgeç Selçuk ve Eyisan, 2012). İnsanoğlu binlerce yıldır hastalıkların iyileştirilmesi ve hastalıklardan korunmak amacıyla bu ürünleri tercih etmektedir. Bitki ve bitkisel ürünlerin kullanımı alternatif ya da tamamlayıcı tıp olarak genel kabul görmüştür.

Dünya genelinde ilaç, kozmetik, parfümeri ve gıda sektörlerinde bitkisel ürünlere olan talep hızla artmaya devam etmektedir. Bu eğilim, "Doğaya Dönüş" sloganıyla özdeşleşirken, aynı zamanda "Yeşil Dalga" ve "Yeşil Devrim" gibi ifadelerle önemine dikkat çekilmektedir (Bayramoğlu vd., 2009).

Dünyada sağlık hizmetlerine ulaşmanın zor ve pahalı olmasının da etkisiyle çok sayıda kişi koruyucu ya da tedavi edici amaçlarla doğrudan bitkileri veya bitkisel ürünleri kullanmaktadır (Erdem ve Ata Eren, 2009). Tamamlayıcı ve alternatif tıp tedavi yöntemlerinde halkın önemli bir kısmı bitkilerle tedaviye başvurmaktadır.

Tıbbi bitkilerle tedavi anlamına gelen "Fitoterapi" terimi, ilk kez 1870-1955 yılları arasında yaşamış Fransız hekim Henri Leclerc tarafından kullanılmıştır (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011). Fitoterapi, bitkisel ürünlerin doğru zamanda, doğru miktarda ve doğru şekilde kullanımını temel alan bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Fitoterapi, bitkisel kaynaklardan elde edilen bileşenlerin sağlık sorunlarını önlemek veya tedavi etmek amacıyla kullanılması anlamına gelir. Günümüzde fitoterapi, geleneksel tıbbın bir dalı olarak kabul edilmekle birlikte, modern tıpta da destekleyici ve tamamlayıcı bir tedavi yöntemi olarak giderek daha fazla ilgi görmektedir. Fitoterapinin kökeni, insanlığın bitkilerle tedavi deneyimlerine dayanmakta olup, binlerce yıldır pek çok kültürde uygulanmaktadır (Parildar vd., 2011). Bu geleneksel bilgi, modern tıbbın gelişimiyle birlikte bilimsel araştırmalarla desteklenmiş ve

etkinliği kanıtlanan birçok bitki ve bitkisel ürün günümüzde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır Fitoterapi, bitkisel tedavi yöntemlerinin doğru ve bilinçli kullanımı üzerine kuruludur. Geleneksel yöntemde kullanılan bitkisel ilaçlar, belirli etken maddelere sahip olmalıdır. Etken maddeler, bitkinin farmakolojik etkisini sağlayan bileşiklerdir ve bunların hangi dozda ve nasıl kullanılacağı, tedavi sürecinde oldukça önemlidir (Şarışen ve Çalışkan, 2005). Bitkisel tedavilerde bitkinin türü, toplanma zamanı, yetiştirilme koşulları ve işlenme şekli, bitkideki aktif maddelerin miktarını ve etkinliğini doğrudan etkilemektedir (Kaya, 2010).

Uçar vd. (2020)'a göre konvansiyonel medikal tedavi ile karşılaştırıldığında, bitkisel tedavilerin geniş bir tedavi aralığı sunması, aktif bileşenlerinin genellikle tam olarak bilinmemesi, etki mekanizmalarının yeterince açıklığa kavuşmamış olması ve toksikolojik testler ile kontrollü klinik çalışmaların çoğundan geçmemiş olmaları gibi özellikleri dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, ilaç-bitki ve bitki-bitki etkileşimlerini önlemek ve bitkisel ürünlerin kullanımının yol açabileceği olası sağlık sorunlarını değerlendirebilmek adına daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüzde fitoterapi, özellikle bağışıklık sistemini destekleme, stres yönetimi, cilt sağlığı, sindirim sorunları ve ağrı kontrolü gibi pek çok farklı sağlık alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, kantaron (*Hypericum perforatum* L.) depresyon tedavisinde kullanılmakta olup, yapılan çalışmalar kantaronun hafif ve orta düzeyde depresyon semptomlarını hafifletmede etkili olduğunu göstermiştir (Linde vd., 2008). Zencefil (*Zingiber officinale* Roscoe) ve zerdeçal (*Curcuma longa* L.), antiinflamatuvar özellikleri nedeniyle fitoterapide sıkça başvuru alan bitkilerdir. Zencefilin özellikle mide bulantısı ve sindirim problemleri üzerinde olumlu etkileri olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Bayraktar, 2021). Zerdeçal ise kurkumin bileşiği sayesinde antioksidan ve antiinflamatuvar etkiler göstermekte ve bu nedenle inflamatuvar hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır (Hewlings ve Kalman, 2017). Fitoterapi aynı zamanda modern tıpla entegre şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, kanser tedavisinde bazı bitkisel ürünler kemoterapiye ek olarak hastanın tedavi sürecini desteklemek için kullanılır. Devedikenini (*Silybum marianum* (L.) Gaertn.) karaciğer hastalıkları için, özellikle karaciğeri toksinlerden koruma amacıyla kullanılmaktadır (Abenavoli vd., 2018).

Fitoterapi uygulamalarının bilimsel temelleri, bitkilerin etken maddelerinin klinik çalışmalarla test edilmesi ve etkinliğinin kanıtlanmasına dayanır. Son yıllarda yapılan araştırmalar, birçok bitkinin farmakolojik etkilerinin altında yatan mekanizmaları ortaya çıkarmakta ve bu bitkilerin modern tıpta kullanım potansiyelini artırmaktadır. Bununla birlikte, bitkisel tedavilerin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı ciddi yan etkilere neden olabilir. Bu nedenle, fitoterapinin uzmanlar tarafından yönetilmesi ve kişiye özel tedavi planlarının oluşturulması önem taşımaktadır (Vardar vd., 2018).

Türkiye’de fitoterapinin tarihsel gelişimi, geleneksel Anadolu halk hekimliği ve Osmanlı döneminde tıp uygulamalarıyla derin bir bağa sahiptir. Bu süreç, binlerce yıllık bitki kullanım kültürünün modern bilime entegre edilmesi ile şekillenmiştir. Anadolu, tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir coğrafya olarak, zengin bir bitkisel tedavi geçmişine sahiptir. Özellikle tıp biliminin gelişmeye başladığı dönemlerde bitkiler, şifa kaynağı olarak geniş bir kullanıma sahip olmuştur. Osmanlı döneminde tıp eğitimi ve bitkisel tedavi uygulamaları, İslam dünyasındaki tıbbi bilginin Anadolu’ya aktarılması ile gelişmiştir. Dünyada "Avicenna" adıyla tanınan İbn-i Sina, "El-Kanun Fi’t Tıbb" isimli eseriyle tıp, "Materia Medica" adlı eseriyle de bitkisel tedavi alanında önemli bir yere sahip olmuştur (Namazi, 2001). Galen, eserlerinde bitkilerin muhafazasından, fayda ve kullanım amaçlarına kadar birçok bilgiler sunarak, çeşitli bitkisel terkipler hazırlayarak batı tıbbına önemli katkılarda bulunmuştur (Holmes, 2002).

İbn-i Baytar’ın “el Mufredat” eseri, bu alanda en çok başvuru kaynağından biri olarak öne çıkmaktadır. İbn Baytar uzun süre seyahatlerde bulunup üç kıta gezmiştir. Türkçe’ye "Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar" adıyla çevrilmiş olan eserin orijinal hali Arapça yazılmıştır. Eserinde birçok bitki çeşidini, hayvanları, doğal taşları ve gıdaları inceleyerek, faydalarını ve kullanım şekillerini yazmıştır. Eserinde bahsettiği 1400 civarı ilacın 200 kadarı bitkiseldir (Yıldız, 2006).

Geleneksel ve alternatif tıp (GETAT) yöntemlerinin kullanımı, dünya genelinde giderek daha fazla yaygınlaşmaktadır. İnsanların bu hizmetleri tercih etme nedenleri arasında, kültürlerine uyum sağlaması, daha düşük maliyetli olması, kolay erişilebilirliği, girişimsel işlemlerin hiç olmaması ya da minimum düzeyde gerçekleşmesi ve özellikle kronik, psikiyatrik veya terminal dönem hastalıklarında umut kaynağı olarak görülmesi yer almaktadır (Biçer ve Yalçın Balçık, 2019).

Ülkemizde, geleneksel ve alternatif tıp alanlarında araştırma yapmak amacıyla üniversiteler bünyesinde çeşitli araştırma birimleri kurulmaktadır. Örnek olarak Üsküdar Üniversitesi ile İstanbul Medipol Üniversitesi, bu çerçevede Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezleri oluşturmuştur (Sütçü, 2018).

2014 yılında Türkiye’de Sağlık Bakanlığı, "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği"ni yayımlayarak fitoterapiyi yasal bir zemine oturtmuştur. Bu yönetmelik, bitkisel tedavi yöntemlerinin sağlık hizmetlerine entegre edilmesini sağlamış ve fitoterapistlerin yetiştirilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesine zemin hazırlamıştır. GETAT yönetmeliği ile 15 farklı yöntem kabul edilerek kullanım alanları tanımlanmıştır. Bu yöntemler arasında fitoterapi, mezoterapi, larva uygulaması, proloterapi, kupa uygulaması, müzik terapi, hipnoterapi, homeopati, sülük tedavisi, ozon uygulaması, osteopati, refleksoloji, akupunktur, apiterapi ve kayropratik yer almaktadır. GETAT uygulamaları standart tedavinin yerini alamaz ve uygulanmakta olan tedaviyi aksatacak şekilde kullanılamaz (T.C. Resmî Gazete, 2014). Ancak genellikle hastalar, GETAT uygulamalarını kullandıklarını doktorlarına bildirmemektedir. Hastaların bu tür uygulamalara yönelme nedenleri farklılık göstermekle birlikte, bilinçsiz kullanım durumunda tanının gecikmesi, yan etkilerin ortaya çıkması ya da yetkili olmayan kişiler tarafından yapılan müdahaleler sonucunda zarar görmeleri olasıdır. (Mollahaliloğlu vd., 2015).

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından 2014 yılında yayımlanan GETAT yönetmeliğine göre, uygulamalar yalnızca Bakanlık tarafından yetki verilmiş üniteler ve uygulama merkezlerinde gerçekleştirilebilir. Bu işlemler, ilgili alanda "uygulama sertifikasına" sahip tabipler ile yalnızca diş hekimliği alanında yetkilendirilmiş diş hekimleri tarafından yapılabilir. (T.C. Resmî Gazete, 2014). Bu yönetmelik ile GETAT uygulamalarının eğitim standartları belirlenmiş, üniversitelere yetki verilerek zamanla sayısı 12’ye ulaşan GETAT eğitim merkezleri kurulmuştur. Bitkisel tedaviye rağbet artarak devam etmiştir. Eğitime katılan hekim sayısı giderek artmıştır (Dişli ve Yeşilada, 2019).

Türkiye’de fitoterapinin bilimsel olarak gelişiminde, özellikle farmakognozi alanında yapılan çalışmalar büyük rol oynamıştır. Uluslararası sağlık otoriteleri Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa İlaç Ajansı (EMA), fitoterapi ürünlerinin geleneksel halk ilacı olarak uzun süre kullanıldığı durumlarda, etkinlik ve güvenilirliklerini kanıtlamak

için kimyasal ilaçlarda olduğu gibi uzun ve maliyetli klinik araştırmaların (faz çalışmaları) yapılmasını gerekli görmemektedir. Ancak bu ürünlerin yeterli miktarda "etkin madde" içerip içermediği mutlaka analiz edilmelidir. Bunun yanında, Türkiye'nin zengin florası, farmakognozi çalışmalarında doğal bir laboratuvar işlevi görmüş ve bu zenginlikten faydalanılarak pek çok bitkisel tedavi yöntemi geliştirilmiştir (Yeşilada, 2019).

Türkiye, biyolojik çeşitlilik açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir ve bu durum, özellikle tıbbi ve aromatik bitkiler açısından ülkemizi önemli bir konuma getirmektedir. Türkiye, bitki coğrafiyası açısından hem Avrupa-Sibirya hem Akdeniz hem de İran-Turan floristik bölgelerinin keşiştiği bir noktada bulunur ve bu biyocoğrafik zenginlik, pek çok endemik ve şıfalı bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkiler hem geleneksel kullanım alanları hem de modern endüstrilerdeki yerleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir (Kırıcı, 2015; Göktaş ve Gıdık, 2019; URL-1).

Türkiye'de yaklaşık 11.707 bitki türü bulunmaktadır ve bunların yaklaşık olarak %30'dan fazlası endemiktir (Güner vd. 2012; şenkul ve Kaya, 2017; Ekim, 2022). Bu endemik bitkilerin önemli bir kısmı tıbbi ve aromatik özellikler taşımaktadır. Ülkemizde tıbbi bitkilerin kullanımına dair geleneksel bilgi, yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılmıştır. Bu bitkilerin büyük bir kısmı, Anadolu halk hekimliği uygulamalarında geniş bir kullanım alanına sahiptir. Örneğin, adaçayı (*Salvia officinalis* L.), yorgunluk, unutkanlık ve menopozda, kekik (*Thymus vulgaris* L.) ve rezene (*Foeniculum vulgare* Mill.) romatizma ve uyku bozukluğunda kullanılmaktadır (Göktaş ve Gıdık, 2019).

Son yıllarda, ülkemizde tıbbi ve aromatik bitkiler ile bu bitkilerden elde edilen ürünlerin kullanımında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu talebi karşılayabilmek için gelecekte daha kaliteli, standart ürünler üretebilmek amacıyla tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliğinin, bu bitkilerden elde edilen ekstrelerin ve bu ürünleri işleyen sanayi sektörlerinin gelişmesi ve büyümesi n görülmektedir (Bayram vd., 2010).

şimşek vd. (2017), Türkiye'de GETAT kullanımının %60.5 olduğu ve her iki hastadan birinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarını tercih ettiğini belirtmektedir. Çalışmanın ne çıkan bulgularından bir diğeri ise, 35 yaş üstü kadınların bu tür tedavi

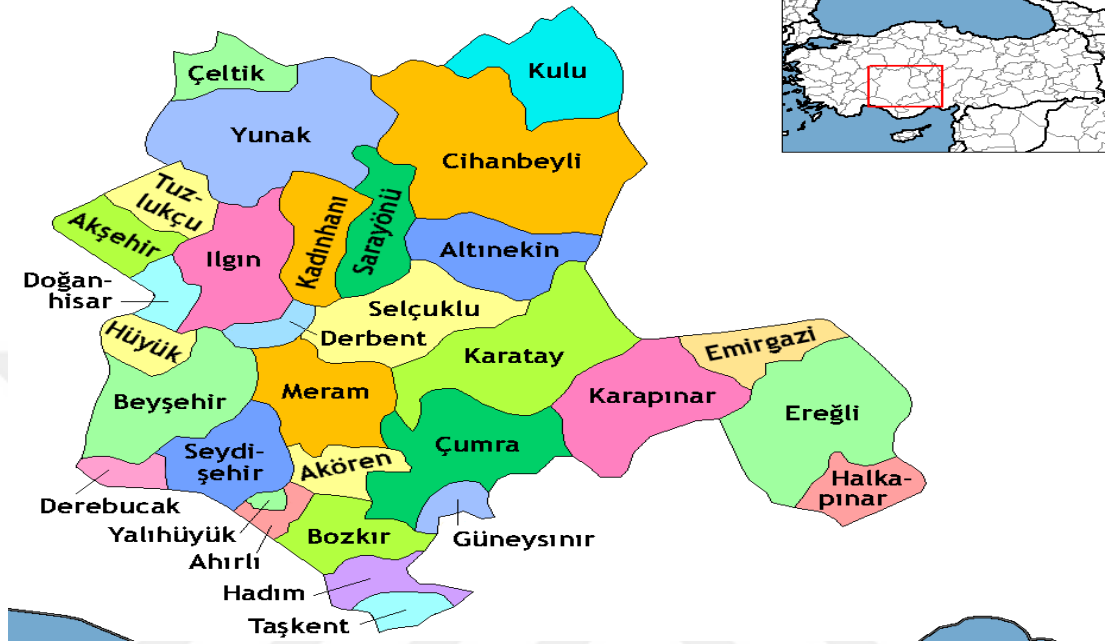
yöntemlerini daha fazla kullanmasıdır. Kişilerin, eğitim ve gelir düzeyinin GETAT kullanımını tercih etmede rol oynamadığı da tespit edilmiştir.

Tıbbi amaçla bitkilerin kullanımı dünyada ve ülkemizde giderek artmakta ise de kalite, etkinlik ve güvenilirlikleri de bir o kadar üzerinde durulması gereken hususlardır. Bitkisel ürünler, iyi üretim uygulamaları (GMP) kurallarına göre üretilmelerinin yanı sıra Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan iyi tarım uygulamaları gerekliliklerini de sağlamalıdır. Aktarlarda çoğu ambalajsız ve çuvallar içinde satılan bitkisel ürünlerin bir kısmı kültürü yapılan bitkiler olmakla birlikte bir kısmı da doğadan toplanma yoluyla elde edilmektedir. Bu aşamada bitki türlerinin yanlış isimlendirilmesinin insan sağlığına vereceği zararlar tedavi amacının da dışına çıkarak vücuda farklı hasarlar verebilmektedir. Önceki çalışmalara göre de farklı illerde farklı bitki türlerinin aktarlarda satışının yapıldığı, çoğunlukla kültür olmak üzere bir kısmının da doğadan doğrudan toplandığı görülmektedir. Özellikle aktarlarda satılan bitkisel ürünler yöreye göre halkın talebi doğrultusunda raflarda yerini almaktadır. Bitkisel ürünlerin satıcılarının ve tüketicilerinin bilinçli bir şekilde tüketime yönlendirilmesinde türlerin ve drogların doğru isimlendirilmesi, faydalı kullanım yöntemlerinin bilinmesi ve doğru drogun kullanılması aşamaları önemlidir (Acıbuca ve Budak, 2018).

Konya, geniş düzlük ve arazileri ile tarımda “Türkiye’nin tahıl ambarı” olarak adlandırılan yüzölçümü en büyük ilimizdir (38.873 kilometrekare) (Şekil 1.1). Ortalama yükseltisi 1016 metredir. Tarımdan başka, hayvancılık, sanayi ve ticarete de ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kültürel mirası oldukça zengin olan ilimizde 31 ilçe bulunmaktadır. 2024 yılı nüfusu yaklaşık 2.329.984’dür (T.C. Konya Valiliği, 2020; URL-2).

Konya Ovası’nda, genellikle İran-Turan florasına ait türler bulunmakla beraber kurak ve kısmen tuzcul bitki örtüsüne sahiptir. Anadolu’ya has endemik bitkiler yer alır. Daha çok ovalar bulunurken, ovanın çevresinden başlayarak dağ yamaçlarına doğru, kurakçıl çalı toplulukları ve orman vejetasyonu şekillenmiştir. Ovaların ormanlarla kesiştiği kısımlarda insan faaliyetleri sonucu orman niteliğini kaybetmiş dağ bozkırları yer alır. Yıllık yağış miktarının yetersizliği, akarsuların azlığı ovada yeraltı sularının kullanılmasına neden olmakta, bilinçsiz kullanım ile de su kıtlığı riski baş göstermektedir. Konya Ovası Projesi’nin (KOP) tamamlanması önem arz etmektedir.

Ovanın geniş bir bölümünde tarım faaliyetleri, tarla bitkilerinin yetiştirilmesine dayanmaktadır. Bölgenin belli başlı tarım ürünü ise buğdaydır (Bozyiğit ve Güngör, 2011). Ayrıca Konya’da, kültürel çeşitlilik ve sosyal yapının korunması açısından da oldukça zengin bir geleneksel yaşam tarzı vardır.

Şekil 1.1. Konya il haritası.

Konya’da iklimin en belirgin özelliği karasal olmasından kaynaklanan sıcaklık farklarıdır. Yaz aylarında sıcaklıklar 41°C’ye kadar çıkabilirken, kışın -28°C’ye kadar düşmektedir. Konya’nın ortalama yıllık yağış miktarı 300-400 mm arasında değişmektedir ve bu da şehri yarı kurak bir bölge hâline getirir (URL-3). Şehirde yaz mevsiminde yağış miktarı oldukça düşer ve bu sebeple su kaynakları kısıtlanır. Karasal iklimin etkisi, özellikle tarımsal üretimde sulamanın önemini artırır. Kışın ise genellikle kar yağışı görülür ve bu da ekosistemi etkileyerek yerel bitki örtüsünün değişmesine yol açar.

Konya’nın bitki örtüsü, karasal iklimin etkisiyle büyük oranda bozkır alanlarından oluşur. Bozkır, az yağış almasına rağmen hayatta kalabilen otsu bitkilerle örtülüdür. Bu bitkiler arasında yabani otlar, kısa boylu çalılar ve bazı dayanıklı ağaç türleri bulunur. Konya’daki bitki örtüsünün zenginliği, bölgedeki su kaynaklarının sınırlı olmasından dolayı oldukça kısıtlıdır. Ancak, sulama yöntemlerinin kullanılmasıyla tarım alanlarında çeşitli ürünlerin yetişmesi sağlanmaktadır. Özellikle Konya Ovası, tarıma dayalı üretimin yapıldığı en önemli alanlardan biridir (Kaya ve Aladağ, 2009).

Bu çalışmanın kapsamı, Konya il merkezinde yer alan Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinde faaliyet gösteren eczane ve aktarlardan oluşmaktadır. Bu ilçeler, Konya'nın hem en büyük hem de en yoğun nüfuslu ilçeleri olarak, büyükşehir sınırları içerisinde yer alan merkez ilçelerdir. Aynı zamanda, fitoterapi amaçlı bitkilerin satışının oldukça yaygın olduğu ve halk arasında bu tür bitkilerle tedaviye dair yüksek ilgi duyulan bölgeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle, araştırma kapsamında bu üç ilçenin seçilmesi, fitoterapinin kullanımı hakkında genel bir veri dağarcığı oluşturacaktır. Üç ilçedeki eczane ve aktarların fitoterapi ürünlerine karşı ilgileri ve ürün yelpazelerinin genişliği fitoterapinin günlük yaşamdaki önemini belirleyecek önemli veriler sunacaktır.

Bu çalışmada, Konya merkez ilçelerinde aktarlarda fitoterapi amacı ile satılan bitkilerin tespiti, tür teşhisi, bu bitkilerin toplanmasından tüketiciye ulaşmasına kadar geçen süreçler ve günlük kullanım amaçları araştırılmıştır. Bitkiler ve bitkisel ürünlerin tanıtılmasının yanı sıra, yaygın kullanım amaçları ve kullanım şekilleri belirlenmiştir. Bitkisel ürünler, ayrı bir bölüm olarak incelenmiş, ticari isimleri, içeriklerindeki taksonların adları ve belirtilen kullanım amaçları çizelgelerde yer almıştır. Bilinçsiz kullanımın oluşturabileceği zararlar hakkında bilgi sahibi olunursa, fazla kullanım ya da kötüye kullanımın sağlığa zararlarının önüne geçilebilecektir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin ve bitkisel ürünlerin nasıl kullanılacakları konusu büyük önem arz etmektedir. Tüketici kullanımlarının ne şekilde olduğu belirtilerek gerekli tıbbi bilimsel çalışmaların yapılmadığı türler tespit edilmiştir. Ziyaret edilen aktarlarda varsa bilinen yanlış isimlendirmeler düzeltilerek farklı isimlerle drogların satılmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı bu bitkilerin halk tarafından kullanım amaçlarını ve kullanım şekillerini tespit ederek, yapılacak çalışmalarla desteklenmesi ve doğru kullanımlarının ortaya çıkarılmasına katkı sunmaktır.

Sağlık Bakanlığı onayı ile satılabilen ve tıp hekimlerince reçete edilebilen bitki içerikli tıbbi ilaçlar, fitoterapi ürünleri değildir. Bu yüzden ilaçlar bu çalışma kapsamında ele alınmamıştır. Fitoterapi amaçlı bitkilerin ve bitkisel içerikli ürünlerin hangi amaçlarla kullanıldığı, bu bitkilerin satıcı ve tüketici tarafından yaygın olarak beklenen terapötik etkileri ve kullanım alanları üzerinde durulmuştur. (URL-4).

Bu anlamda, hem ülke hem yöre açısından bugünden yarına, insan sağlığı ve fitoterapinin önemi hakkında farklı bir yaklaşım ve bilinç düzeyi ortaya konmuştur. Eczane ve aktarlar aracılığı ile buluştuğumuz bitkiler ve bitkisel ürünler hakkında bilgilere yer verdiğimiz bu çalışmamız, ürünlerin bilinçli tüketimini, çeşitliliğini, halkın bitkisel ürünlere yönelimlerini, bu ürünlerin saklanma ve sunum şekillerini nesnel ölçütlerle değerlendirme imknı sağlamıştır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Ülkemizde çeşitli illerde fitoterapi amaçlı eczane ve aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünler ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Malyer vd. (2004), Tekirdağ ve çevresindeki aktarlar ile üç köy halkından bilgi toplayarak doğal ortamında yetişen 32 familyaya ait 40 bitki türü tespit etmişlerdir. Bu bitkilerin yöresel ve bilimsel adlarını, kullanılan kısımlarını, sağlığa yararlarını ve kullanım şekillerini ortaya koymuşlardır. Bu bitkilerin lapa ve çözelti halinde kullanıldığını, çözelti olarak kullanımlarının infüzyon (demleme) ve dekoksasyon (kaynatma) yöntemiyle olduğunu belirtmişlerdir.

Çömlekçioğlu ve Karaman (2008) tarafından Kahramanmaraş şehir merkezinde bulunan 17 aktarda satılan 178 takson tespit edilmiştir. Bu bitkilerin en fazla tür içerenlerinin, çoktan aza doğru Asteraceae (14), Fabaceae (12), Lamiaceae (11), Rosaceae (9) ve Apiaceae (9) familyalarından olduğunu tespit etmişlerdir. Bitkilerin yalın ya da bazen karışım olarak tüketildiklerini vurgulamışlardır. Daha çok sindirim sistemi ile idrar yolu rahatsızlıkları daha sonra solunum, şeker, kalp damar, kolesterol hastalıkları ve sakinleştirici olarak kullanıldıklarını vurgulamışlardır. Çeşitli hastalıklar için Kahramanmaraş'ta kullanılan 6 farklı bitkisel karışımı ilk defa tespit etmişlerdir.

Tulukcu ve Sağdıç (2011), Konya aktarlarında satılan tıbbi bitkiler ve kullanım alanlarının tespiti için yaptıkları çalışmalarında 2008-2009 yılı yaz aylarında 10 aktar ziyaret ederek 80 takson tespit ederek bunların kullanılan kısımlarını belirtmişlerdir. Çalışmalarında tespit ettikleri bitki türlerini en az ve en çok kullanılanlar olarak iki gruba ayırmışlardır. Tıbbi bitkilerin daha çok kurutulmuş olarak tüketildiğini ve bu bitkilerin ekimi yerine ithalatının daha fazla yapıldığını belirtmişlerdir. Aktar sayısının her geçen gün arttığını ve bitki satışının yeterli bilgiye sahip kişiler tarafından yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sargın vd. (2013), Manisa ilinin Alaşehir ilçesi ve çevresinde tespit ettikleri dört aktarın, yöre halkına satmış olduğu 52 taksondan oluşan tıbbi bitkileri tespit etmişlerdir. Belirlenen bitkilerin insanlar tarafından hangi hastalıklarda kullanıldığı ve kullanım yöntemlerini ortaya koymuşlardır. Aktarlarda satılan bitkilerin bilimsel isimlerini ve etken maddelerini hiçbir aktarın bilmediğini, raf ömrüne de dikkat edilmediğini belirtmişlerdir.

Kökçü vd. (2015), çalışmalarında Çanakkale kent merkezinde bulunan 10 aktarda satılan tıbbi bitki droglarını inceleyerek 280 taksonun satıldığını ve bunların bilimsel adlarını belirtmişlerdir. Bitkilerin en fazla, sırasıyla Asteraceae, Rosaceae, Fabaceae ve Lamiacea familyasına ait üyeler olduğunu tespit etmişlerdir. Halk tarafından çok tercih edilen bitkilerin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımlarının tehlikesine vurgu yapmışlardır. Tüm drogların bilimsel adı, Türkçe adı, kullanılan kısmı, kullanım şekli ve kullanım amaçlarını, çalışmalarında bir tablo ile göstermişlerdir. Ayrıca hastalıklarda kullanılan drogların kullanım yüzdelerini belirtmişlerdir.

Kurt ve Karaoğul (2018), Bartın’da aktarlarda satıldığını tespit ettikleri ve tıbbi amaçla kullanılan 56 bitkinin envanterini çıkartarak, fitoterapik özelliklerinin belirlenmesini ve bazı belli başlı bitkilerin hem ithalat hem de ihracat açısından ülkemizdeki pazar paylarının analizini yapmışlardır. 2017 yılında en çok, defne, kekik, kimyon, adaçayı ve anason bitkilerinin ihraç edildiğini tespit etmişlerdir. Bilinçsiz ve kontrolsüz şekilde bitkilerin doğal ortamından toplanmasının türlerin neslinin yok olmasına neden olabileceğini belirtmişlerdir. Doğal ürünlerin giderek daha fazla kullanılmaya başladığını, aktarlık mesleğinin öneminin arttığını, bu yüzden mesleki eğitim alanların bu mesleği yapmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Demirci Kayıran ve Kırıcı (2019), Adana ilinde yer alan 20 aktarda, 142 tıbbi ve aromatik bitki türünün satışının yapıldığını belirlemişlerdir. Aktarlardan alınan örneklerin teşhisleri yapılmış ve bitkilerin kullanılan kısımları kaydedilmiştir. Bu çalışmada, aktarlarda satılan bitkisel ürünlerin kullanım amaçları, literatürde belirtilen kullanım şekilleriyle karşılaştırılmıştır. Bitkilerin kullanım amaçlarının çoğunlukla literatürdeki bilgilerle örtüşmediği tespit edilmiştir. Aktarlarda satılan bitkilerin yan etkileriyle ilgili bilgiler verilmiş ve bu ürünlerin herhangi bir uyarı yapılmadan satışa sunulduğu tespit edilmiştir. En çok satılan ürünlerin romatizma, diyabet, kalp hastalıkları, üriner sistem rahatsızlıkları, kanser tedavisi ve zayıflama amaçlı olduğu belirtilmiştir.

Şanlıurfa merkez ilçelerindeki eczane ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkisel ürünlerin tespiti için Prof. Dr. Hasan Akan danışmanlığında bir yüksek lisans tezi Ötnü (2019) tarafından hazırlanmış ve Ötnü ve Akan (2020) tarafından yayımlanmıştır. 144 taksonun fitoterapi amaçlı satıldığı tespit edilmiştir. 84 terkinin içeriği, üretici firmaları, kullanım amaçları ve drogların bilimsel isimleri belirlenmiştir. Eczanelerde

tıbbi amaçla satılan bitkisel ürünlerin tamamının, İstanbul gibi büyük şehirlerden geldiğini ya da yurt dışından ithal edildiğini vurgulamışlardır. Çalışmalarında en çok Lamiaceae (13), Rosaceae (11), Asteraceae (11), Apiaceae (9), Fabaceae (7), Malvaceae (6) ve Zingiberaceae (4) familyalarına ait drogların satıldığını tespit etmişlerdir. Bazı bitkisel terkiplerin etiket bulundurmadığını, bazı aktarlarda (%7) ise zirai ilaç satışının yapıldığını belirtmişlerdir.

Kara vd. (2021), Isparta’da aktarlarda satılan ve halk arasında kullanılan bazı ilaç ve baharat bitkilerinin kullanım alışkanlıklarını incelemişlerdir. Aktarlardaki bitkisel drog çeşitliliğinin 350’den fazla ve ıhlamur, adaçayı, kekik ile kuşburnunun en çok bulunan bitkiler olduğunu aktarmışlardır. Aktarların %75’inin tüketicilere tedavi tavsiyesi vermediklerini ve %25’inin ise tedavi tavsiyesinde bulunduklarını tespit etmişlerdir. Çalışmalarında, bilinçli bir işletmecilik ve tüketim alışkanlığının olmadığını vurgulamışlardır.

Akbaş vd. (2022), İstanbul’un 17 ilçesinde belirledikleri 100 aktarla görüşme yaparak bitkilerin de ilaçlarda olduğu gibi yan etkileri olup olmadığını sormuşlar, aktarların %18’i bitkilerin de ilaçlar gibi yan etkisi olduğunu, %82’si ise yan etkisinin bulunmadığını dile getirmiştir. sattıkları ürünlerin yan etkileriyle ilgili tüketicilerden herhangi bir geri bildirim alıp almadıklarını sorduklarında, aktarların %2’si sattıkları ürünlerin yan etkileri hakkında tüketicilerden geri bildirim aldığını, %98’i ise bu konuda herhangi bir geri bildirim almadığını belirtmiştir. Yetkili kurum veya kuruluşlar tarafından denetimlerin hangi sıklıkla yapıldığını sorduklarında verilen cevaplarda, aktarların %7’si denetimlerin her ay düzenli olarak yapıldığını, %19’u 3 ayda bir, %41’i 6 ayda bir ve %33’ü yılda bir gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.

Ulukaya (2023), Prof. Dr. Eyüp Bağcı danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinde Elâzığ ili merkezinde bulunan 10 aktarda fitoterapi amaçlı satılan bitkilerin tespitini yapmışlardır. Aktarlarda satılan 80 farklı bitki taksonunun kullanılış amaçları, kullanılan kısımları, toplanma şekli tespit edilmiştir.

3. MALZEME VE YÖNTEM

Bu çalışma, Konya merkez ilçeleri (Karatay, Meram ve Selçuklu) sınırları içerisinde yer alan 20 eczane ve 15 aktar ziyaret edilerek fitoterapi amaçlı satılan bitkiler ve bitkisel ürünleri tespit etmek ve incelemek amacıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu ilçelerde bulunan, eczane ve aktarlara bireysel ziyaretler yapılmış, fitoterapi amaçlı kullanılan bitkiler ve bitkisel ürünler yerinde incelenmiş, tüketicilere sunulma koşulları ve şekilleri gözlenmiştir. Bitkilerin kullanılan kısımları, kullanım amaçları, kullanım şekilleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. İncelemeye esas ürün bilgilerini içeren başlıklar altında veriler listelenmiş ve her bir ürün için formlar oluşturulmuştur. Bu listeler aracılığı ile çizelgeler oluşturularak analizlerde kullanılmıştır. Ayrıca ürünlerin fotoğrafları alınmıştır.

Katılımcı 20 eczane Çizelge 3.1’de ve 15 aktar Çizelge 3.2’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Eczanelerin listesi.

Eczane adı	Bulunduğu İlçe
Bektaş Eczanesi	Selçuklu
Eczane Aydınlık	Selçuklu
Eczane Meram	Selçuklu
Eczane Özdemir	Selçuklu
Eczane Vizyon	Selçuklu
Eczane Gece	Selçuklu
Eczane Nur	Selçuklu
Eczane Aydan	Selçuklu
Eczane Çay	Selçuklu
Bektaş Eczanesi	Selçuklu
Botanik Eczanesi	Selçuklu
Eczane Esra Ayhan	Selçuklu
İlknur Eczanesi	Selçuklu
Turkuaz Eczanesi	Meram
Eczane Onur	Meram
Eczane Zeynep Belviranlı	Meram
Eczane Berna	Meram
Eczane Sarpay	Meram
Tercan Eczane	Karatay
Pekcan Eczane	Karatay

Çizelge 3.2. Aktarların listesi.

Aktar Adı	Bulunduğu İlçe
Aktar Şifahane	Selçuklu
Lokman Şifa Bahçesi (Selçuklu Şube)	Selçuklu
Sultan Şifa Evi	Selçuklu
Osmanlı Şifacısı	Selçuklu
Bay Vefa Şifalı Bitkiler	Selçuklu
Ülgenoğlu Aktar	Selçuklu
Doğal Şifacı	Selçuklu
Gökmen Baharat Şifalı Bitkiler	Selçuklu
Lokman Şifa Bahçesi (Meram Şube)	Meram
Özmizan Aktar Azam Şifalı Bitkiler	Meram
Onur Baharat ve Şifalı Bitkiler	Meram
Aksoy Şifalı Bitkiler & Baharat	Karatay
Mısır Baharatçısı, Şifalı Bitkiler	Karatay
Bereket Baharat, Şifalı Bitkiler	Karatay
Dereli Kemal Şifalı Bitkiler, Baharat	Karatay
Mısır Çarşısı	Karatay
Baharat Sarayı	Karatay

Veri toplama sürecinde, çalışmanın amacına uygun olarak oluşturulan ürün bilgi kayıt formları, bitkilerin ve bitkisel ürünlerin çeşitli özelliklerinin sistematik bir şekilde toplanmasını sağlamıştır (Çizelge 3.3). Bu formlar, elde edilen bilgilerin düzenli ve doğru bir şekilde kaydedilmesini mümkün kılmak amacıyla hazırlanmıştır.

Çizelge 3.3. Ürün bilgi kayıt formu.

Tespit edildiği yer eczane / aktar ismi	
Bitkisel ürün eczanede ise ticari marka adı	
Bitkisel ürün ise ürünün kategorisi	
Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin yöresel adı	
Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin bilimsel adı (ürün üzerinde yazan)	
Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin kullanılan kısmı	
Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin kullanım amacı	
Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin kullanım şekli	
Bitkinin paketli mi açık şekilde mi satıldığı	
Bitkinin etiketli mi etiketsiz şekilde mi satıldığı	
Bitkinin saklama koşulları	
Bitkinin doğru tanıtılıp tanıtılmadığı	

Ürün bilgi kayıt formlarında yer alan başlıca bilgiler aşağıda detaylandırılmıştır:

Bitkinin yöresel adı: Bitkilerin halk arasında hangi adlarla bilindiği ve bölgesel kullanımları üzerine bilgi toplanmıştır. Bu, bitkilerin halk arasında nasıl adlandırıldığını ve hangi hastalıklar için kullanıldığını anlamak açısından önemli bir veri sağlamaktadır. Paketlenmiş veya açıkta satılan ürünlerin üzerinde veya etiketinde yazan isimler yöresel isim olarak alınmıştır.

Bitkinin veya bitkisel ürünün içeriğindeki bitkinin bilimsel adı (ürün üzerinde yazan): Bitkiler ve bitkisel ürünlerin üzerinde belirtilen isimler tespit edilmiştir.

Bitkinin Türkçe bilimsel ismi: Bilimsel Türkçe isimleri Güner vd. (2012)’den yararlanılarak kontrol edilmiş ve eklenmiştir.

Bitkinin bilimsel adı: Bitkilerin doğru şekilde tanımlanmasını sağlamak amacıyla doğru ve geçerli bilimsel isimler belirtilmiştir. Bitkilerin bilimsel isimleri “Flora of Turkey and the East Aegan Islands” (Davis, 1965-1988; Güner vd., 2000) ve “Resimli Türkiye Florası” (Güner vd., 2018, 2022, 2023) eserlerinden yararlanılarak kontrol edilmiş ve kaydedilmiştir.

Türlerin bilimsel isimleri ve otör isimlerinin yazımı IPNI (2024) (International Plant Names Index) ve POWO (2024) (Plants of the World Online)’dan taranarak kontrol edilmiştir.

Bitkinin kullanılan kısmı: Her bitkinin hangi kısmının (yaprak, kök, çiçek, tohum vb.) bitkiler ve bitkisel ürünlerde kullanıldığına dair bilgiler kaydedilmiştir. Bu, bitkilerin kullanım şekillerinin belirlenmesinde önemli bir faktördür.

Bitkinin kullanım amaçları: Bitkilerin ve bitkisel ürünlerin sağlığa kullanım amaçları hakkında aktarlardan alınan bilgiler doğrultusunda veri toplanmıştır. Bitkilerin kullanım amaçları önerilerden kaçınmak amacıyla genel kavramlar ile ifade edilmiştir. Türlerin kullanım amaçları verilirken doğru kullanımlarının kontrol edilmesi amacıyla T.C. Sağlık Bakanlığı’nın Tıbbi Bitki Listesinden (URL-4) yararlanılmıştır. Bu çalışmada tıbbi bitki listesine dahil olan 55 tür dışındaki bitkilerin kullanım amaçları ve kullanım şekillerinin doğruluğu literatür ile kanıtlanmamış ve

doğruluğu beyan edilmemiştir. Yaygın tüketim alışkanlıkları Baytop (1984)'dan yararlanılarak saptanmış ve listeye eklenmiştir.

Bitkinin kullanım şekli: Her bitkinin ve bitkisel ürünün nasıl kullanıldığı (demleme, kaynatma, toz haline getirme vb.) ve hangi hastalıklar için önerildiği hakkında bilgi toplanmıştır. Bitkilerin kullanım şekilleri önerilerden kaçınmak amacıyla genel kavramlar ile ifade edilmiştir.

Türlerin kullanım şekilleri verilirken doğru kullanımlarının kontrol edilmesi amacıyla T.C. Sağlık Bakanlığı'nın Tıbbi Bitki Listesinden (URL-4) ve Baytop (1984)'dan yararlanılmıştır.

Bitki veya bitkisel ürünlerin fotoğrafları: Ürünlerin fotoğrafları çekilerek, bitkilerin görsel özellikleri kayda geçirilmiştir. Fotoğraflar, bitkilerin tanımlanmasında ve çalışmanın bulgularının daha iyi anlaşılmasında önemli bir araç olmuştur.

Ziyaret edilen aktarlarda yapılan gözlemler sırasında, bitkilerin satış şekilleri de göz önüne alınmıştır. Bu bağlamda, bitkilerin paketli mi yoksa açık şekilde mi satıldığı, bitkilerin saklanma koşulları ve muhafaza yöntemleri gibi bilgiler de kaydedilmiştir. Bitkilerin saklandığı ortamlar, sıcaklık, nem ve ışık gibi faktörlerin bitkilerin kalitesi üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, satılan ürünlerin etiketli olup olmadığı gözlemlenerek, ürünlerin doğru bir şekilde tanıtılıp tanıtılmadığına dair bilgi toplanmıştır. Bunların yanı sıra, aktarlarda bitkilerin saklandığı ortamların temizliği ve düzeni, bitkilerin kalitesini doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen nitel veriler, belirli temalar çerçevesinde gruplanmış ve her bir tema üzerinden detaylı bir değerlendirme yapılmıştır. Bitkilerin sağlık üzerindeki etkileri, satıldıkları eczane ve aktarlardaki sıklıkla dile getirilen kullanım alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bunun için, bitkilerin tedavi amaçlı kullanıldıkları hastalıklar ve bu hastalıkların yaygınlık dereceleri dikkate alınarak, bitkilerin genel faydaları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Bununla birlikte, bitkilerin satış sıklığı ile kullanım amaçları arasındaki ilişki de değerlendirilmiştir. Örneğin, bazı bitkiler belirli hastalıklar için daha yaygın olarak satılırken, diğerleri ise nadiren tercih edilmiştir. Bu durum, bitkilerin halk arasında ne kadar yaygın kullanıldığını ve hangi sağlık

sorunlarına yönelik rağbet gördüğünü ortaya koymaktadır. Ürünlerin çalışılan eczane ve aktarların kaçında tespit edildiği listelenmiştir. Bu veriler, ilin seçilmiş Meram, Karatay ve Selçuklu ilçeleri bazında kullanılan ürünler ve ticari değerleri hakkında da bilgi vermektedir. Ayrıca, bitkilerin kullanım şekilleri (örneğin, çay, kapsül, toz) ve bu şekillerin etkinlikleri üzerine de karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Aktarlardan ve eczanelerden elde edilen veriler, bitkilerin saklama koşullarını ve muhafaza yöntemlerini de içermektedir. Bu veriler, bitkilerin etkinliklerini ve kalitesini etkileyebilecek unsurların tespit edilmesine yardımcı olmuştur.

Türler üzerinde yapılmış tıbbi amaçlı çalışmaların sayısı MPNS (2024) (Medicinal Plant Name Services) veritabanından taranarak elde edilmiştir. Türlerin listesinde bu türler “*” ile işaretlenmiştir.

Fitoterapi amacıyla kullanıldığı tespit edilen türlerin familyaları alfabetik sıraya göre verilmiştir. Cinsler ve türler familyanın altında yine alfabetik sıradadır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Fitoterapi amacıyla kullanıldığı tespit edilen 131 türün ürün üzerinde yazan bilimsel ismi, doğru bilimsel ismi, ürün üzerinde yazan yöresel ismi, bilimsel Türkçe ismi, kullanılan kısımları, Türkiye’de yetişmeyenler belirtilerek kullanım amaçları ve kullanım şekilleri aşağıda verilmiştir.

1. Familya: Acoraceae / Eğirgiller

Cins: *Acorus* L. / Eğirotu

Örnek No: MA42

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Acorus calamus*

Bilimsel isim: *Acorus calamus* L.

Yöresel Adı: Eğir

Bilimsel Türkçe ismi: Eğirotu

Kullanılan Kısımlar: Kök, rizom

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, rizomları toz haline getirilerek veya bitki özü doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

2. Familya: Altingiaceae / Günlükağacıgiller

Cins: *Liquidambar* L. / Günlükağacı

Örnek No: MA49

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Liquidambar orientalis*

Bilimsel isim: *Liquidambar orientalis* Mill.

Yöresel Adı: Günlük

Bilimsel Türkçe ismi: Günlükağacı

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, reçine

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici ve ağrı kesici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Reçinenin doğrudan uygulanması, yapraklarından çay hazırlanması ve bitki özünün kaynar suya eklenmesi şeklinde uygulama yolları bulunmaktadır.

3. Familya: Anacardiaceae / Menengiçgiller

Cins: *Rhus* L. / Sumak

Örnek No: MA104

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rhus coriaria*

Bilimsel isim: *Rhus coriaria* L.

Yöresel Adı: Sumak

Bilimsel Türkçe ismi: Sumak

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Bağışıklık güçlendirici olarak, sindirim sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çay şeklinde, baharat olarak ve özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

4. Familya: Apiaceae / Maydanozgiller

i. Cins: *Angelica* L. / Melekotu

Örnek No: MA82

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Angelica sylvestris*

Bilimsel isim: *Angelica sylvestris* L.

Yöresel Adı: Melek otu

Bilimsel Türkçe ismi: Kekire

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, romatizma ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden veya kuru yapraklarından çay hazırlanarak veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Apium* L. / Kereviz

Örnek No: MA68

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Apium graveolens*

Bilimsel isim: *Apium graveolens* L.

Yöresel Adı: Kereviz

Bilimsel Türkçe ismi: Kereviz

Kullanılan Kısımlar: Sap, yaprak, meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi ve dolaşım sistemi rahatsızlıklarında kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Sap doğrudan kullanılarak, kuru meyveler ile çay hazırlanarak kullanımı bulunmaktadır.

iii. Cins: *Coriandrum* L. / Kişniş

Örnek No: MA73

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Coriandrum sativum*

*Bilimsel isim: *Coriandrum sativum* L.

Yöresel Adı: Aş otu, kişniş

Bilimsel Türkçe ismi: Kişniş

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemini problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyveleri çay olarak yaprakları ve yağı doğrudan kullanılmaktadır.

iv. Cins: *Ferula* L. / Çakşır

Örnek No: MA27

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ferula meifolia* (Fenzl) Boiss. (Drog: *Radix ferulae meifoliae*)

Bilimsel isim: *Ferula elaeochytris* Korovin

Yöresel Adı: Çakşır kökü

Bilimsel Türkçe ismi: Çağ

Kullanılan Kısımlar: Kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi, sinir sistemi, romatizma rahatsızlıklarında ve kas problemlerinde kullanılır.

Kullanım Şekilleri: Kök özü çay şeklinde hazırlanarak veya doğrudan, kök tozu doğrudan kullanımı bulunmaktadır.

v. Cins: *Foeniculum* L. / Rezene

Örnek No: MA93

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Foeniculum vulgare*

*Bilimsel isim: *Foeniculum vulgare* Mill.

Yöresel Adı: Rezene

Bilimsel Türkçe ismi: Rezene

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi rahatsızlıklarında, kadın hastalıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyve çay şeklinde hazırlanarak ya da doğrudan kullanılmaktadır.

vi. Cins: *Petroselinum* Hill / Maydanoz

Örnek No: MA130

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Petroselinum crispum*

Bilimsel isim: *Petroselinum crispum* (Mill.) A.W.Hill

Yöresel Adı: Maydanoz

Bilimsel Türkçe ismi: Maydanoz

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi rahatsızlıklarında, bağışıklık güçlendirici ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesinin çay şeklinde hazırlanarak, toz haline getirilerek, yağının ise doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vii. Cins: *Pimpinella* L. / Anason

Örnek No: MA08

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Pimpinella anisum*

*Bilimsel isim: *Pimpinella anisum* L.

Yöresel Adı: Anason

Bilimsel Türkçe ismi: Anason

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, sinir sistemi ve uyku problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesinin çay şeklinde hazırlanarak ya da sütle kaynatıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

5. Familya: Aquifoliaceae / Işılğangiller

Cins: *Ilex* L. / Işılğan

Örnek No: MA81

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ilex paraguariensis*

*Bilimsel isim: *Ilex paraguariensis* A.St.-Hil.

Yöresel Adı: Mate

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kuru yapraklarından çay hazırlandığı kullanım yolları bulunmaktadır.

6. Familya: Aspleniaceae / Saçakotugiller

Cins: *Asplenium* L. / Saçakotu

Örnek No: MA07

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ceterach officinarum*

Bilimsel isim: *Asplenium ceterach* L.

Yöresel Adı: Altınotu

Bilimsel Türkçe ismi: Saçakotu

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, solunum sistemi, romatizma rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kökü kaynatılarak çay hazırlanarak, özü doğrudan, yaprakları kaynatılarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

7. Familya: Asteraceae / Papatyagiller

i. Cins: *Achillea* L. / Civanperçemi

Örnek No: MA26

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Achillea millefolium*

*Bilimsel isim: *Achillea millefolium* L.

Yöresel Adı: Civanperçemi

Bilimsel Türkçe ismi: Civanperçemi

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, kas ağrılarında, bağışıklık güçlendirici olarak ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, yaprakların kaynatılarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Anacyclus* L. / Nezleotu

Örnek No: MA124

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Anacyclus pyrethrum*

Bilimsel isim: *Anacyclus pyrethrum* (L.) Lag.

Yöresel Adı: Peygamber çiçeği, mavi kantaron

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve afrodisyak etkisi sebebiyle kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerden hazırlanan çay ve kök tozu doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Arctium* L. / Löşlek

Örnek No: MA38

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Arctium lappa*

*Bilimsel isim: *Arctium lappa* L.

Yöresel Adı: Dul avrat otu

Bilimsel Türkçe ismi: Baldiken

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi ve dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde, diyabette kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay yapılarak, kök özleri doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Artemisia* L. / Yavşan

a. Örnek No: MA92

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Artemisia absinthium*

*Bilimsel isim: *Artemisia absinthium* L.

Yöresel Adı: Pelin otu

Bilimsel Türkçe ismi: Acı pelin

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, kas problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak kullanılır.

b. Örnek No: MA105

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Artemisia dracunculus*

Bilimsel isim: *Artemisia dracunculus* L.

Yöresel Adı: Tarhun

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, sürgün

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çay hazırlanarak, baharat olarak kullanımı bulunmaktadır.

v. Cins: *Calendula* L. / Portakalnergisi

Örnek No: MA13

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Calendula officinalis*

*Bilimsel isim: *Calendula officinalis* L.

Yöresel Adı: Aynı sefa, portakal nergisi, kandil çiçeği

Bilimsel Türkçe ismi: Aynisefa

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, cilt sağlığı ve kas, kemik problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, doğrudan kullanılarak ya da yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vi. Cins: *Carthamus* L. / Aspir

Örnek No: MA11

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Carthamus tinctorius*

Bilimsel isim: *Carthamus tinctorius* L.

Yöresel Adı: Aspir

Bilimsel Türkçe ismi: Aspir

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, tohum, yaprak

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, boşaltım sistemi, rahatsızlıklarında, bağışıklık güçlendirici olarak ve cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçekler veya yaprakları çay olarak hazırlanarak, tohumları veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vii. Cins: *Cynara* L. / Enginar

Örnek No: MA44

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cynara scolymus*

*Bilimsel isim: *Cynara cardunculus* L.

Yöresel Adı: Enginar

Bilimsel Türkçe ismi: Enginar

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, karaciğer sağlığı ve problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, kuru çiçeklerinden çay hazırlanarak, özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

viii. Cins: *Echinacea* L. / -

Örnek No: MA43

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Echinacea angustifolia*

Bilimsel isim: *Echinacea angustifolia* DC.

Yöresel Adı: Ekinezya, Kirpi otu

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak, çiçek

Türkiye’de doğal olarak yayılışı olmayan, yaygın olarak kültürü yapılan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, bağışıklık güçlendirici, kas ve kemik problemleri ile cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, yaprakları çay hazırlanarak, özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ix. Cins: *Inula* L. / Andızotu

Örnek No: MA09

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Inula helenium*

Bilimsel isim: *Inula helenium* L.

Yöresel Adı: Andızotu

Bilimsel Türkçe ismi: Andızotu

Kullanılan Kısımlar: Kök, çiçekler, yapraklar

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

x. Cins: *Matricaria* L. / Alman papatyası

Örnek No: MA91

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Matricaria chamomilla*

Bilimsel isim: *Matricaria chamomilla* L.

Yöresel Adı: Papatya

Bilimsel Türkçe ismi: Alman papatyası

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, yağı doğrudan ya da inhalasyon yöntemi ile kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

xi. Cins: *Silybum* L. / Devedikeni

Örnek No: MA39

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Silybum marianum*

*Bilimsel isim: *Silybum marianum* (L.) Gaertn

Yöresel Adı: Devedikeni

Bilimsel Türkçe ismi: Devedikeni

Kullanılan Kısımlar: Tohum, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi ve karaciğer rahatsızlıklarında kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarından veya yapraklarından çay hazırlanarak, tohumların doğrudan kullanıldığı, özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

xii. Cins: *Stevia* Cav. / -

Örnek No: MA90

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Stevia rebaudiana*

*Bilimsel isim: *Stevia rebaudiana* (Bertoni) Bertoni

Yöresel Adı: Şeker otu

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Diyabet ve diş sağlığını destekleyici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Toz ve özüt olarak, kuru ya da taze yaprakları çay şeklinde kullanılmaktadır.

xiii. Cins: *Taraxacum* F.G.Wigg. / Karahindiba

Örnek No: MA60

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Taraxacum turcicum*

*Bilimsel isim: *Taraxacum officinale* F.H.Wigg. (*Taraxacum* sect. *Taraxacum* F.H.Wigg.)

Yöresel Adı: Karahindiba

Bilimsel Türkçe ismi: -

Yöresel adı: Karahindiba

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, kök, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi rahatsızlıklarında, karaciğer sağlığını destekleyici olarak ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprakları, kök özleri ve çiçeklerinden çay hazırlanarak yapılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

xiv. Cins: *Centaurea* L. / Peygamberçiçeği

Örnek No: MA123

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Centaurea cyanus*

Bilimsel isim: *Centaurea cyanus* L.

Yöresel Adı: Udul kahr, akırı kahra

Bilimsel Türkçe ismi: Gelintacı

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde göz sağlığını destekleyici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

8. Familya: Boraginaceae / Hodangiller

Cins: *Alkanna* Tausch. / Havacivaotu

Örnek No: MA51

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Alkanna tinctoria*

Bilimsel isim: *Alkanna tinctoria* (L.) Tausch

Yöresel Adı: Havaciva

Bilimsel Türkçe ismi: Havacivaotu

Kullanılan Kısımlar: Kök

Kullanım Amaçları: Cilt sağlığı problemlerinde, ağrı kesici ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprakları çay olarak hazırlanır, tozunun doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

9. Familya: Brassicaceae / Turpgiller

i. Cins: *Euclidium* W.T.Aiton / Fındıkhardalı

Örnek No: MA119

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Anastatica hierochuntica*

Bilimsel isim: *Euclidium syriacum* (L.) W.T.Aiton

Yöresel Adı: Meryem ana otu, Fatma ana eli

Bilimsel Türkçe ismi: Fındıkhardalı

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi ve solunum sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak ve kadın hastalıklarında kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçekleri ve köklerinden çay hazırlanarak veya toz formunda uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Brassica* L. / Lahana

Örnek No: MA34

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Brassica nigra*

Bilimsel isim: *Brassica nigra* (L.) W.D.J.Koch

Yöresel Adı: Hardal

Bilimsel Türkçe ismi: Karahardal

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, romatizma, cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlar çay olarak hazırlanarak, ezilerek doğrudan, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Capsella* L. / Çobançantası

Örnek No: MA31

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Capsella bursa-pastoris*

*Bilimsel isim: *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Yöresel Adı: Çoban çantası

Bilimsel Türkçe ismi: Çobançantası

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek, tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim, boşaltım ve dolaşım sistemi rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprakları veya çiçekleri çay, tohumlarının toz olarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Isatis* L. / Çivitotu

Örnek No: MA30

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Isatis tinctoria*

Bilimsel isim: *Isatis tinctoria* L.

Yöresel Adı: Çivitotu

Bilimsel Türkçe ismi: Çivitotu

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, bağışıklık, romatizma ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kökler ve yapraklardan çay hazırlanarak, çiçeklerinin ezilerek doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

v. Cins: *Lepidium* L. / Tere

Örnek No: MA131

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lepidium sativum*

Bilimsel isim: *Lepidium sativum* L.

Yöresel Adı: Tere

Bilimsel Türkçe ismi:

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, romatizmada ve bağışıklık güçlendirici, diyabet ve cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarından çay hazırlanarak, toz haliyle doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vi. Cins: *Raphanus* L. / Turp

Örnek No: MA129

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Raphanus sativus*

Bilimsel isim: *Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus* (L.) Domin

Yöresel Adı: Turp

Bilimsel Türkçe ismi: Turp

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarından çay hazırlanarak, toz halinde doğrudan, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

10. Familya: Burseraceae / -

Cins: *Boswellia* Roxb. ex Colebr. / -

Örnek No: MA05

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Boswellia serrata*

*Bilimsel isim: *Boswellia serrata* Roxb.

Yöresel Adı: Akgünlük

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Reçine, kabuk

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi rahatsızlıkları, romatizma ve kanser hastalıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Reçinesinden çay yapılarak, özlerinin doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

11. Familya: Cannabaceae / Kenevirgiller

Cins: *Humulus* L. / Şerbetçiotu

Örnek No: MA100

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Humulus lupulus*

*Bilimsel isim: *Humulus lupulus* L.

Yöresel Adı: Şerbetçi otu

Bilimsel Türkçe ismi: Şerbetçiotu

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, koçan

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı kullanılmaktadır.

12. Familya: Caprifoliaceae / Hanımeligiller

Cins: *Valeriana* L. / Kedi otu

Örnek No: MA66

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Valeriana officinalis*

*Bilimsel isim: *Valeriana officinalis* L.

Yöresel Adı: Kedi otu

Bilimsel Türkçe ismi: Kedi otu

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Yöntemleri: Köklerinden veya yapraklarından çay hazırlanarak, yağından doğrudan yararlanılmaktadır.

13. Familya: Cistaceae / Ladengiller

Cins: *Cistus* L. / Laden

Örnek No: MA61

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cistus laurifolius*

Bilimsel isim: *Cistus laurifolius* L.

Yöresel Adı: Karağan

Bilimsel Türkçe ismi: Karağan

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay yapılarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

14. Familya: Combretaceae / -

i.Cins: *Terminalia* L. / -

a. Örnek No: MA96

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Terminalia citrina*

Bilimsel isim: *Terminalia citrina* (Gaertn.) Roxb.

Yöresel Adı: Sarıhalile

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, meyve

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, diyabette ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, meyve özlerinin kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA128

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Terminalia chebula*

Bilimsel isim: *Terminalia chebula* Retz.

Yöresel Adı: Karahalile

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, meyve

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, öğütülerek tozunun doğrudan, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

15. Familya: Cucurbitaceae / Kabakgiller

Cins: *Ecballium* A. Rich / Eşekhıyarı

Örnek No: MA45

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ecballium elaterium*

Bilimsel isim: *Ecballium elaterium* (L.) A.Rich

Yöresel Adı: Eşek hıyarı, Acı kavun

Bilimsel Türkçe ismi: Eşekhıyarı

Kullanılan Kısımlar: Meyve, tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesinden çay hazırlanarak, tohumları toz haline getirilerek, meyve özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

16. Familya: Cupressaceae / Servigiller

i. Cins: *Cupressus* L. / Servi

Örnek No: MA99

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cupressus sempervirens*

Bilimsel isim: *Cupressus sempervirens* L.

Yöresel Adı: Selvi

Bilimsel Türkçe ismi: Servi

Kullanılan Kısımlar: Dal, yaprak, kozalak

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Dal ve yapraklardan elde edilen yağı doğrudan, kozalağından çay hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Juniperus* L. / Ardıç

Örnek No: MA23

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Juniperus rigida*

Bilimsel isim: *Juniperus rigida* Siebold & Zucc.

Yöresel Adı: Ardıç

Bilimsel Türkçe ismi:

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, romatizma ve cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yağının doğrudan, tohumlarının çay ya da ekstre olarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

17. Familya: Elaeagnaceae / İğdegiller

Cins: *Elaeagnus* L. / İğde

Örnek No: MA56

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Elaeagnus angustifolia* (Drog: Flos elaeagni)

Bilimsel isim: *Elaeagnus angustifolia* L.

Yöresel Adı: İğde çiçeği

Bilimsel Türkçe ismi: İğde

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden hazırlanan çayı, çiçeklerinin doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

18. Familya: Equisetaceae / Atkuyruğugiller

Cins: *Equisetum* L. / Atkuyruğu

Örnek No: MA71

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Equisetum arvense*

*Bilimsel isim: *Equisetum arvense* L.

Yöresel Adı: Kırk kilit otu

Bilimsel Türkçe ismi: Atkuyruğu

Kullanılan Kısımlar: Gövde, yaprak

Kullanım Amaçları: Boşaltım sistemi, dolaşım sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kemik sağlığı destekçisi olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, yağı ve özü doğrudan kullanılmaktadır.

19. Familya: Ericaceae / Fundagiller

i. Cins: *Calluna* Salisb. / Süpürgeçalısı

Örnek No: MA47

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Calluna vulgaris*

Bilimsel isim: *Calluna vulgaris* (L.) A.Rich

Yöresel Adı: Funda yaprağı

Bilimsel Türkçe ismi: Süpürgeçalısı

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi, solunum sistemi, boşaltım sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden veya yapraklarından çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

ii. Cins: *Vaccinium* Salisb. / Ayıüzümü

Örnek No: MA112

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Vaccinium myrtillus*

*Bilimsel isim: *Vaccinium myrtillus* L.

Yöresel Adı: Yaban mersini

Bilimsel Türkçe ismi: Ayıüzümü

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Görme sağlığını destekleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici olarak ve diyabet hastalığında kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesi doğrudan, çayı hazırlanarak kullanılmaktadır.

20. Familya: Fabaceae / Baklagiller

i. Cins: *Astragalus* L. / Geven

Örnek No: MA48

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Astragalus membranaceus*

*Bilimsel isim: *Astragalus mongholicus* Bunge

Yöresel Adı: Geven kökü

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Bağışıklık güçlendirici olarak, cilt sağlığı problemlerinde, kas rahatsızlıklarında ve diyabette kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden hazırlanan çay ve özü doğrudan kullanılmaktadır.

ii. Cins: *Ceratonia* L. / Keçiboynuzu

Örnek No: MA65

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ceratonia siliqua*

*Bilimsel isim: *Ceratonia siliqua* L.

Yöresel Adı: Keçiboynuzu, harnup

Bilimsel Türkçe ismi: Keçiboynuzu

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çay şeklinde ve toz halinde doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Cicer* L. / Nohut

Örnek No: MA63

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cicer arietinum*

Bilimsel isim: *Cicer arietinum* L.

Yöresel Adı: Nohut

Bilimsel Türkçe ismi: Nohut

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi rahatsızlıklarında, diyabet ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumların doğrudan ya da çay olarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Glycyrrhiza* L. / Meyan

Örnek No: MA84

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Glycyrrhiza glabra*

Bilimsel isim: *Glycyrrhiza glabra* L.

Yöresel Adı: Meyan

Bilimsel Türkçe ismi: Meyan

Kullanılan Kısımlar: Kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, kas rahatsızlıklarında ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kökünden çay hazırlayarak kullanılmaktadır.

v. Cins: *Lupinus* L. / Acıbakla

Örnek No: MA108

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lupinus albus*

Bilimsel isim: *Lupinus albus* L.

Yöresel Adı: Termiye

Bilimsel Türkçe ismi: Termiye

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, kas rahatsızlıklarında, diyabette kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarının doğrudan veya ezilerek un haline getirilerek kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vi. Cins: *Senna* Mill. / -

Örnek No: MA102

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cassia angustifolia*

Bilimsel isim: *Senna alexandrina* Mill.

Yöresel Adı: Sınameki

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, tohum

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, cilt sağlığı ve karaciğer problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak ya da yaprakların toz halinde kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vii. Cins: *Trigonella* L. / Çemenotu

Örnek No: MA22

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Trigonella foenum-graecum*

Bilimsel isim: *Trigonella foenum-graecum* L.

Yöresel Adı: Çemen, Buy otu

Bilimsel Türkçe ismi: Çemenotu

Kullanılan Kısımlar: Tohum, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, cilt sağlığı, kas rahatsızlıkları, diyabet ve karaciğer problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, tohumları toz halinde ya da yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

21. Familya: Ginkgoaceae / -

Cins: *Ginkgo* L. / -

Örnek No: MA80

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ginkgo biloba*

*Bilimsel isim: *Ginkgo biloba* L.

Yöresel Adı: Ginkgo

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Türkiye’de yayılışı olmayan, bazı bölgelerde park bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılabilen bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi, dolaşım sistemi ve kas rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, tablet formunda takviye edici gıda olarak kullanılmaktadır.

22. Familya: Hypericaceae / Kantarongiller

Cins: *Hypericum* L. / Kantaron

Örnek No: MA97

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Hypericum perforatum*

*Bilimsel isim: *Hypericum perforatum* L.

Yöresel Adı: Sarı kantaron

Bilimsel Türkçe ismi: Kantaron

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi, kas rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, maserasyon ile elde edilen yağı doğrudan, tablet veya kapsül formunda kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

23. Familya: Iridaceae / Süsengiller

Cins: *Crocus* L. / Çiğdem

Örnek No: MA94

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Crocus sativus*

Bilimsel isim: *Crocus sativus* L.

Yöresel Adı: Safran

Bilimsel Türkçe ismi: Safran

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi ve sinir sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerin sitilus ve stigmaları doğrudan veya toz halinde, çayının hazırlandığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

24. Familya: Juglandaceae / Cevizgiller

Cins: *Juglans* L. / Ceviz

Örnek No: MA24

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Juglans regia*

*Bilimsel isim: *Juglans regia* L.

Yöresel Adı: Ceviz

Bilimsel Türkçe ismi: Ceviz

Kullanılan Kısımlar: Meyve, tohum, kabuk, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumları ve tohum yağı doğrudan, kabuklarından ve yapraklarından çay hazırlandığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

25. Familya: Lamiaceae / Ballıbabagiller

i. Cins: *Dracocephalum* L. / Ejderotu

Örnek No: MA122

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Hyssopus officinalis*

*Bilimsel isim: *Dracocephalum officinale* (L.) Y.P.Chen & B.T.Drew

Yöresel Adı: Zufa otu

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, kas rahatsızlıklarında ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çay olarak ya da yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Lamium* L. / Ballıbaba

Örnek No: MA17

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lamium galeobdolon*

Bilimsel isim: *Lamium galeobdolon* (L.) L.

Yöresel Adı: Ballıbaba

Bilimsel Türkçe ismi: Sarı balıcak

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından hazırlanan çay, çiçekleri kaynatılarak hazırlanan çay ve yaprakların doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Lavandula* L. / Lavanta

a. Örnek No: MA78

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lavandula angustifolia*

*Bilimsel isim: *Lavandula angustifolia* Mill.

Yöresel Adı: Lavanta

Bilimsel Türkçe ismi: Lavanta

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi, solunum sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, kaynatılarak, yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA57

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lavandula stoechas*

Bilimsel isim: *Lavandula stoechas* L.

Yöresel Adı: Karabaş otu

Bilimsel Türkçe ismi: Karabaş

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, kaynatılarak, yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Melissa* L. / Oğulotu

Örnek No: MA79

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Melissa officinalis*

*Bilimsel isim: *Melissa officinalis* L.

Yöresel Adı: Melisa

Bilimsel Türkçe ismi: Oğulotu

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

v. Cins: *Mentha* L. / Nane

a. Örnek No: MA88

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Mentha piperita*

*Bilimsel isim: *Mentha x piperita* L.

Yöresel Adı: Nane

Bilimsel Türkçe ismi: Nane

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, sinir sistemi, kas problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından, çiçeklerinden çay hazırlanarak, yapraklarının doğrudan, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA111

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Mentha pulegium*

Bilimsel isim: *Mentha pulegium* L.

Yöresel Adı: Yarpuz

Bilimsel Türkçe ismi: Yarpuz

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, sinir sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vi. Cins: *Ocimum* L. / Fesleğen

Örnek No: MA46

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ocimum basilicum*

*Bilimsel isim: *Ocimum basilicum* L.

Yöresel Adı: Fesleğen, Mor reyhan

Bilimsel Türkçe ismi: Fesleğen

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vii. Cins: *Origanum* L. / Fesleğen

Örnek No: MA83

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Origanum majörana*

Bilimsel isim: *Origanum majorana* L.

Yöresel Adı: Mercanköşk

Bilimsel Türkçe ismi: Mercanköşk

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, bağışıklık güçlendirici ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya yapraklarının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

viii. Cins: *Salvia* L. / Adaçayı

a. Örnek No: MA04

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Salvia officinalis*

*Bilimsel isim: *Salvia officinalis* L.

Yöresel Adı: Adaçayı

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, bağışıklık güçlendirici ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya yaprakları kaynatılarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA20

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rosmarinus officinalis*

*Bilimsel isim: *Salvia rosmarinus* Spenn.

Yöresel Adı: Biberiye

Bilimsel Türkçe ismi: Biberiye

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek, dal

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında ve cilt sağlığı problemlerinde kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yaprakları veya yağı doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

c. Örnek No: MA25

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Salvia hispanica*

Bilimsel isim: *Salvia hispanica* L.

Yöresel Adı: Çiya, chia, cia tohumu

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında ve zayıflama amaçlı kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumları doğrudan kullanılmaktadır.

ix. Cins: *Teucrium* L. / Kısamahmut

Örnek No: MA02

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Teucrium polium*

Bilimsel isim: *Teucrium polium* L.

Yöresel Adı: Acı yavşan

Bilimsel Türkçe ismi: Acıyavşan

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek, kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, karaciğer, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprak ve çiçeklerinden demleme veya kaynatma ile çay hazırlanarak, yaprakları ezilerek doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

x. Cins: *Thymus* L. / Kekik

Örnek No: MA67

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Thymus serpyllum*

*Bilimsel isim: *Thymus serpyllum* L.

Yöresel Adı: Kekik

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprak ve çiçeklerinden çayı hazırlanarak veya doğrudan baharat olarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

xi. Cins: *Vitex* L. / Hayıt

Örnek No: MA53

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Vitex agnus-castus*

*Bilimsel isim: *Vitex agnus-castus* L.

Yöresel Adı: Hayıt, İffet ağacı

Bilimsel Türkçe ismi: Hayıt

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Kadın hastalıklarında, sinir sistemi, eklem ve kas problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerinden, yapraklarından çay hazırlanarak veya özü doğrudan kullanılan uygulama şekilleri bulunmaktadır.

xii. Cins: *Ziziphora* L. / Anuk

Örnek No: MA35

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ziziphora capitata*

Bilimsel isim: *Ziziphora capitata* L.

Yöresel Adı: Dağ reyhanı

Bilimsel Türkçe ismi: Anuk

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya yağı ve özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

26. Familya: Lauraceae / Defnegiller

i. Cins: *Cinnamomum* Schaeff. / -

Örnek No: MA106

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cinnamomum zeylanicum*

*Bilimsel isim: *Cinnamomum verum* J.Presl

Yöresel Adı: Tarçın

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kabuk

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi problemlerinde, diyabette ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kabuklarından çay hazırlanarak veya tozunun doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Laurus* Mill. / -

Örnek No: MA37

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Laurus nobilis*

Bilimsel isim: *Laurus nobilis* L.

Yöresel Adı: Defne

Bilimsel Türkçe ismi: Defne

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi rahatsızlıklarında, cilt hastalıklarında, kas problemlerinde, bağışıklık güçlendirici ve ağrı kesici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprakları çay olarak hazırlanarak, kaynatılarak, doğrudan ve yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Persea* Mill. / -

Örnek No: MA12

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Persea gratissima*

*Bilimsel isim: *Persea americana* Mill.

Yöresel Adı: Avokado

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak, tohum

Türkiye’de doğal olarak yayılışı olmayan, kültürü yapılan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, meyvesi ve yağı doğrudan, tohumu toz haline getirilerek kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

27. Familya: Liliaceae / Zambakgiller

Cins: *Lilium* L. / Zambak

Örnek No: MA118

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lilium candidum*

Bilimsel isim: *Lilium candidum* L.

Yöresel Adı: Zambak

Bilimsel Türkçe ismi: Akzambak

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, soğan

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi ve cilt sağlığı, romatizma ve kas problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

28. Familya: Linaceae / Ketengiller

Cins: *Linum* L. / Keten

Örnek No: MA69

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Linum usitatissimum*

Bilimsel isim: *Linum usitatissimum* L.

Yöresel Adı: Keten

Bilimsel Türkçe ismi: Keten

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarının ve yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

29. Familya: Lycopodiaceae / Kibritotugiller

Cins: *Lycopodium* L. / Kibritotu

Örnek No: MA75

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Lycopodium clavatum*

Bilimsel isim: *Lycopodium clavatum* L.

Yöresel Adı: Kurt pençesi, kibrit otu

Bilimsel Türkçe ismi: Göbekotu

Kullanılan Kısımlar: Sporlar

Kullanım Amaçları: Sindirim ve boşaltım sistemi rahatsızlıklarında, cilt sağlığı problemlerinde ve ağrı kesici olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Sporlardan çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

30. Familya: Malvaceae / Ebegümeçigiller

i. Cins: *Abelmoschus* Medik. / Bamya

Örnek No: MA18

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Hibiscus esculentus*

Bilimsel isim: *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench

Yöresel Adı: Bamya

Bilimsel Türkçe ismi: Bamya

Kullanılan Kısımlar: Meyve, tohum, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesi doğrudan, tohumları öğütülerek çay şeklinde hazırlanarak, yapraklarından çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

ii. Cins: *Althaea* L. / Gülhatmi

Örnek No: MA50

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Althaea officinalis*

*Bilimsel isim: *Althaea officinalis* L.

Yöresel Adı: Hatmi

Bilimsel Türkçe ismi: Delihatmi

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden, çiçeklerinden çay hazırlanarak veya özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Hibiscus* L. / Kerkede

Örnek No: MA89

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Hibiscus sabdariffa*

Bilimsel isim: *Hibiscus sabdariffa* L.

Yöresel Adı: Hibiskus

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çayı hazırlanarak sıcak ya da soğuk kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Malva* L. / Ebegümece

Örnek No: MA41

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Malva sylvestris*

Bilimsel isim: *Malva sylvestris* L.

Yöresel Adı: Ebegümece

Bilimsel Türkçe ismi: Ebegümece

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, cilt sağlığı ve kas problemlerinde ve ağrı kesici olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak, yapraklarının kaynatılarak ya da doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

v. Cins: *Tilia* Roxb. / İhlamur

Örnek No: MA54

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Tilia platphyllos*

*Bilimsel isim: *Tilia platphyllos* Scop.

Yöresel Adı: İhlamur

Bilimsel Türkçe ismi: Yaz ıhlamuru

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi rahatsızlıklarında, solunum sistemi rahatsızlıklarında ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden veya yapraklarından çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

31. Familya: Myristicaceae / -

Cins: *Myristica* Gronov. / -

Örnek No: MA86

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Myristica fragrans*

*Bilimsel isim: *Myristica fragrans* Houtt.

Yöresel Adı: Muskat

Bilimsel Türkçe ismi: -

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanılan Kısımlar: Tohum, kabuk

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, kas sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumları ve tohum yağının doğrudan kullanıldığı ya da kabuklarından çayının hazırlandığı, uygulama şekilleri bulunmaktadır.

32. Familya: Myrtaceae / Mersingiller

i. Cins: *Eucalyptus* L. / Sıtma ağacı

Örnek No: MA90

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Eucalyptus* sp.

Bilimsel isim: *Eucalyptus camaldulensis* Dehnh.

Yöresel Adı: Okalıptüs

Bilimsel Türkçe ismi: Sıtma ağacı

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, yağ

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi rahatsızlıklarında, kas sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yağın inhalasyon yoluyla ya da doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Syzygium* Gaertn. / -

Örnek No: MA62

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Syzygium aromaticum*

Bilimsel isim: *Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M.Perry

Yöresel Adı: Karanfil

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Çiçek tomurcuğu

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak, ağrı kesici özellikleriyle kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçek tomurcuklarından çay yapılarak veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Pimenta* Lindl. / -

Örnek No: MA115

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Pimenta dioica*

Bilimsel isim: *Pimenta dioica* (L.) Merr.

Yöresel Adı: Yeni bahar

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, bağışıklık güçlendirici olarak ve cilt sağlığı problemlerinde, ağrı kesici özellikleriyle kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarından çay hazırlanarak ya da doğrudan, yağının inhalasyonla ya da doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

33. Familya: Nitrariaceae / Üzerlikgiller

Cins: *Peganum* L. / Üzerlik

Örnek No: MA109

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Peganum harmala*

Bilimsel isim: *Peganum harmala* L.

Yöresel Adı: Üzerlik

Bilimsel Türkçe ismi: Üzerlik

Kullanılan Kısımlar: Tohum, kök

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlardan çay hazırlanarak, tohumları yağ veya losyonlara eklenerek kullanılmaktadır.

34. Familya: Oleaceae / Zeytingiller

i. Cins: *Olea* L. / Zeytin

Örnek No: MA74

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Olea europaea*

*Bilimsel isim: *Olea europaea* L.

Yöresel Adı: Zeytin

Bilimsel Türkçe ismi: Zeytin

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, dolaşım sistemi rahatsızlıklarında, diyabette, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya özünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Jasminum* L. / Yasemin

Örnek No: MA125

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Jasminum officinale*

Bilimsel isim: *Jasminum officinale* L.

Yöresel Adı: Yasemin

Bilimsel Türkçe ismi: Yasemin

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, ağrı kesici özellikleriyle, romatizma, kas problemlerinde

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden çay hazırlanarak veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

35. Familya: Onagraceae / Yakıotugiller

Cins: *Epilobium* L. / Yakıotu

Örnek No: MA113

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Chamerion angustifolium*

Bilimsel isim: *Epilobium angustifolium* L.

Yöresel Adı: Yakı otu

Bilimsel Türkçe ismi: Yakıotu

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, eklem, cilt sağlığı problemlerinde ve romatizmada kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprak ve çiçeklerinden çay hazırlanarak veya çiçeklerinden elde edilen yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

36. Familya: Papaveraceae / Haşhaşgiller

i.Cins: *Fumaria* L. / Şahtere

Örnek No: MA95

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Fumaria officinalis*

*Bilimsel isim: *Fumaria officinalis* L.

Yöresel Adı: Şahtere

Bilimsel Türkçe ismi: Şahtere

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, karaciğer problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprak ve çiçeklerinden çay hazırlanarak veya yapraklarının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Papaver* L. / Gelincik

Örnek No: MA126

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Papaver somniferum*

Bilimsel isim: *Papaver somniferum* L.

Yöresel Adı: Sarı ve mavi haşhaş

Bilimsel Türkçe ismi: Haşhaş

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumları veya yağı doğrudan, çayı hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

37. Familya: Passifloraceae / -

Cins: *Passiflora* L. / -

Örnek No: MA127

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Passiflora* sp.

*Bilimsel isim: *Passiflora incarnata* L.

Yöresel Adı: Çarkıfelek

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, sinir sistemi, kas ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçekleri veya yapraklarından çay hazırlanarak, yağının doğrudan kullanıldığı, özütlerinin kapsül, tablet veya sıvı formda terkiplerini içeren uygulama şekilleri bulunmaktadır.

38. Familya: Piperaceae / -

i. Cins: *Piper* L. / -

a. Örnek No: MA36

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Piper longum* (Drog: *Fructus piperis longa*)

Bilimsel isim: *Piper longum* L.

Yöresel Adı: Dar-ı fülful, siyah zencefil

Bilimsel Türkçe ismi: -

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerden çayı hazırlanarak veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA64

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Piper cubeba*

Bilimsel isim: *Piper cubeba* L.f.

Yöresel Adı: Kebabiye

Bilimsel Türkçe ismi: -

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, boşaltım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerinden çay hazırlanarak veya özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

c. Örnek No: MA59

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Piper nigrum*

*Bilimsel isim: *Piper nigrum* L.

Yöresel Adı: Karabiber

Bilimsel Türkçe ismi: -

Türkiye’de doğal olarak yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanılan Kısımlar: Meyve

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerden çay hazırlanarak, doğrudan veya özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

39. Familya: Plantaginaceae / Sinirotugiller

Cins: *Plantago* L. / Sinirotu

Örnek No: MA103

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Plantago major*

Bilimsel isim: *Plantago major* L.

Yöresel Adı: Sinir otu

Bilimsel Türkçe ismi: Sinirotu

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, boşaltım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak ya da doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

40. Familya: Platanaceae / Çınargiller

Cins: *Platanus* L. / Çınar

Örnek No: MA29

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Platanus orientalis*

Bilimsel isim: *Platanus orientalis* L.

Yöresel Adı: Çınar

Bilimsel Türkçe ismi: Çınar

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, kabuk, tohum

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, dolaşım sistemi, karaciğer, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından veya kabuğundan çay hazırlanarak, tohumlarının toz haline getirilerek doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

41. Familya: Poaceae / Buğdaygiller

i. Cins: *Avena* L. / Yulaf

Örnek No: MA119

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Avena sativa*

*Bilimsel isim: *Avena sativa* L.

Yöresel Adı: Yulaf

Bilimsel Türkçe ismi: Yulaf

Kullanılan Kısımlar: Tohum, sap

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, dolaşım sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, tohumları doğrudan kullanılmaktadır. Maske ve losyon terkiplerinde yer almaktadır.

ii. Cins: *Elymus* L. / Buğdayotu

Örnek No: MA14

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Agropyron repens*

Bilimsel isim: *Elymus repens* (L.) Gould

Yöresel Adı: Ayrık otu

Bilimsel Türkçe ismi: Sabankıran

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Boşaltım sistemi, sindirim sistemi, eklem sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden veya yapraklarından çay yapılarak, yapraklarının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Zea* L. / Mısır

Örnek No: MA85

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Zea mays*

Bilimsel isim: *Zea mays* L.

Yöresel Adı: Mısır

Bilimsel Türkçe ismi: Mısır

Kullanılan Kısımlar: Tohum, koçan

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Koçanlarından çay yapılarak veya tohumlarının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

42. Familya: Polygonaceae / Madımakgiller

Cins: *Rumex* L. / Labada

Örnek No: MA77

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rumex acetosella*

Bilimsel isim: *Rumex acetosella* L.

Yöresel Adı: Kuzu kulağı

Bilimsel Türkçe ismi: Kuzukulağı

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, karaciğer, eklem ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya köklerinden elde edilen özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

43. Familya: Ranunculaceae / Düğünçiçeğigiller

i. Cins: *Nigella* L. / Çörekotu

Örnek No: MA33

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Nigella sativa*

Bilimsel isim: *Nigella sativa* L.

Yöresel Adı: Çörek otu

Bilimsel Türkçe ismi: Çörekotu

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, kas, eklem ve cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumları ve yağının doğrudan veya çayı hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Ranunculus* L. / Dügünçeği

Örnek No: MA19

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Ranunculus ficaria*

Bilimsel isim: *Ranunculus ficaria* L.

Yöresel Adı: Basurotu

Bilimsel Türkçe ismi: Arpacıksalebi

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, yaprakları doğrudan, özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

44. Familya: Rhamnaceae / Cehrigiller

Cins: *Rhamnus* L. / Cehri

Örnek No: MA01

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rhamnus catharticus*

Bilimsel isim: *Rhamnus cathartica* L.

Yöresel Adı: Acı çehre

Bilimsel Türkçe ismi: Akdiken

Kullanılan Kısımlar: Meyve, kabuk, yaprak, kök

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, karaciğer, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesi veya kabuğundan çay hazırlanarak, kökü ve kabuğu kaynatılarak çay hazırlanarak, kuru yapraklar veya kabukların toz haline getirilmesiyle, kök ve meyvelerinden elde edilen özütü terkiplerde, kabuğunun doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

45. Familya: Rosaceae / Gülgiller

i. Cins: *Alchemilla* L. / Aslanpençesi

Örnek No: MA10

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Alchemilla vulgaris*

Bilimsel isim: *Alchemilla vulgaris* L.

Yöresel Adı: Aslan pençesi

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, çiçek

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Kadın hastalıklarında, sindirim sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, yapraklar doğrudan, çiçeklerinden elde edilen özütün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Crataegus* L. / Alıç

Örnek No: MA06

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Crataegus monogyna*

*Bilimsel isim: *Crataegus monogyna* Jacq.

Yöresel Adı: Alıç

Bilimsel Türkçe ismi: Yemişen

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, meyve, yaprak, kabuk

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, sindirim sistemi, sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yaprak ve çiçeklerden çay hazırlanarak, meyveleri veya özütleri doğrudan, kabuğundan elde edilen özütün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Cydonia* L. / Ayva

Örnek No: MA15

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cydonia oblonga*

Bilimsel isim: *Cydonia oblonga* Mill.

Yöresel Adı: Ayva

Bilimsel Türkçe ismi: Ayva

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak, tohum

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesi doğrudan, tohumları toz haline getirilerek, yapraklarından çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

iv. Cins: *Prunus* L. / Badem

a. Örnek No: MA16

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Amygdalus communis*

*Bilimsel isim: *Prunus amygdalus* Batsch

Yöresel Adı: Badem

Bilimsel Türkçe ismi: Badem

Kullanılan Kısımlar: Meyve, tohum, kabuk, yaprak

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyveleri ve yağı doğrudan, tohumlarının ezilerek kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA72

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Prunus avium*

Bilimsel isim: *Prunus avium* (L.) L.

Yöresel Adı: Kiraz

Bilimsel Türkçe ismi: Kiraz

Kullanılan Kısımlar: Meyve, sap, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, boşaltım sistemi, dolaşım sistemi, eklem ve cilt sağlığı problemlerinde, bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyveleri doğrudan, sapları ve yapraklarından çay hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

v. Cins: *Rosa* L. / Gül

a. Örnek No: MA76

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rosa canina*

*Bilimsel isim: *Rosa canina* L.

Yöresel Adı: Kuşburnu

Bilimsel Türkçe ismi: Kuşburnu

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, romatizma, eklem, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerinden çay hazırlanarak veya doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

b. Örnek No: MA40

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rosa x damascena*

Bilimsel isim: *Rosa damascena* Mill

Yöresel Adı: Gül, Isparta gülü

Bilimsel Türkçe ismi: Isparta gülü

Kullanılan Kısımlar: Çiçek

Kullanım Amaçları: Cilt sağlığı, sindirim sistemi, sinir sistemi problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yağı veya çay hazırlanarak elde edilen suyu doğrudan, çiçeklerinden çay hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

vi. Cins: *Rubus* L. / Böğürtlen

Örnek No: MA21

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Rubus caesius*

Bilimsel isim: *Rubus caesius* L.

Yöresel Adı: Böğürtlen

Bilimsel Türkçe ismi: Büküzümü

Kullanılan Kısımlar: Meyve, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde, diyabette ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvesi doğrudan, yapraklarından çay hazırlanarak veya yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

46. Familya: Rubiaceae / Kökboyagiller

i. Cins: *Cinchona* L. / -

Örnek No: MA70

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Cinchona officinalis*

Bilimsel isim: *Cinchona officinalis* L.

Yöresel Adı: Kınakına

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kabuğu, kabuk özü

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Kabuklarından çay hazırlanarak, kabuk özütünün doğrudan ya da çayı hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Galium* L. / Yapışkanotu

Örnek No: MA116

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Galium aparine*

Bilimsel isim: *Galium aparine* L.

Yöresel Adı: Yoğurt otu

Bilimsel Türkçe ismi: Çobansüzgeci

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, sap

Kullanım Amaçları: Boşaltım sistemi, dolaşım sistemi, eklem ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, doğrudan veya krem ve losyonların terkiibinde kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

47. Familya: Santalaceae / Güvelekgiller

Cins: *Viscum* L. / Ökseotu

Örnek No: MA28

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Viscum album*

*Bilimsel isim: *Viscum album* L.

Yöresel Adı: Ökse otu, çekem

Bilimsel Türkçe ismi: Ökseotu

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, dal

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, sindirim sistemi, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak, özütleri maske olarak tekiplerde kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

48. Familya: Scrophulariaceae / Sıracaotugiller

Cins: *Verbascum* L. / Sığırkuyruğu

Örnek No: MA101

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Verbascum album*

Bilimsel isim: *Verbascum lychnitis* L.

Yöresel Adı: Sığır kuyruğu

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Çiçek, yaprak

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çiçeklerinden veya yapraklarından çay hazırlanarak veya çiçeklerinin doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

49. Familya: Simaroubaceae / Kokarağaçgiller

Cins: *Quassia* L. / -

Örnek No: MA03

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Quassia amara*

Bilimsel isim: *Quassia amara* L.

Yöresel Adı: Acı yonga

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök, odun, kabuk

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, karaciğer, cilt sağlığı ve parazit problemlerinde ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, köklerinden elde edilen özüt doğrudan veya kabuk kaynatılarak elde edilen çayın kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

50. Familya: Theaceae / Çaygiller

Cins: *Camellia* L. / Kamelya

Örnek No: MA114

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Camellia sinensis*

*Bilimsel isim: *Camellia sinensis* (L.) Kuntze

Yöresel Adı: Yeşil çay

Bilimsel Türkçe ismi: Çay

Kullanılan Kısımlar: Yaprak

Kullanım Amaçları: sinir sistemi hastalılarında, zayıflama amaçlı ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak kullanılmaktadır.

51. Familya: Thymelaeaceae / Sıyircıkçgiller

Cins: *Aquilaria* Lam. / -

Örnek No: MA104

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Aquilaria agallocha*

Bilimsel isim: *Aquilaria malaccensis* Lam.

Yöresel Adı: Udi hindi

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Odun, reçine

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sinir sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yağı ve reçinesi doğrudan, odununun tütsü amaçlı kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

52. Familya: Urticaceae / Isırgangiller

Cins: *Urtica* L. / Isırgan

Örnek No: MA55

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Urtica dioica*

*Bilimsel isim: *Urtica dioica* L.

Yöresel Adı: Isırgan

Bilimsel Türkçe ismi: Isırgan

Kullanılan Kısımlar: Yaprak, kök

Kullanım Amaçları: Boşaltım sistemi, dolaşım sistemi, eklem ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Yapraklarından çay hazırlanarak veya köklerinden elde edilen özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

53. Familya: Viburnaceae / -

Cins: *Sambucus* L. / Mürver

Örnek No: MA87

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Sambucus nigra*

*Bilimsel isim: *Sambucus nigra* L.

Yöresel Adı: Kara mürver

Bilimsel Türkçe ismi: Ağaç mürver

Kullanılan Kısımlar: Meyve, çiçek

Kullanım Amaçları: Solunum sistemi, sindirim sistemi ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvelerinden çay hazırlanarak, doğrudan, çiçeklerinden hazırlanan özütünün terkiplerde kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

54. Familya: Vitaceae / Asmagiller

Cins: *Vitis* L. / Asma

Örnek No: MA110

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Vitis vinifera*

*Bilimsel isim: *Vitis vinifera* L.

Yöresel Adı: Üzüm

Bilimsel Türkçe ismi: Asma

Kullanılan Kısımlar: Meyve, tohum, yaprak

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, sindirim sistemi ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Meyvenin suyu doğrudan, çekirdekleri öğütülerek toz halinde, yapraklarının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

55. Familya: Zingiberaceae / -

i. Cins: *Alpinia* Roxb. / -

Örnek No: MA52

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Alpinia officinarum*

Bilimsel isim: *Alpinia officinarum* Hance

Yöresel Adı: Havlıcan

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök, rizom

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Rizomlarından çay hazırlanarak veya özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

ii. Cins: *Curcuma* L. / -

Örnek No: MA121

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Curcuma longa*

*Bilimsel isim: *Curcuma longa* L.

Yöresel Adı: Zerdeçal

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök, rizom

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, karaciğer, artrit, romatizma, cilt sağlığı problemlerinde ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Köklerinden çay hazırlanarak, tozu doğrudan, özütünün maske ve kremlerin terkininde kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iii. Cins: *Elettaria* Maton / -

Örnek No: MA58

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Elettaria cardamomum*

Bilimsel isim: *Elettaria cardamomum* (L.) Maton

Yöresel Adı: Kakule

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Tohum

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi ve cilt sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Tohumlarından çay hazırlanarak ya da doğrudan, özütünün doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

iv. Cins: *Zingiber* Mill. / -

Örnek No: MA120

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Zingiber officinale*

*Bilimsel isim: *Zingiber officinale* Roscoe

Yöresel Adı: Zencefil

Bilimsel Türkçe ismi: -

Kullanılan Kısımlar: Kök, rizom

Türkiye’de yayılışı olmayan bir bitkidir.

Kullanım Amaçları: Sindirim sistemi, solunum sistemi, dolaşım sistemi, eklem ve kas sağlığı problemlerinde kullanılmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Çayı hazırlanarak, toz halinde öğütülerek doğrudan, yağının doğrudan kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır

56. Familya: Zygopyllaceae / Çobançökertengiller

i. Cins: *Tribulus* L. / Çobançökerten

Örnek No: MA32

Bitkinin ürün üzerindeki bilimsel ismi: *Tribulus terrestris*

Bilimsel isim: *Tribulus terrestris* L.

Yöresel Adı: Çoban çökerten

Bilimsel Türkçe ismi: Çobançökerten

Kullanılan Kısımlar: Kök, yaprak, çiçek, gövde

Kullanım Amaçları: Dolaşım sistemi, solunum sistemi, eklem ve kas sağlığı problemlerinde, afrodizyak olarak ve bağışıklık güçlendirici olarak kullanımı bulunmaktadır.

Kullanım Şekilleri: Gövde, yaprak çiçek ve köklerden çay hazırlanarak kullanıldığı uygulama şekilleri bulunmaktadır.

İncelenen ürünlerin içeriğindeki türlerin bilimsel adları, bilimsel Türkçe isimleri ve tespit edildikleri eczane ve aktar sayıları ile tıbbi kaynaklarda yapılan çalışma sayıları (MPNS, 2024) Çizelge 4.1’de verilmiştir. Çizelgede 4.1’de URL-4’e (TITCK) göre tıbbi bitki kapsamına giren türler “*” ile işaretlenmiştir. Tıbbi bitkiler listesinde yer alan 200 taksonun güvenlik ile ilgili uyarıları, ilaç ve diğer maddeler ile etkileşimleri, listede her biri için ayrı ayrı verilmiştir. Her bir takson ile ilgili genel güvenlik uyarılarının yanı sıra, spesifik advers etkileri de listede belirtilmiştir (URL-4). Tüm uyarılara URL-4’den ulaşılabilir.

Genel güvenlik uyarılarında 12 yaş altı (bir kısmında 18 yaş altı) çocuklarda yeterli veri bulunmadığı için kullanımı önerilmemekte, aynı şekilde, hamileler ve emzirenlerde de yeterli veri olmadığından kullanım tavsiye edilmemekte, bitkisel ürünlerle tedavinin, bu konuda eğitim almış hekim ve eczacı gözetiminde yapılması gerektiği belirtilmekte ve genellikle cerrahi operasyonlardan 2 hafta kadar önce uygulamanın sonlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (URL-4). Her bir bitki için listenin taranması ve olası zararlardan korunulması büyük önem arz etmektedir. Tüm uyarılara uyulması son derece önemlidir.

Çizelge 4.1. İncelenen ürünlerdeki türler ile eczane ve aktarlardaki tercih edilme sayıları ve tıbbi kaynaklardaki çalışılma sıklıkları.

Tespit edilen bitki türü	Bilimsel Türkçe adı	Bulunduğu eczane sayısı	Bulunduğu aktar sayısı	Tıbbi kaynak sayısı
<i>Abelmoschus esculentus</i>	Bamya	-	7	61
* <i>Achillea millefolium</i>	Civanperçemi	6	12	76
<i>Acorus calamus</i>	Eğirotu	-	12	96
<i>Alchemilla vulgaris</i>	-	-	13	21
<i>Alkanna tinctoria</i>	Havacivaotu	-	1	20
<i>Alpinia officinarum</i>	-	4	9	52
* <i>Althaea officinalis</i>	Delihatmi	17	15	57
<i>Anacyclus pyrethrum</i>	-	2	8	40
<i>Angelica sylvestris</i>	Kekire	4	6	17
<i>Apium graveolens</i>	Kereviz	2	9	82
<i>Aquilaria malaccensis</i>	-	7	12	50
* <i>Arctium lappa</i>	Baldiken	3	5	70
* <i>Artemisia absinthium</i>	Acı pelin	2	11	77
<i>Artemisia dracunculus</i>	-	5	8	39
<i>Asplenium ceterach</i>	Saçakotu	2	12	16
* <i>Astragalus mongholicus</i>	-	3	8	65
* <i>Avena sativa</i>	Yulaf	5	13	55
* <i>Boswellia serrata</i>	-	9	5	45
<i>Brassica nigra</i>	Karahardal	5	12	98
* <i>Calendula officinalis</i>	Aynisefa	10	10	67
<i>Calluna vulgaris</i>	Süpürgeçalısı	8	15	20
* <i>Camellia sinensis</i>	Çay	12	15	58
* <i>Capsella bursa-pastoris</i>	Çobançantası	6	13	69
<i>Carthamus tinctorius</i>	Aspir	2	12	77
<i>Centaurea cyanus</i>	Gelintacı	3	7	27
* <i>Ceratonía siliqua</i>	Keçiboynuzu	14	15	47
<i>Cicer arietinum</i>	Nohut	-	3	31
<i>Cinchona officinalis</i>	-	5	4	41
* <i>Cinnamomum verum</i>	-	16	15	110
<i>Cistus laurifolius</i>	Karağan	-	3	2
* <i>Coriandrum sativum</i>	Kişniş	-	15	107
* <i>Crataegus monogyna</i>	Yemişen	3	12	58
<i>Crocus sativus</i>	Safran	-	7	77
<i>Cupressus sempervirens</i>	Servi	-	10	30
* <i>Curcuma longa</i>	-	17	15	131
<i>Cydonia oblonga</i>	Ayva	5	9	54
* <i>Cynara cardunculus</i>	Enginar	3	15	29
<i>Dracocephalum officinale</i>	-	-	4	40

Çizelge 4.1 (devam). İncelenen ürünlerdeki türler ile eczane ve aktarlardaki tercih edilme sayıları ve tıbbi kaynaklardaki çalışılma sıklıkları.

Tespit edilen bitki türü	Bilimsel Türkçe adı	Bulunduğu eczane sayısı	Bulunduğu aktar sayısı	Tıbbi kaynak sayısı
<i>Ecballium elaterium</i>	Eşekhiyarı	-	4	32
<i>Echinacea angustifolia</i>	-	11	13	35
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	İğde	5	13	30
<i>Elettaria cardamomum</i>	-	-	9	86
<i>Elymus repens</i>	Sabankıran	2	8	86
<i>*Epilobium angustifolium</i>	Yakıotu	11	14	23
<i>*Equisetum arvense</i>	Atkuyruğu	3	8	64
<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	Sıtmaağacı	16	15	32
<i>Euclidium syriacum</i>	Fındıkhardalı	-	9	0
<i>Ferula elaeochytris</i>	Çağ	2	15	2
<i>*Foeniculum vulgare</i>	Rezene	20	15	174
<i>*Fumaria officinalis</i>	Şahtere	3	13	40
<i>Galium aparine</i>	Çobansüzgeci	4	8	37
<i>*Ginkgo biloba</i>	-	16	14	59
<i>Glycyrrhiza glabra</i>	Meyan	2	15	117
<i>Hibiscus sabdariffa</i>	-	5	15	75
<i>*Humulus lupulus</i>	Şerbetçiotu	-	11	53
<i>*Hypericum perforatum</i>	Kantaron	16	15	86
<i>*Ilex paraguariensis</i>	-	7	15	32
<i>Inula helenium</i>	Andızotu	4	2	43
<i>Isatis tinctoria</i>	Çivitotu	-	1	21
<i>Jasminum officinale</i>	Yasemin	16	14	32
<i>*Juglans regia</i>	Ceviz	5	15	93
<i>Juniperus rigida</i>	-	3	7	6
<i>Lamium galeobdolon</i>	Sarı balıkcak	2	10	3
<i>Laurus nobilis</i>	Defne	11	15	66
<i>*Lavandula angustifolia</i>	Lavanta	15	15	41
<i>Lavandula stoechas</i>	Karabaş	4	13	28
<i>Lepidium sativum</i>	-	-	13	49
<i>Lilium candidum</i>	Akzambak	3	8	21
<i>*Linum usitatissimum</i>	Keten	-	12	82
<i>Liquidambar orientalis</i>	Günlükağacı	2	7	37
<i>Lupinus albus</i>	Termiye	-	4	20
<i>Lycopodium clavatum</i>	Göbzeotu	-	9	37
<i>Malva sylvestris</i>	Ebegümeçi	6	13	59
<i>Matricaria chamomilla</i>	Alman papatyası	15	15	127
<i>*Melissa officinalis</i>	Oğulotu	17	15	74
<i>Mentha pulegium</i>	Yarpuz	-	7	47
<i>*Mentha x piperita</i>	Nane	20	15	80
<i>*Myristica fragrans</i>	-	-	10	89
<i>*Nigella sativa</i>	Çörekotu	17	15	56
<i>*Ocimum basilicum</i>	Fesleğen	4	15	107
<i>*Olea europaea</i>	Zeytin	7	15	81
<i>*Origanum majorana</i>	Mercanköşk	2	10	62
<i>Papaver somniferum</i>	Haşhaş	-	15	69
<i>*Passiflora incarnata</i>	-	20	11	45
<i>Peganum harmala</i>	Üzerlik	-	15	60
<i>*Persea americana</i>	-	9	12	71
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	-	11	41
<i>Pimenta dioica</i>	-	-	13	38

Çizelge 4.1 (devam). İncelenen ürünlerdeki türler ile eczane ve aktarlardaki tercih edilme sayıları ve tıbbi kaynaklardaki çalışılma sıklıkları.

Tespit edilen bitki türü	Bilimsel Türkçe adı	Bulunduğu eczane sayısı	Bulunduğu aktar sayısı	Tıbbi kaynak sayısı
<i>*Pimpinella anisum</i>	Anason	17	13	92
<i>Piper cubeba</i>	-	-	8	45
<i>Piper longum</i>	-	-	8	53
<i>*Piper nigrum</i>	-	-	15	92
<i>Plantago major</i>	Sinirotu	17	15	97
<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	3	10	22
<i>Prunus avium</i>	Kiraz	13	14	29
<i>*Prunus amygdalus</i>	Badem	20	15	88
<i>Quassia amara</i>	-	-	6	40
<i>Ranunculus ficaria</i>	Arpacıksalebi	-	7	18
<i>Raphanus raphanistrum</i> subsp. sativus	Turp	-	8	73
<i>Rhamnus cathartica</i>	Akdiken	-	6	28
<i>Rhus coriaria</i>	Sumak	-	15	33
<i>*Rosa canina</i>	Kuşburnu	8	15	46
<i>Rosa x damascena</i>	Isparta gülü	10	15	38
<i>Rubus caesius</i>	Büküzümü	9	12	7
<i>Rumex acetosella</i>	Kuzukulağı	-	3	22
<i>Salvia hispanica</i>	-	3	6	14
<i>*Salvia rosmarinus</i>	Biberiye	3	12	107
<i>*Salvia officinalis</i>	-	12	15	60
<i>*Sambucus nigra</i>	Ağaç mürver	20	10	65
<i>Senna alexandrina</i>	-	7	15	63
<i>*Silybum marianum</i>	Devedikeni	4	9	74
<i>*Stevia rebaudiana</i>	-	-	8	28
<i>Syzygium aromaticum</i>	-	15	15	109
<i>Taraxacum officinale</i>	-	12	15	74
<i>Terminalia chebula</i>	-	-	8	92
<i>Terminalia citrina</i>	-	-	5	25
<i>Teucrium polium</i>	Acıyavşan	-	15	32
<i>Thymus serpyllum</i>	-	18	15	41
<i>*Tilia platyphyllos</i>	Yaz ıhlamuru	5	15	30
<i>*Tribulus terrestris</i>	Çobançökerten	-	14	72
<i>Trigonella foenum-graecum</i>	Çemenotu	-	8	99
<i>*Urtica dioica</i>	Isırgan	17	15	83
<i>*Vaccinium myrtillus</i>	Ayıüzümü	17	10	42
<i>*Valeriana officinalis</i>	Kediotu	5	11	54
<i>Verbascum lychnitis</i>	-	3	7	1
<i>*Viscum album</i>	Ökseotu	1	4	31
<i>*Vitex agnus-castus</i>	Hayıt	3	10	51
<i>*Vitis vinifera</i>	Asma	18	13	61
<i>Zea mays</i>	Mısır	2	13	105
<i>*Zingiber officinale</i>	-	20	13	145
<i>Ziziphora capitata</i>	Anuk	3	6	2

Tespit edilen türlerin kullanım amaçları ve bu türlerden faydalanan bitki kısımları, incelenen türlerin listesinde detaylı bir şekilde verilmiştir. Çalışmamızın verileri, Çizelge 4.2’de kullanım amaçları ve Çizelge 4.3’te kullanılan kısımlar olarak sınıflandırılmıştır. Her iki çizelge, analiz edilerek en sık tercih edilen kullanım amaçları ve kullanılan kısımları ortaya konulmuştur.

Çizelge 4.2. Kullanım amaçları ve tür sayıları değerlendirilmesi.

Kullanım amaçları	Tür sayısı
Sindirim sistemi	102
Cilt hastalıkları ve sağlığı	86
Solunum sistemi	46
Dolaşım sistemi	45
Boşaltım sistemi	28
Karaciğer	12
Diyabet	11
Kadın hastalıkları	4
Afrodisyak	2

Çizelge 4.3. Kullanılan kısımlar ve tür sayıları değerlendirilmesi.

Kullanılan kısımlar	Tür sayısı
Yaprak	81
Çiçek	48
Tohum	30
Kök	28
Meyve	27
Gövde/Sap	6
Rizom	4
Soğan	1

Konya’da Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerini kapsayan çalışma sahamızda ziyaret edilen eczanelerde ve aktarlarda farklı üreticilerin, bitkisel içerikli, markalı ürünleri bulunmaktadır. Bu ürünlerin farklı kategorilerde 232 ticari marka adı ile satıldığı tespit edilmiştir. Ürünler, şurup, sıvı takviye edici gıda, pastil, tablet, kapsül, çay, içecek tozu, yağ, bitki özü, macun, pekmez, sirke, bitki suyu, şampuan, duş jeli, sabun, ekstre, toz, krem, merhem, jel, balsam, solusyon, diş macunu ve spreyler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ürünlerin, üzerinde yazan ticari marka adları, ürünün içeriğinde bulunan bitkiler ve kullanım amaçları, ürün gruplarına göre Çizelge 4.4-4.10’da gösterilmiştir. Böylece bitkisel ürünlerde kullanılan bitkilerin hangilerinin olduğu, ürün kategorilerine göre daha fazla tercih edilen bitkilerin çeşidi hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Ayrıca bu ürünlerin hangi hastalıklara karşı etkili oldukları verilmiştir.

Bu ürünlerin Türkiye çapında da çoğu eczanede ticari ürün kapsamında satıldığı görülmektedir. Bu sebeple çok yaygın ticari ürünler içerisindeki bitki türleri listemizde yer almamaktadır. Çalışmamız Konya ili Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinin özelinde verileri derlemememizden dolayı tüm Türkiye’de bulunabilecek türleri kapsamamaktadır.

Çizelge 4.4. Şurup ve sıvı takviye edici gıdalar.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
ACACIA	Afrika sardunyası	Antiviral etki
AKAVİTAL	Akasya	Astım
ALKEMİST	Ananas	Ateş düşürücü
ARGİVİT	Aronya	Bağırsıklık sisteminin
ARMİN NATURALS	Bal kabağı tohumu	güçlendirilmesi
ASPI NATURA	Bamya tohumu	Balgam söktürücü
BERROXİN	Biberiye	Boğaz ağrısı
BİOTAMA	Centiyane	Bronşit
BİSOLNATUR	Civan perçemi	Diş eti rahatlatıcı
ENOANT-BLACK GRAPE	Çilek	Grip ve nezle
DİNAMİS	Çoban çökerten	Kemik sağlığını koruma
FIRIGUS	Çörek otu	Kolik (gaz giderici)
FİTOSPAN	Çuha çiçeği	Multivitamin besin takviyesi
FİTOMED CARVENS	Damar otu	Öksürük şikayetlerinin
GRİNTUSS	Duvar sarmaşığı	azaltılması
HYPER TUSİBEN	Ekinezya	Sindirim sistemi
INFANIUM-GOOD	Fesleğen	rahatsızlıklarına karşı
INFANTUM COLD	Gilaburu	Solunum yolu
İMUBEST	Ginseng	enfeksiyonlarına karşı
İMUNOL	Grindelya	
İMMUN44	Hatmi çiçeği	
İMMU-NAT	Hayıt	
KAYSERİ PAZARI	Hindiba	
LİTİNOL	Hindistan cevizi	
MECİTEFENDİ	Isırgan otu	
MİNERELAX	İzlanda yosunu	
NİGHT	Karabaş otu	
NURSE HARVEY'S-COLEX	Kara mürver	
NUTRİGEN	Karadut	
OSMANLI	Karagen	
PLUSSPAN	Kekik	
POLYZONE	Koyun otu	
PROSPAN	Kudret narı	
PYLOPAC	Kuzu kulağı	
RESVEROL	Limon yağı	
SAMBUCOL	Melisa	
SHİFFA HOME	Meyan	
SİNUPRET	Mine otu	
ŞENAY	Nane	
TABİBLOKMAN	Ölmez çiçek	
TERAPAS	Portakal	
TETKOPOLI	Sarımsak	
THERANATUR	Selvi kozalağı	
THYMEX	Sinameki	
UMCA	Sinir otu	
VIADOR	Siyah üzüm	
WELLCARE EXPERA	Susam	
YAMİZOL	Su teresi	
YOUPUS	Üzüm çekirdeği	
ZADE VİTAL	Yaban mersini	
ZÜHRE ANA	Zeytin yaprağı	

Çizelge 4.5. Pastil, tablet ve kapsüller.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
ASTRASEPT	Adaçayı	Ağız kokusuna karşı
BALEN	Afrika sardunyası	Antiviral etki
BONDROPS	Akgünlük	Bağışıklık güçlendirme
CARVİCOLD	Alıç	Boğaz ağrısı ve tahrişine karşı
ÇİNKOPAST	Böğürtlen	Cinsel sağlık amaçlı
DAILYSHOT	Brokoli	Göz sağlığının korunması
DOALA	Cüce palmiye	Kan şekeri ve kolesterol düşürücü
EVÖVİT	Çarkıfelek	Kemik erimesine karşı
FİTOSPAN	Çörekotu	Öksürük
FLORADİX	Deve diken	Ses kısıklığı
HERBASİST	Ekinezya	Sivilce ve akne tedavisi
MAXİDROPS	Enginar	Soğuk algınlığına karşı
MOODIFY	Ginkgo biloba	Solunum yolu enfeksiyonlarına karşı
NBL-FOCUS	Ginseng	Stresle mücadele
FORMULA	Gözotu	Yara iyileşmesi
NEF FARMA	Havlıcan	Yutma güçlüğü
NUTRAXIN	İspanak	
NUTREFOR	Kabak	
ORZAX	Kakao	
OSTEO Bİ-FLEX	Karahindiba	
OTACİ	Karamürver	
PHARMATON	Keçiboynuzu	
PHYTORELİEF	Kedi otu	
PYLOPAC	Kekik	
SAFRİNSİDE	Kivi	
SAMBUCUS NİGRA	Kökner	
SHİFFA HOME	Kudret narı	
STREFEN	Limon	
STREPSİLS	Mango	
SUDA COLLAGEN	Mate yaprağı	
FXONE	Mayıs papatyası	
THERANATUR	Melisa	
URİNONVEF	Meyan	
VOCALZONE	Nane	
YB YAĞIZ	Nar	
YOUPLUS	Okaliptus	
ZÜHRE ANA	Papaya	
	Portakal	
	Safran	
	Sarı halile	
	Sarı kantaron	
	Sığla	
	Söğüt kabuğu	
	Şeftali	
	Tarçın	
	Yaban mersini	
	Yeşil çay	
	Zencefil	
	Zerdeçal	
	Zeytin//Zeytin yağı	

Çizelge 4.6. Çaylar ve içecek tozları.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
AKZER	Acı çehre	Ağız dış sağlığı
ALİZADE	Açlık otu	Ağrı giderici
AZEM	Adaçayı	Alerji karşıtı
BİNATLI	Ahududu yaprağı	Anne sütü artırıcı
ESİLA	Alıç	Bağıışıklık güçlendirme
FLOREST	Anason	Bebeklerde gaz ve kolik sancılara karşı
HERBAL PALACE	Avakado	Cilt ve saç bakımı
KOZA	Bamya çiçeğı	Gaz problemleri
MAMSEL	Biberiye	Hafıza güçlendirici
MATCHA	Civan perçemi	Hazımsızlık
MECİTEFENDİ	Çemen tohumu	Kabızlık
MİNDİVAN	Çilek	Sakinleştirici, yatıştırıcı
NATURPY	Enginar yaprağı	Sindirim rahatsızlıklarına karşı
STİLL_TEE	Ginkgo	Soğuk algınlığına karşı
PARS	Goji berry	Stresle mücadele
POLİ	Halile	Şişkinlik
TİSAN	Hayıt tohumu	Zayıflama
TİHAKS	İhlamur	
ZİYA DEDE	Isırgan otu	
	Karadut	
	Karanfil	
	Kayısı	
	Keçisedef otu yaprağı	
	Kedi otu	
	Kekik	
	Kırkkilit	
	Kimyon	
	Kiraz sapı	
	Kudret narı	
	Lavanta	
	Limon	
	Mate	
	Maydonoz	
	Melisa	
	Mısır püskülü	
	Nane	
	Papatya	
	Passiflora	
	Rezene	
	Sarı kantaron	
	Sinameki	
	Siyah havuç kökü	
	Tarçın	
	Tere tohumu	
	Üzerlik tohumu	
	Yakı Otu	
	Yeşil çay	
	Yulaf	
	Zencefil	

Çizelge 4.7. Bitkisel yağlar.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri		Ürünlerin Kullanım Amacı
AKSU VİTAL	Adaçayı	Karanfil	Adet sancılarına karşı
AGARTA	Afrika mür	Kayısı	Ağız-Diş bakımı
AKZER	Aloe vera	Kenevir tohumu	Ağrı giderme
ALL LIFE	Ardıç tohumu	Keten tohumu	Alerjiye karşı
ARİFOĞLU	Argan	Kırkkilit	Bağıışıklık güçlendirme
ART DE	Aspir	Kırmızı	Cilt ve saç bakımı
HUİLE- by	At kestanesi	Kantaron	Depresyona karşı
HÜLYA	Avakado	Lahana tohumu	Hücre yenilenmesi
KAYHAN	Aynı sefa	Lavanta	Kas gevşetici
BİNATLI	Badem	Limon kabuğu	Masaj yağı
BİOLİQ	Bamya tohumu	Melisa	Menopoza karşı
BİORGANİX	Bergamot	Mercanköşk	Sindirim hastalıklarına karşı
BİOTAMA	Beyaz nilüfer	Nane	Solunum yolları
BLACKSEA	Biberiye	Nar çekirdeği	rahatsızlıklarına karşı
BOTALİFE	Ceviz	Okaliptus	Stres ve depresyona karşı
DERMADERM	Çay ağacı	Palmorosa çim	Ter kokusuna karşı
DALBEYOĞLU	Çemen yağı	Pamuk	Ülsere karşı
EUROPE	Çitlenbik	Papatya	Yara İyileşmesi
VİTAL	Çörekotu	Pelesenk	Yaşlanma belirtilerine karşı
GEBECE-	Defne tohumu	Pirinç kepeği	
Natural Living	Dişotu	Portakal	
HARDALI	Elma	Rezene	
HEKİMHAN	Fındık	Sandak ağacı	
HERBAL	Ginkgo biloba	Sarı kantaron	
PALACE	Gotu cola	Sedir	
HERBASIST	Göz Otu	Sığla	
İSMAİL ARAS	Greyfurt	Soya yağı	
KARDEN	Gül	Susam	
KRK GIDA	Hardal	Süs kirazı	
LEAFACTİO	Havuç	Tamanu (Direk	
MECİTEFENDİ	Hindistan cevizi	ağacı)	
NİOLA	Hint	Tefarik	
OLİMPOS	İsırgan otu	Tespîh ağacı	
SHİFFA HOME	İncir çekirdeği	Udi hindi	
SIHHAT	Susam	Yasemin	
SOFTEN	Jojoba	Ylang	
TALYA	Kakao	Yosun	
VHP	Kantaron	Zencefil	
VINOLET		Zerdeçal	
WEE BABY			
YB YAĞIZ			

Çizelge 4.8. Bitki özleri, macunlar, pekmezler, sirkeler ve bitki suları.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
AKSU VİTAL AKZER ARİFOĞLU ASYAVİTAL AZEM BEYBEYBİ BEYORGANİK BİNNEBAT BLACK NATURAL BYŞİFA CEMİL EFENDİ D'ROSE DATÇA ACIBADEM DR FLOYA ELTORNADO EMR KERVAN ESİLA FLOREST FURKAN HEKİMHAN HEL-KİM HERBAL PALACE HURMATAT HÜNNAP IŞIK BAHARAT İSMAİL ARAS JOKER KYB MACCUN MACUN-İ MESİR MECİTEFENDİ MERSİN ZİRAAT MUSTAFA ARSLAN NAHITA NATUR GARDEN ORGANİKDEM PEKMEZCİ AMCA ŞAHIMERDAN ŞENAY ŞİFA ANA TAB KOOP. TABİBLOKMAN TAÇ VA COSMETİC WOOPS PLUS YEDİER ZENGİBAR ZÜHRE ANA	Acı badem Alıç Andız Ardıç tohumu Aslanpençesi Böğürtlen Buğday çimi Ceviz Civan perçemi Cüce palmye Çakşır kökü Çam çırası suyu Çörek otu Dut Ebegümeci Ekinezya Elma Enginar suyu Gilaburu Ginkgo biloba Ginseng Gül suyu Havlıcan Hayıt tohumu Hindistan cevizi Hurma Isırgan Isırgan otu İğde çekirdeği Kaktüs Kara mürver Karadut Karanfil Karpuz Kayısı Keçiboynuzu Kekik suyu Çam kozalağı Kudret narı Kuşburnu Limon Nar Pancar Pirinç Sarımsak Tarçın Üzerlik otu Üzüm Yakı otu Zencefil Zerdeçal	Ağrı giderici Akciğer tıkanıklığına karşı Astım Bağışıklık güçlendirme Balgam sökücü Boşaltım sistemi rahatsızlıklarına karşı Bronşit Cinsel sağlık Dolaşım sistemi hastalıklarına karşı Eklem ve kemik onarıcı Enerji verici Kanserle mücadele Kansızlık Öksürüğe karşı Sindirim hastalıklarına karşı Sinüzit tedavisi Solunum rahatsızlıklarına karşı Stres ve depresyon yönetimi Vitamin, mineral takviyesi Zayıflatma

Çizelge 4.9. Şampuanlar, sabunlar, duş jelleri ve diş macunları.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
AGARTA AKSU VİTAL ALWEYNA BİOXCİN BONNYT CEMRE COMPLEX DERMADERM DR. C. TUNA FİYTO HERBAL PALACE LEAFACİON MAIA MC MECİTEFENDİ NİVALİS PEPPER GEL SOFTTOPLUS	Adaçayı Aloe vera Ardıç At keşanesi Avakado Badem Bıttım Biberiye Ceviz Çam kozalağı Çam terebentin Çay ağacı Defne Gül suyu Hint yağı Isırgan İğde Jojoba Kantaron Lavanta Papatya Portakal Sarımşak Yeşil elma Yosun Zeytin	Saç bakımı Saç dökülmene karşı Cilt bakımı Cilt hastalıklarına karşı Kafa derisi pH dengesi Diş ve diş eti bakımı

Çizelge 4.10. Krem, merhem, jel, balsam, solüsyon ve spreyley.

Ürünün Ticari Adı	Ürünlerin Bitkisel İçerikleri	Ürünlerin Kullanım Amacı
AGARTA AKILLI AKIŞIK AKSOY ALWEYNA AYLES B-GOOD CARE DERMADERM DERMOKİL DR C. TUNA ESİLA FORLİFE GREEN LABEL HARDALI HC DERM JOKER MECİTEFENDİ NATURLİFE NATURALİNE NQZZPLUS SHİFFA HOME SOFTEM SOFTTO PLUS THEMRA TISSUS VICKS-Vaporub ZADE VİTAL ZÜHRE ANA WOM FRESHISS	Aloe vera Ardıç At keşanesi Avakado Aynı sefa Bamya tohumu Çay ağacı Çörekotu Hatmi Kafur Kakao Kantaron Kavun Kekik Kiraz Mango Mentol Nane Okalıptus Paprika biber Portakal Terebentin Yeşil çay Zerdeçal	Ağrı giderici Cilt bakımı Cilt rahatsızlıkları Cilt yaşlanmasına karşı Öksürük, balgam giderici Romatizma ve eklem ağrılarına karşı Saç bakımı Yara iyileştirici

5. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Araştırma kapsamında Konya ili Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde yürütülen çalışmalarda eczane ve aktarlardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ve tıbbi bitkilerin kullanım alanlarının belirlenmesi yoluyla fitoterapi ürünlerinin çeşitliliği ve bitkilerin halk arasında nasıl kullanıldığına dair kapsamlı veriler elde edilmiştir. Bitkisel ürünlerin sağlık alanında önemli bir yere sahip olduğunu ve halk sağlığına katkıda bulunduğu ortaya koyulmuştur. Fitoterapi geleneksel tıbbın ayrılmaz bir parçası olarak, bitkilerin sağlık üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamakta ve bu nedenle hem eczanelerde hem de aktarlarda geniş bir ürün yelpazesıyla temsil edilmektedir.

Ziyaret edilen işletmelerde ortam ve müşterilerin alışverişleri canlı olarak gözlemlenmiştir. Yapılan doğrudan gözlemler, bitkisel ürünlerin satış ve saklama süreçlerine dair ayrıntılı bilgi edinilmesine olanak sağlayarak araştırmanın bulgularını desteklemiştir. Araştırma sonuçları, fitoterapi amaçlı kullanılan bitkilerin hangi hastalıkların tedavisinde kullanımı olduğuna dair kapsamlı bir bilgi sunarak, bitkisel ürünlerin sağlık alanındaki potansiyelini daha iyi anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlamaktadır.

Çalışmamızda, Konya ili Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerdeki eczane ve aktarlarda satılan bitkiler ve bunların tedavi edici özelliklerinden nasıl yararlanıldığı hakkında derinlemesine bilgi edinmek hedeflenmiştir. Bu amaçla Karatay'dan 2 eczane 6 aktar, Meram'dan 5 eczane 3 aktar ve Selçuklu'dan 13 eczane ve 8 aktar ziyaret edilmiştir. İlçelerde ziyaret edilen işletme sayıları, nüfus ve işletme sayıları dikkate alınarak eşit tutulmamıştır. Selçuklu ilçesi nüfus bakımından diğer iki ilçenin yaklaşık iki katı kadar olduğundan bu ilçede seçilen işletme sayısı daha fazladır (URL-5). Ziyaret edilen, 4 eczane ve 1 aktar çalışmamıza katılmak istemediklerinden, isimleri ve ürünleri tezimizde yer almamıştır.

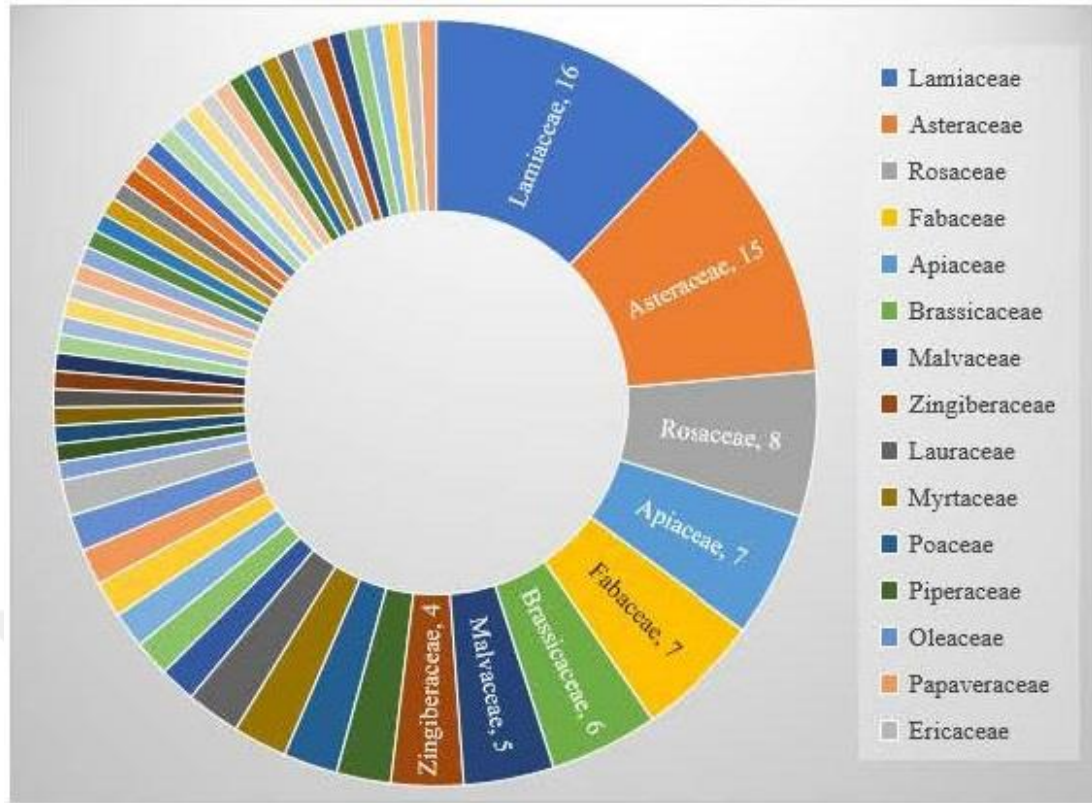
Eczanelerde 232 marka ürün içeriğinde kullanılan 182 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar ticari markaların ürün içeriğinde bulunduğundan ülke genelinde satışı yapılmaktadır. Bu nedenle yalnız bitki ve bitkisel kısımlarına rastladığımız taksonlar ayrı olarak ele alınmıştır.

Aktarlarda incelenen 56 familyaya ait 108 cins ve 131 takson tespit edilmiştir. Lamiaceae 12 cins-16 tür, Asteraceae 14 cins-15 tür, Rosaceae 6 cins 8 tür, Fabaceae ve Apiaceae 7 cins ve 7’şer tür, Brassicaceae 6 tür, Malvaceae 5 tür, Zingiberaceae 4 tür, Lauraceae, Myrtaceae, Piperaceae ve Poaceae 3’er tür, Ericaceae, Ranunculaceae, Oleaceae, Papaveraceae, Combretaceae, Cupressaceae ve Rubiaceae familyaları 2’şer tür ile en fazla ürün tespit edilen familyalar olmuştur. Geri kalan 37 familyada birer tür yer almaktadır. *Piper* ve *Salvia* 3’er tür, *Mentha*, *Lavandula*, *Artemisia*, *Terminalia*, *Prunus* ve *Rosa* cinsleri 2’şer tür ile bitkisel ürün olarak en çok tercih edilen cinslerdir. Fitoterapi amaçlı kullanılan diğer türler birer tür ile bitkisel ürünler arasında yer almaktadır.

En fazla cins ve tür içeren familyalar Çizelge 5.1 ve Şekil 5.1’de, birer tür ile temsil edilen diğer familyalar Çizelge 5.2’de verilmiştir.

Çizelge 5.1. En fazla cins ve takson içeren familyalar.

	Familya	Takson Sayısı
1	Lamiaceae	12 cins 16 tür
2	Asteraceae	14 cins 15 tür
3	Rosaceae	6 cins 8 tür
4	Fabaceae	7 cins 7 tür
5	Apiaceae	7 cins 7 tür
6	Brassicaceae	6 cins 6 tür
7	Malvaceae	5 cins 5 tür
8	Zingiberaceae	4 cins 4 tür
9	Lauraceae	3 cins 3 tür
10	Myrtaceae	3 cins 3 tür
11	Poaceae	3 cins 3 tür
12	Piperaceae	1 cins 3 tür
13	Oleaceae	2 cins 2 tür
14	Papaveraceae	2 cins 2 tür
15	Ericaceae	2 cins 2 tür
16	Ranunculaceae	2 cins 2 tür
17	Rubiaceae	2 cins 2 tür
18	Cupressaceae	2 cins 2 tür
19	Combretaceae	1 cins 2 tür

Şekil 5.1. En fazla cins ve takson içeren familyalar.

Çizelge 5.2. Çalışmada tespit edilen diğer familyalar.

Familya			
Acoraceae	Cistaceae	Linaceae	Rhamnaceae
Altingiaceae	Cucurbitaceae	Lycopodiaceae	Santalaceae
Anacardiaceae	Elaeagnaceae	Myristicaceae	Scrophulariaceae
Aquifoliaceae	Equisetaceae	Nitrariaceae	Simaroubaceae
Aspleniaceae	Ginkgoaceae	Onagraceae	Theaceae
Boraginaceae	Hypericaceae	Passifloraceae	Thymelaeaceae
Burseraceae	Iridaceae	Plantaginaceae	Urticaceae
Cannabaceae	Juglandaceae	Platanaceae	Viburnaceae
Caprifoliaceae	Liliaceae	Polygonaceae	Vitaceae
			Zygophyllaceae

T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK) (URL-4) tarafından hazırlanan hem modern tıp uygulamaları hem de geleneksel tıp ürünleri için bir referans kaynağı olan, tıbbi etkileri bilimsel olarak kabul edilmiş ve güvenilirlik açısından değerlendirilen türleri içeren 200 tıbbi bitki türünün bulunduğu listede çalışmamızda yer alan 55 (%42'si) tür ile ilgili veri yer almaktadır. Bu türler Çizelge 4.1'de işaretlenerek belirtilmiştir. Tıbbi bitkiler listesi Türkiye'deki tıbbi bitki kullanımının yasal ve bilimsel çerçevesini belirleyen bir rehberdir. Listede yer alan *Eucalyptus*, *Thymus* ve *Plantago* olmak üzere üç cinse ait tür çalışmamızda yer

almayıp farklı türler ile temsil edilmektedir. *Verbascum* cinsinin ise belli bir türü belirtilmemiş olmakla birlikte cins bazında tıbbi etkileri ifade edilmiştir. Çalışmamızın bu liste ile örtüşen türlere sahip olması, araştırmamızın sağlık politikaları ve uygulamaları açısından önemini artırır. Liste dışında kalan türler hakkında elde edilen veriler, literatür ve gelecekte yapılabilecek biyokimyasal çalışmalar ile desteklendiğinde fitoterapi amacıyla kullanılan bitki türlerinin geleneksel tıp ürünleri için bir referans kaynağı olarak alınıp modern tıpta kullanımlarına katkı sağlayacaktır.

Bitkisel ürünlerin etiketlerinde, bazı durumlarda bitkilerin sinonim tür isimlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, ürünlerin yanlışlıkla sağlığa zarar verebilecek başka türlerle karıştırılması riskini artırabilir. Bu nedenle, bitki türlerinin geçerli ve doğru isimlerinin bilinmesi ve etiketlerde kullanılması büyük önem taşımaktadır. Çalışmada incelenen ürünlerin doğru isimleri, bulgular bölümünde sunulan listede detaylı olarak verilmiştir. Geçerli isimleriyle anılmayan türlerin oranının %14,5 olduğu tespiti, bitkisel ürünlerde doğru isimlendirme konusunda önemli bir eksiklik olduğunu ve bu eksikliğin çeşitli düzeylerde etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Halk sağlığı açısından ürünlerin yanlış veya sinonim isimlerle etiketlenmesi, tüketicilerin bilinçsiz bir şekilde bu ürünleri kullanmalarına ve potansiyel olarak sağlığa zarar verebilecek başka türlerle karıştırmalarına neden olabilir. Bu durum özellikle alerjen, toksik veya farmakolojik olarak farklı etkiler gösterebilecek türlerde ciddi sağlık riskleri oluşturabilir. Ayrıca, yanlış isimlendirme, bitkisel ürünlerin beklenen tedavi edici etkilerinin sağlanamamasına yol açarak fitoterapinin güvenilirliğini ve etkinliğini zedeleyebilir. Özellikle aktarlarda sinonim isimlerin kullanılması, satıcıların bitki türleri ve doğru isimlendirme konusundaki bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır. Bu durum, tüketicilerin bilimsel veya geleneksel bilgileri doğrulamasını zorlaştırarak yanlış ürün seçimine neden olabilir. Bunun yanı sıra, yanlış isimlendirme, araştırmacıların potansiyel olarak değerli türlerden uzaklaşmasına ya da bu türlerin bilimsel olarak incelenmesinin gecikmesine yol açabilir. Ürünlerin güvenilirliğini zedeleyen bu durum, sektördeki bilgi eksikliğini ve etiketleme hatalarını göz önüne sermektedir. Çalışmada tespit edilen ürünlerin bir kısmının yanlış tanımlanmış olması, sektördeki kalite kontrol mekanizmalarının gözden geçirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. %14,5 oranı azımsanmayacak bir seviyede olup fitoterapi ürünleri alanında hem halk sağlığını hem de sektörel güvenilirliği korumak için isimlendirme doğruluğunun çok önemli

olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, özellikle aktarlarda sinonim isimlerle anılan türlerin isimleri, POWO (2024) verileri doğrultusunda kontrol edilmiş ve geçerli isimleri Çizelge 5.3’de sunulmuştur.

Çizelge 5.3. Ürünlerin üzerindeki isimler ve türlerin geçerli isimleri.

Familya	Bitkinin ürün üzerindeki tür ismi	Türün bilimsel isim
Apiaceae	<i>Ferula meifolia</i>	<i>Ferula elaeochytris</i>
Aspleniaceae	<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Asplenium ceterach</i>
Asteraceae	<i>Cynara scolymus</i>	<i>Cynara cardunculus</i>
Brassicaceae	<i>Anastatica hierochuntica</i>	<i>Euclidium syriacum</i>
Brassicaceae	<i>Raphanus sativus</i>	<i>Raphanus raphanistrum</i> subsp. <i>sativus</i>
Fabaceae	<i>Astragalus membranaceus</i>	<i>Astragalus mongholicus</i>
Fabaceae	<i>Cassia angustifolia</i>	<i>Senna alexandrina</i>
Lamiaceae	<i>Hyssopus officinalis</i>	<i>Dracocephalum officinale</i>
Lamiaceae	<i>Rosmarinus officinalis</i>	<i>Salvia rosmarinus</i>
Lauraceae	<i>Cinnamomum zeylanicum</i>	<i>Cinnamomum verum</i>
Lauraceae	<i>Persea gratissima</i>	<i>Persea americana</i>
Malvaceae	<i>Hibiscus esculentus</i>	<i>Abelmoschus esculentus</i>
Myrtaceae	<i>Eucalyptus</i> sp.	<i>Eucalyptus camaldulensis</i>
Onagraceae	<i>Chamerion angustifolium</i>	<i>Epilobium angustifolium</i>
Passifloraceae	<i>Passiflora</i> sp.	<i>Passiflora incarnata</i>
Poaceae	<i>Agropyron repens</i>	<i>Elymus repens</i>
Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i>	<i>Prunus amygdalus</i>
Scrophulariaceae	<i>Verbascum album</i>	<i>Verbascum lychnitis</i>
Thymelaeaceae	<i>Aquilaria agallocha</i>	<i>Aquilaria malaccensis</i>

MPNS (2024)’e göre araştırmamızda karşılaştığımız sırasıyla *Foeniculum vulgare* (174), *Zingiber officinale* (145), *Curcuma longa* (131), *Matricaria chamomilla* (127), *Glycyrrhiza glabra* (117), *Cinnamomum verum* (110), *Syzygium aromaticum* (109), *Coriandrum sativum* (107), *Salvia rosmarinus* (107), *Zea mays* (105), *Trigonella foenum-graecum* (99), *Brassica nigra* (98), *Plantago major* (97), *Acorus calamus* (98), *Juglans regia* (93), *Pimpinella anisum* (92), *Piper nigrum* (92) ve *Terminalia chebula* (92) türleri üzerinde en fazla tıbbi çalışma yapıldığı görülmektedir. Türlerin tıbbi yönleri üzerinde yapılan çalışmaların sıklığı türün tıbbi etkisini değerlendirmek için önemli bir kriterdir. Üzerinde birçok çalışma olan türlerin genellikle çok farklı organları geçmişten beri kullanılageldiği için çok yönlü tıbbi kullanımı olan türler olarak değerlendirilebilir. Örneğin, *Zingiber officinale* antiinflamatuvar, sindirim düzenleyici ve bağışıklık sistemi destekleyici olarak, *Glycyrrhiza glabra* antiviral, antiinflamatuvar ve solunum yolu hastalıkları gibi çok yönlü kullanım alanlarına sahiptir. Aynı şekilde *Zingiber officinale* ve *Curcuma longa*, gıda takviyeleri ve

fonksiyonel ürünlerde sıklıkla kullanılırken *Matricaria chamomilla* ve *Foeniculum vulgare*, çay ve esansiyel yağ ürünlerinde sık kullanım alanına sahiptir. *Foeniculum vulgare* ve *Matricaria chamomilla* gibi türler Avrupa ve Orta Doğu tıbbında, *Curcuma longa* ve *Zingiber officinale* gibi türler de Güney Asya geleneksel tıbbında önemli bir yere sahip olup yaygın olarak kullanılmaktadır. Tüm bu sebeplerle de tıbbi literatürde çok sık karşımıza çıkan türlerdir. *Rubus caesius* (7), *Juniperus rigida* (6), *Lamium galeobdolon* (3), *Cistus laurifolius* (2), *Ferula elaeochytris* (2), *Ziziphora capitata* (2) ve *Verbascum lychnitis* (1) türleri üzerinde çalışmalar çok az sayıda olup *Euclidium syriacum* türünde hiç tıbbi çalışma bulunmamaktadır. Türlerin çeşitli kaynaklarda çalışılmış olma sıklığı bize o tür ile ilgili fitoterapide kullanılabilecek ürün geliştirmede önceliğini göstermesi açısından önemlidir. *Rubus caesius* veya *Ziziphora capitata* gibi az çalışılmış türlerin henüz keşfedilmemiş potansiyel biyoaktif bileşenlere sahip olabileceği ve bu nedenle daha fazla çalışma yapılması gerekliliği göze çarpmaktadır. Türlerin genetik çeşitliliği ve çevresel stres faktörlerine karşı adaptasyonu, tıbbi özelliklerinin çeşitliliğini artırabileceğinden çalışmaların bu yönlere de odaklanması gerekmektedir (MPNS, 2024).

Aktarlarda çok tercih edilen bitkiler, eczanelerde satılan bitkisel ürünlerde de genellikle tercih edilmektedir. Bunun yanısıra eczanelerde yer alan bitkisel ürünler aktarlarda yer alan bitkisel ürünlerden farklı formlarda olabildiği için bitki çeşitliliği farketmektedir. Örneğin çay, macun, sirke, bitkisel yağ kategorisinde aktarlarda zengin ürün çeşidi ile bulunurken takviye edici gıda, kapsül, tablet gibi ürünler eczanelerde daha çok yer almaktadır. Çalışmamızda eczane ve aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlerin ortak olarak en çok tercih edilenlerini *Mentha x piperita*, *Zingiber officinale*, *Sambucus nigra*, *Passiflora incarnata*, *Foeniculum vulgare*, *Prunus amygdalus*, *Althaea officinalis*, *Cinnamomum verum*, *Curcuma longa*, *Eucalyptus camaldulensis*, *Ginkgo biloba*, *Hypericum perforatum*, *Jasminum officinale*, *Lavandula angustifolia*, *Matricaria chamomilla*, *Melissa officinalis*, *Nigella sativa*, *Pimpinella anisum*, *Plantago major*, *Syzygium aromaticum*, *Thymus serpyllum*, *Urtica dioica*, *Vaccinium myrtillus* ve *Vitis vinifera* olarak sıralayabiliriz.

MPNS (2024)'e göre sıklıkla üzerinde çalışma yapılmış türlerin çoğuna eczane ve aktarlarda rastlandığı görülmüştür. Örneğin, çalışmamızda tespit ettiğimiz türler arasından üzerinde mevcut literatürde 174 çalışma bulunan *Foeniculum vulgare*'nin

yanısıra *Mentha x piperita* ve *Prunus amygdalus* türlerini içeren fitoterapi amacıyla kullanılan bitki ve bitkisel ürünlere tüm eczane ve aktarlarda rastlanmıştır. Bunların yanısıra *Althaea officinalis*, *Calluna vulgaris*, *Camellia sinensis*, *Ceratonia siliqua*, *Cinnamomum verum*, *Coriandrum sativum*, *Cynara cardunculus*, *Eucalyptus camaldulensis*, *Ferula elaeochytris*, *Glycyrrhiza glabra*, *Hibiscus sabdariffa*, *Hypericum perforatum*, *Ilex paraguariensis*, *Juglans regia*, *Laurus nobilis*, *Lavandula angustifolia*, *Matricaria chamomilla*, *Melissa officinalis*, *Nigella sativa*, *Ocimum basilicum*, *Olea europaea*, *Peganum harmala*, *Piper nigrum*, *Plantago major*, *Rhus coriaria*, *Rosa canina*, *Rosa x damascena*, *Salvia officinalis*, *Senna alexandrina*, *Syzygium aromaticum*, *Taraxacum officinale*, *Teucrium polium*, *Thymus serpyllum*, *Tilia platphyllos* ve *Urtica dioica* türlerine ait çeşitli bitki kısımlarına tüm aktarlarda rastlanmıştır. *Passiflora incarnata*, *Sambucus nigra* ve *Zingiber officinale* türlerine ait ürünlere tüm eczanelerde rastlanmıştır.

Abelmoschus esculentus, *Alkanna tinctoria*, *Cicer arietinum*, *Cistus laurifolius*, *Crocus sativus*, *Ecballium elaterium*, *Isatis tinctoria*, *Lupinus albus*, *Mentha pulegium*, *Quassia amara*, *Ranunculus ficaria*, *Rhamnus cathartica*, *Rumex acetosella* ve *Terminalia citrina* türlerine hiçbir eczanede rastlanmazken 7 veya daha az sayıda aktarda rastlanmıştır. Bu durum türlerin üzerinde çok sayıda tıbbi çalışma olsa da Konya ilinde çalışılan ilçeler bağlamında eczacılıkta kullanımının olmadığını işaret eder. Ancak geleneksel tıp ve yerel aktarlarda az da olsa mevcut olduğunu, halk arasında sınırlı bir kullanımının bulunduğunu dolayısıyla aktarlarda ticari talebin düşük olduğunu, bu bitkilerin sürdürülebilir şekilde temin edilmesinde zorluklar yaşandığını ifade etmektedir. Örneğin, *Cistus laurifolius* çevresel faktörlere bağlı olarak sınırlı yetiştirilir ve talep dar bir kullanıcı grubuna hitap eder. Bu sebeple de çalışmamızda sadece 3 aktarda tespit edilmiştir.

Üzerinde hiç tıbbi çalışma bulunmayan *Euclidium syriacum* içerikli ürünlere 9 aktarda rastlanmıştır. Bu durum türün tıbbi çalışmalarda yeterince incelenmemiş olmasına rağmen, ticari olarak önemli bir potansiyele sahip olduğunu ve halk tarafından yaygın bir şekilde kullanıldığını gösterir. Ayrıca *Euclidium syriacum*'un geleneksel tıp ve halk uygulamaları için değer taşıdığını da ifade etmektedir.

Çalışmamızda 16 bitki türü ile temsil edilen Lamiaceae familyası, acı yavşan, adaçayı, ballıbaba, biberiye, chia tohumu, dağ reyhanı, fesleğen, hayıt, karabaş otu, kekik,

lavanta, melisa, mercanköşk, nane, yarpuz, ejderotu bitkilerinden oluşmaktadır. 15 bitki türünü incelediğimiz Asteraceae familyası, andızotu, aspir, aynı sefa, civanperçemi, dul avrat otu, dedekeni, ekinezya, enginar yaprağı, karahindiba, papatya, pelin otu, şeker otu, tarhun, udul kahr ve peygamber çiçeği bitkilerinden oluşmaktadır. Ziyaret ettiğimiz işletmelerde 8 türüne rastladığımız Rosaceae familyasının kaydettiğimiz üyeleri, gül, alıç, aslanpençesi, ayva yaprağı, badem, böğürtlen, kiraz ve kuşburnudur. Çalışmamızda 7 bitki türüne rastladığımız Fabaceae familyasında bulunan bitkiler, çemen otu, geven, kara nohut, keçiboynuzu, meyan, sinameki ve termiyedir. 7 türüne rastladığımız Apiaceae familyasına ait üyeler anason, çakşır kökü, kereviz, kişniş, melek otu, rezene, maydanoz bitkileridir. İncelemelerimizde 6 türünü tespit ettiğimiz Brassicaceae familyasına ait üyeler çivit otu, çoban çantası, hardal, meryem ana otu, tere tohumu ve turp tohumudur. 5 tür içeren Malvaceae familyasına ait rastladığımız bitkiler, bamya, ebegümeci, hatmi, ıhlamur, nar çiçeğidir. Yakın sayıda taksona sahip olan Fabaceae, Rosaceae, Brassicaceae, Apiaceae ve Malvaceae familyalarının özellikle beslenme amaçlı günlük öğünlerde yer alan fasulye, bezelye, elma, armut, maydanoz, havuç, lahana, turp gibi ya da tekstilde kullanılan pamuk gibi üyeleri mevcut olduğundan daha çok market, manav, pazar ve baharatçılarda satılmaktadırlar. Ziyaretlerimizde, Combretaceae, Ericaceae, Oleaceae, Papaveraceae, Lauraceae, Piperaceae, Myrtaceae, Ranunculaceae, Rubiaceae, Poaceae, Zingiberaceae familyalarından iki, üç ya da dört ürün bulunduğu tespit edilmiştir.

Bazı familyaların eczane ve aktarlarda daha fazla türünün yer almasının başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz: Doğal ortamında kolayca yayılıp yetişebilmeleri, kolay kültüre alınabilmeleri, toplumda daha fazla görülen hastalıklara (sindirim ve solunum rahatsızlıkları, bağışıklık düşüklüğü, şeker, kanser, cilt rahatsızlıkları, ağrı vb.) iyi gelmeleri, halk tarafından öteden beri bilinmeleri ve tüketilmeleri ile ekonomik olmaları. Ayrıca aroma ve kokuları da tüketicinin tercihlerini etkilemektedir. Çayları demlenebilen, tıbbi yararları bilinen, baharat olarak aroma ve koku veren, kozmetik amaçlı vb. birçok alanda kullanılan Lamiaceae ve Asteraceae familyasının en fazla taksona sahip olduğu görülmektedir.

En fazla tür içeren cinsler Çizelge 5.4’de verilmiştir.

Çizelge 5.4. En fazla tür içerenler ile birlikte tespit edilen tüm cinsler.

Cinsler			
<i>Piper</i> (3 tür)	<i>Capsella</i>	<i>Ginkgo</i>	<i>Platanus</i>
<i>Salvia</i> (3 tür)	<i>Ceratonia</i>	<i>Glycyrrhiza</i>	<i>Quassia</i>
<i>Artemisia</i> (2 tür)	<i>Cicer</i>	<i>Hibiscus</i>	<i>Ranunculus</i>
<i>Lavandula</i> (2 tür)	<i>Cinchona</i>	<i>Humulus</i>	<i>Rhus</i>
<i>Mentha</i> (2 tür)	<i>Cinnamomum</i>	<i>Hypericum</i>	<i>Rubus</i>
<i>Prunus</i> (2 tür)	<i>Cistus</i>	<i>Ilex</i>	<i>Rumex</i>
<i>Rosa</i> (2 tür)	<i>Coriandrum</i>	<i>Inula</i>	<i>Sambucus</i>
<i>Terminalia</i> (2 tür)	<i>Crataegus</i>	<i>Isatis</i>	<i>Senna</i>
<i>Abelmoschus</i>	<i>Crocus</i>	<i>Juglans</i>	<i>Silybum</i>
<i>Achillea</i>	<i>Cupressus</i>	<i>Lamium</i>	<i>Stevia</i>
<i>Acorus</i>	<i>Curcuma</i>	<i>Laurus</i>	<i>Syzygium</i>
<i>Alchemilla</i>	<i>Cydonia</i>	<i>Lilium</i>	<i>Taraxacum</i>
<i>Alkanna</i>	<i>Cynara</i>	<i>Linum</i>	<i>Teucrium</i>
<i>Alpinia</i>	<i>Dracocephalum</i>	<i>Liquidambar</i>	<i>Thymus</i>
<i>Althaea</i>	<i>Ecballium</i>	<i>Lupinus</i>	<i>Tilia</i>
<i>Angelica</i>	<i>Echinacea</i>	<i>Lycopodium</i>	<i>Tribulus</i>
<i>Apium</i>	<i>Elaeagnus</i>	<i>Malva</i>	<i>Trigonella</i>
<i>Aquilaria</i>	<i>Elettaria</i>	<i>Matricaria</i>	<i>Urtica</i>
<i>Arctium</i>	<i>Elymus</i>	<i>Melissa</i>	<i>Vaccinium</i>
<i>Asplenium</i>	<i>Epilobium</i>	<i>Myristica</i>	<i>Valeriana</i>
<i>Astragalus</i>	<i>Equisetum</i>	<i>Nigella</i>	<i>Verbascum</i>
<i>Avena</i>	<i>Eucalyptus</i>	<i>Ocimum</i>	<i>Viscum</i>
<i>Boswellia</i>	<i>Ferula</i>	<i>Origanum</i>	<i>Vitex</i>
<i>Calendula</i>	<i>Foeniculum</i>	<i>Peganum</i>	<i>Vitis</i>
<i>Carthamus</i>	<i>Fumaria</i>	<i>Persea</i>	<i>Zea</i>
<i>Calluna</i>	<i>Galium</i>	<i>Pimpinella</i>	<i>Zingiber</i>
<i>Camellia</i>	<i>Gentiana</i>	<i>Plantago</i>	<i>Ziziphora</i>

Araştırmamızda *Piper* cinsine ait üç bitki türü tespit edilmiştir. Bunlar, dar-ı fülül (*P. longus*), kebabiye (*P. cubeba*) ve karabiberdir (*P. nigrum*). *P. nigrum*, baharat olarak mutfaklarda mutlak bulundurulan aromatik bir bitki olarak en fazla bilinendir. *Piper nigrum* ve *P. longum* türleri de baharat olarak tercih edilseler de daha az bilinmektedir. Bunun yanı sıra, geleneksel tıpta şifalı bitkiler olarak tercih edilmektedirler. *P. nigrum* ve *P. longum*, özellikle sindirim sistemi üzerinde etkili özellikler gösterirken, *P. cubeba* ise antiseptik ve antimikrobiyal etkileri sayesinde zaman zaman cilt hastalıklarının tedavisinde ve solunum yolu enfeksiyonlarında tercih edilmektedir.

Çalışmamızda üç türle yer alan bir diğer cins *Salvia*’dır. Adaçayı (*S. officinalis*), chia tohumu (*S. hispanica*) ve biberiye (*S. rosmarinus*) türlerini incelediğimizde, *Salvia*

hispanica, genellikle yüksek antioksidan, omega-3 yağ asitleri ve lif içeriği sayesinde sağlıklı bir beslenme takviyesi olarak tercih edilirken, *S. officinalis*, geleneksel tıpta sindirim sistemi sorunları, solunum yolu hastalıkları, iltihaplanma ve çeşitli diğer sağlık problemleri için kullanılmaktadır. *S. rosmarinus*, sindirimi desteklemek, hafızayı güçlendirmek ve antioksidan özelliklerinden faydalanmak için rahatlatıcı etkisi ve bağışıklık sistemini desteklemek amacıyla tüketilir. Ayrıca antibakteriyel ve antifungal özellikleriyle cilt ve saç sağlığına yönelik ürünlerde yer alır. *Salvia* türleri çoğu aktar, eczane, market vb. işletmelerde çay ya da bitkisel ürün içeriği olarak yer almaktadır.

İki türüne rastladığımız *Artemisia* cinsine ait pelinotu (*A. absinthium*) ve tarhun (*A. dracunculus*) ortak yönleri olsa da farklı yönleri de fazla olan bitkilerdir. Pelin otu acı bir tada, tarhun ise hafif ve tatlı bir tada sahiptir. Tarhun bitkisinin daha çok baharat, pelin otunun ise şifalı bitki olarak kullanımı ağır basmaktadır. Eski tarihlerden beri kullanılmaktadırlar. Sindirim rahatsızlıklarında, ağrı tedavisinde kullanılırken antibakteriyel özellikleri de ön plana çıkmaktadır.

Lavanta (*Lavandula angustifolia*) ve karabaş otu (*L. stoechas*), *Lavandula* cinsine ait iki türdür. *L. angustifolia*, tıbbi, kozmetik ve aromaterapi alanlarında daha yaygın olarak tercih edilirken, *L. stoechas* ise daha az tanınır. Karabaş otunun genellikle dekoratif görünümü ön plana çıkar. Her ikisinin de uçucu yağları ve aromatik özellikleri mevcuttur. Geleneksel tıpta, rahatlatıcı ve stres azaltıcı etkileriyle öne çıkarlar. Solunum sistemi rahatsızlıklarında tercih edilirler.

Yine iki türüne rastladığımız *Mentha* cinsine ait üyeler, nane (*M. x piperita*) ve yarpuz (*M. pulegium*)'dur. *M. x piperita*, daha yaygın kullanılan, mentol içeriğiyle bilinen hem baharat hem de tıbbi ve aromatik bir bitkidir. *M. x piperita*, aromaterapi, sindirim sağlığı, soğuk algınlığı tedavisi, masaj yağları, parfümler ve gıda ürünleri gibi birçok alanda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık, *M. pulegium* daha nadir görülür, içerdiği pulegon yanlışı kullanımda öldürücü derecede toksik etki yapabilmektedir. Daha az tercih edilmekle birlikte çoğunlukla antiseptik ve antibakteriyel özellikleriyle tanınır. Yarpuz, uzman gözetiminde kullanılmalıdır.

İki türüne rastladığımız *Terminalia* cinsinin üyeleri sarıhalile (*T. citrina*) ve karahalile (*T. chebula*)'dır. Her iki bitki de antioksidan ve antiinflamatuvar özellikler taşıyarak

sindirim sistemi sağlığını destekler, detoks etkisi sağlar ve bağışıklık sisteminin glenmesine katkıda bulunur.

İki türüne rastladığımız *Rosa* cinsinin yeleri kuşburnu (*Rosa canina*) ve gl (*Rosa x damascena*)’dr. *R. canina* bağışıklığa destek olması ve sahip olduğu C vitamini ile ön plana çıkarken, *R. x damascena* cilt bakımı ile ön plana çıkar. Her ikisinin de çay olarak kullanımı yaygındır.

rnler arasında iki tür *Prunus* cinsine aittir. *P. avium* (kiraz) ve *P. amygdalus* (badem) türlerinin meyve, tohum, kabuk, yaprakları ve meyve sapları yaygın olarak kullanılmaktadır. *P. avium* sapları idrar söktürücü, sindirim sistemi destekleyici, detoks ve zayıflama, boşaltım sistemi sağlığı amaçlarıyla tüketilmektedir. *P. amygdalus* ise sindirim sistemi destekleyici olmasıyla birlikte cilt bakımında sıklıkla kullanılır.

Çizelge 5.4’de bir tür içeren cinsleri incelediğimizde, çok bilinen ve yaygın şekilde kullanılan türler olduğunu görmekteyiz.

Çalışmamızda aktarlardan tespit ettiğimiz 131 taksonun 29 tanesinin (%22,13) lkemizde doğal olarak yayılışı bulunmamaktadır. Bu bitkiler, *Alchemilla vulgaris*, *Alpinia officinarum*, *Anacyclus pyrethrum*, *Aquilaria malaccensis*, *Astragalus mongholicus*, *Boswellia serrata*, *Cinchona officinalis*, *Curcuma longa*, *Echinacea angustifolia*, *Elettaria cardamomum*, *Ginkgo biloba*, *Hibiscus sabdariffa*, *Ilex paraguariensis*, *Inula helenium*, *Myristica fragrans*, *Passiflora incarnata*, *Persea americana*, *Pimenta dioica*, *Piper cubeba*, *Piper longum*, *Piper nigrum*, *Quassia amara*, *Salvia hispanica*, *Salvia officinalis*, *Stevia rebaudiana*, *Syzygium aromaticum*, *Terminalia citrina*, *Thymus serpyllum* ve *Zingiber officinale* türleridir. *Ginkgo biloba* ile *Persea americana* kültürü yapılan bitkilerdir. Ayrıca *Ginkgo biloba* kimi park ve bahçelerde ss bitkisi olarak yer almaktadır. Ziyaret ettiğimiz tüm işletmeler, bu bitkileri diğer bitkilerde olduğu gibi toptancılardan temin ettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmasını yaptığımız bitki ve bitkisel ürünlerin tespiti aşamasında, eczane ve aktarlarda satılan, markalı ve ulusal çapta dağıtımı olan (bitki olarak değil de bitkisel ürün içeriği olarak) taksonlar Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde yalnız bitki ya da bitkisel kısım olarak satılan taksonlarla birlikte değerlendirilmemiştir. Bu yüzden

yalın bitki olarak bulunmayan droglar (krem, şurup, şampuan, takviye edici gıda, şampuan vb. ürün içeriğindeki) tespit edilen tür sayısına dahil edilmemiştir. Bitkisel ürünler ayrı olarak tespit edilerek marka adlarıyla, fayda ve içerdikleri taksonlar ile birlikte Çizelge 4.4-4.10'da yer almıştır.

Aktarlarda satılan bitkiler seçilirken, hemen her yerde satılan ve günlük olarak halk tarafından öğünlerde beslenme amaçlı ya da aroma verici olarak tüketilen bazı taksonlar, çalışmamıza dahil edilmemiştir. Bunlar bazı sebze, meyve, bakliyat, tahıl ve baharatlardır. Çalışmamızın kapsamına uygun olarak fitoterapi amaçlı kullanılanlar dahil edilmiştir.

Öksürük, grip ve soğuk algınlığı gibi solunum yolu rahatsızlıkları için yaygın olarak tercih edilen bitkiler arasında ıhlamur (*Tilia platphyllos*), adaçayı (*Salvia officinalis*), zencefil (*Zingiber officinale*), anason (*Pimpinella anisum*), okaliptüs (*Eucalyptus camaldulensis*), fesleğen (*Ocimum basilicum*), rezene (*Foeniculum vulgare*), ekinezya (*Echinacea purpurea*), meyankökü (*Glycyrrhiza glabra*), çörek otu (*Nigella sativa*), lavanta (*Lavandula angustifolia*), defne (*Laurus nobilis*), kekik (*Thymus serpyllum*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), yaban mersini (*Vaccinium myrtillus*), kantaron (*Hypericum perforatum*), ballıbaba (*Lamium galeobdolon*), turp tohumu (*Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus*) ve hatmi (*Althaea officinalis*) bulunmaktadır. Bu bitkiler, boğazı yatıştırıcı ve balgam söktürücü özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, solunum yolu enfeksiyonlarına karşı koruyucu etkileriyle öksürüğü hafifletmek ve grip ile soğuk algınlığı semptomlarını rahatlatmak amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır.

Sindirim sistemi rahatsızlıklarının tedavisinde sıkça tercih edilen bitkiler arasında rezene (*Foeniculum vulgare*), nane (*Mentha piperita*), zencefil (*Zingiber officinale*), papatya (*Matricaria chamomilla*), sinameki (*Senna alexandrina*) acı yavşan (*Teucrium polium*), meyankökü (*Glycyrrhiza glabra*), lavanta (*Lavandula angustifolia*), kekik (*Thymus serpyllum*), biberiye (*Rosmarinus officinalis*), ceviz (*Juglans regia*), zeytin yaprağı (*Olea europaea*), yulaf (*Avena sativa*), ısırgan otu (*Urtica dioica*), çörek otu (*Nigella sativa*), ardıç (*Juniperus rigida*), civanperçemi (*Achillea millefolium*), karahindiba (*Taraxacum officinale*) ve turp tohumu (*Raphanus raphanistrum* subsp. *sativus*) bulunmaktadır. Bu türler, hazımsızlık, mide ağrıları, gaz, şişkinlik gibi sorunların hafifletilmesinde ve sindirim sisteminin düzenlenmesinde etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Mideyi yatıştırıcı, sindirimi kolaylaştırıcı ve

bağırsak hareketlerini düzenleyici özellikleriyle bilinen bu bitkiler, sindirim problemleri için geleneksel tedavi yöntemleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Ağrı, romatizma ve eklem rahatsızlıklarının tedavisinde yaygın şekilde kullanılan bitkiler arasında, zeytinyağı (*Olea europaea*), defne (*Laurus nobilis*), kekik (*Thymus serpyllum*), zencefil (*Zingiber officinale*), karahindiba (*Taraxacum officinale*), nane (*Mentha x piperita*), lavanta (*Lavandula angustifolia*), hardal tohumu (*Brassica nigra*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), civanperçemi (*Achillea millefolium*), kuşburnu (*Rosa canina*), yakıotu (*Epilobium angustifolium*) ve yaban mersini (*Vaccinium myrtillus*) bulunmaktadır. Bu bitkiler, sahip oldukları iltihap giderici ve ağrı hafifletici özellikleri sayesinde eklem ağrıları, romatizma, kas ağrıları ve diğer iltihaplı hastalıklarda geleneksel yöntemlerle şifa arayanlar tarafından tercih edilmektedir. Zeytinyağı ve defne gibi bitkiler eklemlerin hareket kabiliyetini artırırken, zencefil ağrıyı hafifletmekte etkili bir destek sağlar. Aynı zamanda kekik, lavanta ve karabaş otu gibi bitkilerin kasları rahatlatıcı etkileri de bulunmaktadır. Genel olarak bu bitkiler, vücuttaki iltihapları azaltarak ağrıların hafiflemesine yardımcı olduğu bildirilmiştir.

Cilt hastalıkları ve cilt bakımında sıklıkla kullanılan bitkiler arasında lavanta (*Lavandula angustifolia*), alman papatyası (*Matricaria chamomilla*), zeytinyağı (*Olea europaea*), civanperçemi (*Achillea millefolium*), ebegümeci (*Malva sylvestris*), kekik (*Thymus serpyllum*), ısırgan otu (*Urtica dioica*), zencefil (*Zingiber officinale*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), biberiye (*Salvia rosmarinus*), yasemin (*Jasminum officinale*), meyan kökü (*Glycyrrhiza glabra*), tarçın (*Cinnamomum verum*), yulaf (*Avena sativa*), kuşburnu (*Rosa canina*), peygamber çiçeği (*Anacyclus pyrethrum*), fesleğen (*Ocimum basilicum*) ve zerdeçal (*Curcuma longa*) bulunmaktadır. Bu bitkiler, iltihabı azaltıcı, nemlendirici, antiseptik ve antioksidan özellikleri ile öne çıkar. Papatya, ciltteki kızarıklık ve tahrişi hafifletirken; zeytinyağı ve civanperçemi, cildi besleyip onarmaya yardımcı olur. Kekik yağı, akne ve sivilce tedavisinde etkili olup ciltteki mikroorganizmalarla mücadele eder. Zencefil (*Zingiber officinale*) ve karahindiba (*Taraxacum officinale*) gibi bitkiler ise kan dolaşımını artırarak cildin sağlıklı görünümünü destekler. Bu doğal içerikler, sağlıklı bir cilt için ideal çözümler sunarak doğal bakım yöntemleri arasında yaygın tercih edilir. Cildin alerjik reaksiyon göstermesine karşın uygulama yapmadan önce cilde uygunlukları lokal bir bölgede denenmeli, uzman hekimlerden destek alınmalıdır.

Stresle başa çıkmak, rahatlamak ve sakinleşmek için sıklıkla tercih edilen bitkiler arasında adaçayı (*Salvia officinalis*), melisa (*Melissa officinalis*), lavanta (*Lavandula angustifolia*), papatya (*Matricaria chamomilla*), kantaron (*Hypericum perforatum*), çarkıfelek (*Passiflora incarnata*), kedi otu (*Valeriana officinalis*), yasemin (*Jasminum officinale*), tarçın (*Cinnamomum verum*), nane (*Mentha x piperita*), zencefil (*Zingiber officinale*) ve şerbetçi otu (*Humulus lupulus*) gibi bitkiler yer alır. Bu bitkiler, sinir sistemini rahatlatıp sakinleştirici özellikleriyle bilinir. Özellikle lavanta, melisa ve papatya, anksiyeteyi hafifleterek ruh halini iyileştirir ve uyku problemleri için doğal destek sağlar. Daha yoğun stres ve depresyon durumlarında ise kantaron ile çarkıfelek çiçeği daha etkili bir rol oynar. Kedi otu ve şerbetçi otu gibi bitkiler sinirleri yatıştırırken uyku kalitesini de artırır. Buna ek olarak, nane ve zencefil zihinsel yorgunluğu giderip enerji verirken stresin fiziksel etkilerini azaltır. Çoğunlukla çay olarak tüketilen bu bitkiler aynı zamanda aromaterapi gibi yöntemlerle de kullanılarak fayda sağlamaktadır.

Kadın hastalıklarında sıklıkla tercih edilen bitkiler arasında rezene (*Foeniculum vulgare*), fındıkhardalı (*Euclidium syriacum*), hayıt (*Vitex agnus-castus*), aslanpençesi (*Alchemilla vulgaris*) gibi bitkiler yer alır. Rezene, hayıt ve aslanpençesi adet döngüsünü düzenlemede, hormon dengesini iyileştirmede; fındıkhardalı doğumu kolaylaştırma, süt artırma, erkek ve kadında kısırlığı engellemede kullanım alanı bulunmaktadır. Hayıt ayrıca menopoz belirtilerinin azalmasına destek sağlar. Bu taksonlar çoğunlukla çeşitli kısımlarından çay hazırlanarak tüketilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, bitkisel ürünlerin sağlık alanında önemli bir yere sahip olduğunu ve halk sağlığına katkı sağladığını göstermektedir. Fitoterapi, geleneksel tıbbın bir parçası olarak, bitkilerin sağlık üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamakta ve bu nedenle hem eczanelerde hem de aktarlarda geniş bir ürün yelpazesine yer verilmektedir.

Konya ilinde Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde eczane ve aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlerden hemen herkesin az ya da çok yararlandığı görülmektedir. Fitoterapi ürünlerinin satışının yapıldığı yerleri üç grupta inceleyebiliriz. Bunlardan birincisi gelenekçi aktarlar, ikincisi yenilikçi aktarlar üçüncüsü ise eczanelerdir. Aktarlar, tıbbi ilaç satmayan, yalnız bitki ve bitkisel ürünleri müşteri ile buluşturan işletmelerdir. Aktarları, gelenekçi aktarlar ve yenilikçi aktarlar olarak kendi içinde sınıflandırabiliriz. Gelenekçi aktarlarda tıbbi ve aromatik bitkilerin yanı sıra gıda

amacıyla satılan kurutulmuş bitkiler, bakliyat, salça, baharat ve benzeri birçok yöresel ürün yer almaktadır. Şehrin eski yerleşim yeri olan semtlerde daha çok gelenekçi aktarlara rastlanmaktadır (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Aziziye Camisi civarı aktar ve baharatçılardan görünüm.

Gelenekçi aktarlarda hem ambalajlı hem de ambalajı bulunmayan bitki ve bitkisel ürünler satılmaktadır. Bitkisel ürünlerin açık şekilde satılmaları elbette negatif sonuçlar doğurabilecektir. Örneğin, açıkta satılan ürünlerde birtakım mikroorganizmalar üreyerek toksin birikimine neden olabilecek, ayrıca patojenik mikroorganizmaları insandan insana bulaştırabilecektir. Gelenekçi aktarlarda nesilden nesile aktarılan bilgi ve tecrübe göze çarpmaktadır. Hijyen koşulları bakımından yenilikçi aktarlar daha ön plana çıkmaktadır. Yenilikçi aktarlar çoğunlukla, şehrin yeni yapılanmış semtlerinde yer almaktadır. Bu aktarlarda hemen hemen tüm ürünler ambalajlı ya da tam kapalı hazne ve kavanozlarda satışa sunulmaktadır. Açıkta satılan ürünler bu aktarlarda daha az bulunmaktadır. Her geçen gün sayıları artmaktadır (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Yenilikçi aktarlardan örnek görünüm.

Eczaneler tıbbi ilaçların satıldığı yerler olarak bilinseler de bitkisel ürünlerin eczanelerde günden güne daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Bitkisel ürünler için geniş stand ve raflar oluşturan eczaneler olduğu gibi çok daha az bitkisel ürün satan eczaneler de mevcuttur. Eczanelerde doğrudan bitki kısımları bulunmamakta yalnız bitkisel ürünler bulunmaktadır. Bu ürünler, şurup, pastil, tablet, kapsül, çay, bitkisel toz karışımı, bitki özü, bitkisel yağ, krem, şampuan, sabun, balsam vb. olarak dikkat çekmektedir. Eczanelerdeki ürünler cam ya da plastik şişelerde, karton ya da plastik kutularda sunulan markalı ve etiketli ürünlerdir. Bu ürünlerin içeriğinde, aktarlarda satılan bir kısım bitki belirli oranlarda bulunmaktadır. İncelenen bitkiler arasında hem eczanede hem aktarlarda çok rastlanılan, kullanımı oldukça yaygın olan droglar, çörek otu, karadut, keçiboynuzu, ginko gibi bitkilerdir. Bu bitkiler halk tarafından daha çok tanınmakta ve kullanılmaktadır. Çalışmamızda eczanede bulunan bitkisel ürünlerin içeriğinde bulunan taksonlar yer almıştır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4. Eczanelerden örnek görünüm.

Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde yalnız bitki ya da bitkisel kısım olarak satılan taksonların belirlenebilmesi için bitkisel ürünler ve içerdiği taksonlar bitki listesine eklenmemiştir. Çünkü bu ürünler Türkiye'nin her yerinde satışı olan markalı ürünlerdir ve içeriklerindeki taksonlara her ilde rastlanmaktadır. Bu ürünler kategorilere ayrılarak ticari marka adları, taksonları ve kullanım amaçları çizelgelerimizde yer almıştır.

Çalışmamızın bulgularını benzer çalışmalarla kıyasladığımızda, fitoterapi amaçlı kullanılan bitki türlerinin büyük bir kısmının Lamiaceae, Asteraceae, Rosaceae, Fabaceae, Zingiberaceae ve Apiaceae gibi belirli bitki familyalarından oluştuğu dikkat çekmektedir (Malyer vd., 2004; Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Tulukçuoğlu ve Sağdıç, 2011; Sargın vd., 2013; Kökçü vd., 2015; Kurt ve Karaoğlu, 2018; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019; Ötnü ve Akan, 2020; Kara vd. 2021; Ulukaya, 2023). Bu

durum, söz konusu familyaların sahip olduğu kimyasal bileşen çeşitliliği ve zenginliği ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin, Lamiaceae, uçucu yağ bakımından zengin türleri ile tanınmakta ve bu yağların antimikrobiyal, antioksidan ve antiinflamatuvar etkileri çok sayıda bilimsel çalışmada doğrulanmıştır (Ortiz-Mendoza vd., 2023). Benzer şekilde, Asteraceae ve Rosaceae türlerinin fenolik bileşikler ve flavonoidler açısından zengin olması, bu bitkileri farmasötik ve fitoterapötik kullanımlarda önemli bir yere taşımaktadır (Ayati vd., 2021; Pandey ve Tripathi, 2014). Fabaceae türlerinin ise hem besin hem de ilaç hammaddesi olarak değerlendirilebilecek çok sayıda metaboliti içerdiği bilinmektedir (Usman vd., 2022). Ayrıca, Zingiberaceae familyasının aromatik ve antiinflamatuvar bileşenleri ile Apiaceae türlerinin spazm giderici ve sindirime yardımcı etkileri, bu ailelerin fitoterapi dünyasındaki önemini artırmaktadır (Pandey ve Tripathi, 2014). Çalışmamızda ise yaygın olarak kullanılan bu familyalara ek olarak, Brassicaceae ve Malvaceae gibi diğer bazı familyaların türlerinin de yüksek oranda tercih edildiği ortaya konmuştur. Özellikle Brassicaceae ailesine ait bitkilerin glukozinolatlar gibi antikanser ve antioksidan etkili bileşenler içerdiği, bu nedenle hem koruyucu hem de tedavi edici amaçlarla kullanıldığı bilinmektedir (Cicio vd., 2022). Aynı şekilde, Malvaceae ailesine ait türler, mukus salgısını artırarak solunum ve sindirim sistemi rahatsızlıklarının semptomlarını hafifletici etkiler göstermekte ve bu nedenle geleneksel tedavilerde sıkça yer bulmaktadır (Fernandes de Oliveira vd., 2012) (Çizelge 5.5).

Çalışmamızın sonuçları, çeşitli araştırmalarla karşılaştırıldığında, belirli bitki türlerinin ortak bir şekilde ön plana çıktığını göstermektedir. Örneğin, *Piper* ve *Salvia* türleri gerek uçucu yağların zenginliği gerekse geniş farmakolojik etkileri nedeniyle hem bizim çalışmamızda hem de diğer çalışmalarda (Malyer vd., 2004; Tulukçuoğlu ve Sağdıç, 2011; Sargın vd., 2013; Kökçü vd., 2015; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019; Ötnü ve Akan, 2020; Kara vd. 2021; Ulukaya, 2023) genellikle 2 veya 3 tür ile temsil edilmiştir. *Piper* türleri, antimikrobiyal, antioksidan ve antiinflamatuvar özellikleriyle bilinirken (Salehi vd., 2019), *Salvia* türleri özellikle antimikrobiyal etkileri ve geleneksel tıpta yaygın kullanımıyla dikkat çekmektedir (Mot vd., 2022). Bu durum, bu iki cinsin hem modern farmasötik çalışmalar hem de geleneksel fitoterapiler açısından önemini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, *Lavandula* türleri gerek hoş aromatik profilleri gerekse yatıştırıcı, antidepresan ve antimikrobiyal etkileri nedeniyle birçok çalışmada öncelikli olarak kullanılan bitkiler arasında yer almıştır.

Bu durum, benzer çalışmalarda da (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Sargın vd., 2013; Kurt ve Karaoğlu, 2018; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019; Ötnü ve Akan, 2020) açıkça görülmektedir. *Lavandula* türlerinin popülaritesi, geleneksel kullanımlarla uyumlu olarak aromaterapi ve doğal ilaç formülasyonlarında sıkça tercih edilmelerine dayanmaktadır (Adaszyńska-Skwirzyńska vd., 2023). *Prunus* türlerinin ise hem besin değeri yüksek meyveleri hem de tıbbi etkileri nedeniyle çalışmamızla uyumlu olarak (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Ulukaya, 2023) sıkça ele alındığı görülmektedir. Bu türler, antioksidan, antiinflamatuvar ve kardiyovasküler sağlığı destekleyici etkileriyle öne çıkmaktadır. Aynı zamanda, *Prunus* türlerinin kullanımı, biyolojik olarak aktif bileşiklerin çeşitliliği nedeniyle hem modern hem de geleneksel tıpta yaygın bir şekilde benimsenmiştir (Gerçek vd., 2023). Ayrıca, *Terminalia* türleri de çalışmamızın bulgularıyla uyumlu bir şekilde (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Kökçü vd., 2015; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019) benzer çalışmalarda da karşılaşılmıştır. *Terminalia* türleri, yüksek tanen içeriği, güçlü antioksidan aktiviteleri ve geniş spektrumlu farmakolojik etkileri nedeniyle özellikle tercih edilmektedir (Chitra vd., 2024). Bu türlerin enfeksiyonlarla mücadelede ve bağışıklık sistemini desteklemede kullanımı, geleneksel bilgilerle modern farmakolojik yaklaşımlar arasında bir köprü görevi görmektedir. Çalışmamızda yer alan türlerin, önceki çalışmalarda da benzer bir şekilde öne çıkması, bu bitkilerin fitokimyasal çeşitliliği ve terapötik etkilerinin bilimsel olarak doğrulandığını göstermektedir. Bu durum, sadece literatürdeki sürekliliği değil aynı zamanda bu türlerin potansiyelinin daha fazla araştırılması gerektiğini de işaret etmektedir (Çizelge 5.5).

Çalışmamızın sonuçlarını benzer çalışmalarla (Malyer vd., 2004; Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Tulukçuoğlu ve Sağdıç, 2011; Sargın vd., 2013; Kökçü vd., 2015; Kurt ve Karaoğlu, 2018; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019; Ötnü ve Akan, 2020; Kara vd., 2021; Ulukaya, 2023) karşılaştırdığımızda, fitoterapi amacıyla kullanılan bitkilerin genellikle sindirim, solunum, dolaşım, boşaltım sistemi ve cilt rahatsızlıklarında sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Bu eğilim, fitoterapötik etkilerin söz konusu sistemlerdeki problemlerin giderilmesine yönelik olarak oldukça etkili sonuçlar verdiğini ve bu alanların bitkisel tedavide öncelikli hedefler arasında yer aldığını göstermektedir. Örneğin, sindirim sistemi rahatsızlıklarında kullanılan bitkiler, gaz giderici, mide koruyucu ve bağırsak hareketlerini düzenleyici özellikleriyle öne çıkarken, solunum sistemi rahatsızlıklarında balgam söktürücü ve

bronş genişletici etkileri nedeniyle tercih edilmektedir. Dolaşım sistemi üzerinde antioksidan etkiler ve kan dolaşımını iyileştirici özellikler öne çıkarken, boşaltım sistemi rahatsızlıklarında idrar söktürücü ve detoksifiye edici etkiler önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra, çalışmamızda tespit edilen bitki türlerinin ve diğer çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması, bitkisel ürünlerin dermatolojik ve kozmetik amaçlarla da yaygın şekilde kullanıldığını göstermektedir. Özellikle cilt hastalıklarının tedavisinde yara iyileştirici ve antiinflamatuvar etkiler, saç bakımında ise saç dökülmesini azaltıcı ve besleyici özellikler ön plana çıkmaktadır. Cilt hastalıkları üzerinde 85 tür kullanıldığı görülürken Kökçü vd., (2015) ve Ötnü ve Akan (2020)'nin çalışmalarında da en çok kullanılan rahatsızlıklardandır. Ayrıca, zayıflamaya yardımcı bitkiler metabolizma hızlandırıcı ve ödem atıcı özellikleriyle dikkat çekmektedir. Şeker hastalığı gibi metabolik hastalıkların tedavisinde ise kan şekeri düzenleyici etkiler, bu bitkilerin fitoterapötik değerini daha da artırmaktadır. Kurt ve Karaoğlu (2018), Kayıran ve Kırıcı (2019) ve Ulukaya (2023) diyabetin en fazla kullanım amaçları içerisinde olduğunu belirtmektedir. Çalışmamızda da 11 türün diyabette çeşitli şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir. En yaygın metabolik hastalıklardan biri olan diyabetin tedavisini bitkilerle yapmayı tercih eden halk, kan şekerini düzenleyici, tedaviye destek amaçlı kullanmaktadır.

Daha spesifik olarak, Sargın vd. (2013) ve Demirci Kayıran ve Kırıcı (2019) çalışmalarında romatizma tedavisinde kullanıldığı beyan edilen bitkiler bulunurken, kanserle mücadelede kemoterapiye destekleyici özellikleri vurgulanmaktadır. Demirci Ulukaya (2023)'nin çalışmasında ise kadın hastalıkları tedavisinde kullanılan bitkilere rastlanırken, bu bitkilerin hormon düzenleyici ve rahim sağlığını destekleyici etkilerinden dolayı kullanıldığı var sayılmaktadır. Çalışmamızda da dört türün kadın hastalıklarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Ötnü ve Akan (2020) tarafından yapılan çalışmada ise afrodizyak etki amaçlı da kullanım tespit edildiği görülmektedir. Çalışmamızda iki türün afrodizyak etki amaçlı da kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, bitkisel ürünlerin yalnızca genel rahatsızlıklar için değil, aynı zamanda spesifik sağlık sorunlarında da geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu göstermektedir. Hem çalışmamızda hem de diğer araştırmalarda ortaya konan bu kullanım alanları, bitkisel tedavinin çeşitli sağlık problemleri üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Bu bağlamda,

tespit edilen türlerin daha derinlemesine incelenmesi, yeni terapötik yaklaşımlar geliştirilmesine yönelik önemli bir zemin oluşturmaktadır.

Çalışmamızda en fazla kullanılan bitki organının yapraklar olduğu tespit edilmiş olup, bu durum birçok çalışma ile uyumludur (Malyer vd., 2004; Tulukçuoğlu ve Sağdıç, 2011; Sargın vd., 2013; Kökçü vd., 2015; Kurt ve Karaoğlu, 2018; Demirci Kayıran ve Kırıcı, 2019; Kara vd., 2021; Ulukaya, 2023). Yaprakların en sık tercih edilen organ olmasının temel nedenleri arasında, zengin fitokimyasal içeriğe sahip olmaları ve uçucu yağlar, fenolik bileşikler, alkaloidler gibi terapötik etkileri olan maddelerin çoğunlukla yapraklarda yoğunlaşması yer almaktadır. Ayrıca yaprakların kolay erişilebilirliği ve kullanımının basitliği, geleneksel tıp uygulamalarında bu organın önemini artırmaktadır. Bununla birlikte, bitki kısımlarının kullanımının coğrafi bölgelere, bitki türlerine ve fitoterapötik hedeflere bağlı olarak değişebileceği de görülmektedir. Örneğin, Çömlekçioğlu ve Karaman (2008), çalışma alanlarında en fazla çiçeklerin kullanıldığını rapor etmişlerdir. Çiçeklerin tercih edilmesi, genellikle estetik, hoş kokulu ve uçucu yağlar açısından zengin olmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Aynı şekilde, Ötnü ve Akan (2020), çalışmalarında en çok kullanılan bitki organının meyve olduğunu vurgulamışlardır. Meyveler, vitaminler, antioksidan bileşikler ve besin değeri yüksek diğer fitokimyasalları içermeleri nedeniyle hem gıda hem de tıbbi amaçlarla sıkça tercih edilmektedir. Çalışmamızda da meyve, yapraklardan sonra en fazla kullanılan ikinci bitki organı olarak öne çıkmıştır. Meyvelerin bu kadar fazla tercih edilmesi, özellikle metabolizma üzerinde düzenleyici etkileri ve bağışıklık sistemini destekleyici özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Bitki kısımlarının kullanım oranlarının, çalışmadan çalışmaya farklılık göstermesinin altında yatan nedenler arasında, çalışmanın yapıldığı bölgenin bitki florası, tıbbi gelenekler ve bitkisel ürünlere olan erişim kolaylığı yer almaktadır. Birçok aktarda ithal ürünlerin satışı yaygın olsa da ülkemizde yetişen, doğadan toplanan türlerin satışının varlığı da yadsınamaz. Çalışmamızda %22,13 oranında ithal ürünün aktar tezgahlarında yer bulduğu görülmüştür. Örneğin, bazı bölgelerde bitkinin belirli bir kısmı geleneksel olarak daha fazla tercih edilirken, diğer bölgelerde aynı bitkinin farklı bir kısmı kullanılabilir. Bunun yanı sıra, kullanılan bitki organlarının etkili bileşen konsantrasyonları ve biyoyararlanımları da bu tercihleri doğrudan etkilemektedir.

Çalışmamızda ve benzer diğer çalışmalarda fitoterapi amacıyla kullanılacak ürünlerin infüzyon (demleme), dekoksion (kaynatma), maserasyon (soğuk ekstraksiyon),

perkolasyon (sürekli ekstraksiyon), baharat olarak, toz halinde, macun haline getirilerek, doğrudan bitki ya da bitki parçalarının kullanılmasıyla, çeşitli merhem, losyon, krem gibi topikal ürünler şeklinde terkipler halinde hazırlandığı görülmektedir.

Benzer çalışmalar arasında, taksonların ve familya sayılarının aktar sayısına oranla farklar içermesini üç sebebe bağlayabiliriz. Birincisi çalışma sahalarının farklı olması, ikincisi bazı çalışmalarda yalnız bitki ya da bitkisel kısım değil yanısıra bitkisel ürünlerin de (krem, besin takviyesi vb.) içeriğine giren bitkilerin sayıya dahil edilmesi, üçüncüsü halkın, günlük yaşamında sürekli olarak bakliyat, tahıl, sebze, meyve veya baharat olarak tükettiği ve pazarda, markette, manavda çokça satılan bitkileri her çalışmanın kapsamına dahil etmemesidir.

Baharat ve çeşni kategorisinde değerlendirilen birçok bitki, tıbbi ve aromatik özellikler barındırdığı için ilaç, kişisel bakım ürünleri, bitkisel çay, meşrubat, parfüm, kozmetik, şekerleme, içki, sakız, aroma ve esans gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Bu sebeple, tıbbi ve aromatik bitkiler arasında net sınırlar çizmek mümkün değildir (Başer, 1997).

Çizelge 5.5’de çalışmamız ve benzer çalışmaların bazılarının familya, cins, tür ve türaltı takson sayıları, en fazla takson içeren familya ve takson sayıları, en fazla tür içeren cins ve takson sayıları, en fazla kullanım amaçları ve kullanım şekilleri, kaç aktar ve eczanede çalışıldığı verilmiştir.

Çizelge 5.5. Çalışmamızın geçmişte yapılmış benzer çalışmalar ile karşılaştırması.

Çalışmalar	Acar (2024)	Çömlekçioğlu ve Karaman (2008)	Tulukçu ve Sağdıç (2011)	Sargın vd. (2013)	Kökçü vd. (2015)	Kurt ve Karaoğul (2018)	Demirci Kayıran ve Kırıcı (2019)	Önü ve Akan (2020)	Ulukaya (2023)
Familya	56		51	29	92			70	40
Cins	108			48	244				
Tür ve tür altı takson	131	178	80	52	280	56	142	144	80
En fazla familya ve takson sayıları	Lamiaceae -16 Asteraceae -15 Rosaceae -8 Fabaceae -7 Apiaceae -7 Brassicaceae -6 Malvaceae -5 Zingiberaceae -4	Asteraceae -14 Fabaceae -12 Lamiaceae -11 Rosaceae -9 Apiaceae -9	Lamiaceae -9 Rosaceae -5 Asteraceae -4 Apiaceae -4 Fabaceae -4 Zingiberaceae -3 Poaceae -2	Lamiaceae -11 Fabaceae -3 Zingiberaceae -3 Poaceae -3 Asteraceae -3	Asteraceae -22 Rosaceae -22 Fabaceae -21 Lamiaceae -19	Asteraceae -11 Lamiaceae -6 Rosaceae -4 Apiaceae -3 Fabaceae -3	Asteraceae -17 Lamiaceae -10 Rosaceae -6 Zingiberaceae -5 Apiaceae -5 Fabaceae -3	Lamiaceae -13 Rosaceae -11 Asteraceae -11 Fabaceae -10 Apiaceae -9 Malvaceae -6 Zingiberaceae -4	Lamiaceae -11 Rosaceae -8 Asteraceae -7 Zingiberaceae -5 Apiaceae -3 Fabaceae -3 Lauraceae -3 Apiaceae -2
En fazla cins ve takson sayıları	<i>Piper</i> -3 <i>Salvia</i> -3 <i>Artemisia</i> -2 <i>Lavandula</i> -2 <i>Mentha</i> -2 <i>Terminalia</i> -2 <i>Rosa</i> -2 <i>Prunus</i> -2	<i>Piper</i> -3 <i>Pistacia</i> -3 <i>Artemisia</i> -3 <i>Quercus</i> -3 <i>Prunus</i> -3 <i>Helichrysum</i> -2 <i>Dianthus</i> -2 <i>Hypericum</i> -2 <i>Terminalia</i> -2 <i>Senna</i> -2 <i>Lavandula</i> -2	<i>Piper</i> -2 <i>Salvia</i> -2	<i>Piper</i> -2 <i>Salvia</i> -2 <i>Lavandula</i> -2 <i>Teucrium</i> -2	<i>Piper</i> -2 <i>Salvia</i> -2 <i>Pistacia</i> -2 <i>Ferula</i> -2 <i>Terminalia</i> -2 <i>Mentha</i> -2 <i>Teucrium</i> -2	<i>Salvia</i> -2 <i>Lavandula</i> -2	<i>Salvia</i> -3 <i>Piper</i> -2 <i>Lavandula</i> -2 <i>Artemisia</i> -2 <i>Inula</i> -2 <i>Terminalia</i> -2	<i>Prunus</i> -3 <i>Salvia</i> -2 <i>Pistacia</i> -2 <i>Juniperus</i> -2 <i>Vaccinium</i> -2 <i>Lavandula</i> -2 <i>Mentha</i> -2 <i>Hibiscus</i> -2 <i>Papaver</i> -2 <i>Pinus</i> -2	<i>Salvia</i> -2 <i>Prunus</i> -2
En fazla kullanım amaçları	sindirim sistemi-102 cilt hastalıkları-86 solunum sistemi-46 dolaşım sistemi-45 boşaltım sistemi-28 karaciğer-12 diyabet -11	sindirim sistemi - 49 boşaltım sistemi -34 solunum sistemi -20 diyabet -14 dolaşım sistemi -9	belirlenmemiş	sindirim sistemi solunum sistemi romatizma zayıflama amaçlı	cilt hastalıkları ve saç bakımı -47 solunum sistemi -43 sindirim sistemi -40 üriner sistem -39 dolaşım sistemi -38	sindirim sistemi boşaltım sistemi solunum sistemi dolaşım sistemi diyabet	romatizma diyabet dolaşım sistemi boşaltım sistemi kanser zayıflama amaçlı	solunum sistemi boşaltım sistemi cilt ve saç bağışıklık zayıflama amaçlı afrodizyak	solunum sistemi zayıflama amaçlı sindirim sistemi boşaltım sistemi diyabet bağışıklık sakinleştirici kadın hastalıkları
En çok kullanılan kısımları	yaprak -%23,66 çiçek -%16,79 kök -%16,03 tohum -%16,03 meyve -%12,97	çiçek -27 meyve-26 tohum-27 kök-19 yaprak -16	yaprak -%41,25 tohum -%23,75 meyve -%18,75 çiçek -%16,25 kök -%13,75	yaprak -%21 meyve -%15 kök -%12 çiçek -%11	yaprak -%25,24 meyve -%16,01 çiçek -%13,34 tohum -%13,59 kök -%13,34	yaprak -%32 meyve -%26 çiçek -%13 tohum -%12 kök -%9	yaprak -39 tohum -24 meyve -23 kök -19 çiçek -17	meyve -21 yaprak -17 çiçek -8 tohum -6 kök -4	yaprak -23 meyve -21 çiçek -18 tohum -9 kök -8
Aktar	15	17	10	5	10	sayı belirtilmemiş	20	13	10
Eczane	20						48		

Konya, çevre ve merkez ilçeleri ile birlikte çok geniş kitlelere sahip bir şehrimizdir. Fitoterapi ürünleri oldukça yaygın kullanılmakta ve günden güne önemi artmaya devam etmektedir. Birincil sağlık hizmetleri olarak isimlendirdiğimiz koruyucu sağlık hizmetleri açısından, fitoterapi ürünleri oldukça etkilidir. Bu ürünler ikincil sağlık hizmeti olarak adlandırdığımız tedavi hizmetlerinde de önemli bir yere sahiptir. Ancak bilinmelidir ki fitoterapi ürünleri, modern tıbbi tedavilere ek olarak tamamlayıcı ya da alternatif bir yöntem olarak kullanılırken uzman desteği alınarak kullanılmalıdır. Bu ürünler birer ilaç değildir (URL-4). Üçüncül sağlık hizmeti olarak adlandırdığımız rehabilitasyon hizmetleri alanında da fitoterapi ürünleri yer bulur. Bu ürünlerin kullanımı ancak yetkin ve alanında bilgili kişiler tarafından uygulanırsa bir anlam kazanacaktır. Bitkisel ürünlerin bilinçsiz kullanımı fayda yerine zarar verebilir. Bitkiler, doğru kullanıldıklarında şifa kaynağı olurken yanlış kullanıldıklarında ise birer patojenik ajan olabilmektedir. Halkın tıbbi bitkilere yönelmesinde en önemli neden, ilaçların yan etkilerinden kaçınmak ve doğal olan bu ürünlerin, insan vücuduna daha uygun ve geniş etkilerinin olduğuna inanmalarıdır. En ilkel toplumlardan en gelişmiş toplumlara kadar her kesimde fitoterapi ürünleri binlerce yıldır kullanılmış, günümüzde kullanılmakta ve gelecekte de kullanılmaya devam edecektir. Bu ürünlerin güvenliğinden satışına ve kullanımına kadar her basamakta kontrol ve denetimin hassas bir şekilde sağlanması gerekmektedir. İşletmelerin raflarında yer alan ürünlerin alması gereken izin ve etiketlerin iyi anlaşılabilmesi, halk tarafından güvenlik endişesi oluşturmaktadır.

Çalışmamızda edindiğimiz bilgiler ışığında, bitkisel drogların, halk tarafından doğru tanınması, bilinçli kullanılması, satış ve tüketiminin daha iyi koşullarda sağlanması amacıyla önerilerimiz şunlardır:

Eczanelerde açık ürün bulunmazken aktarlarda ürünlerin bir kısmı açık olarak bulunmaktadır. Bu ürünler her ne kadar kapaklı bir çekmece ya da geniş haznelerde bulunsalar da sürekli olarak hava ile temas etmeleri patojenik virüs ve mikroorganizmaların (bakteri, mantar vb.) bu ürünlere yerleşmelerine ve üremelerine neden olabilecek, aflatoksin gibi mikotoksinlerin birikmesine ve hastalıkların dolaylı bulaşmasına yol açabilecektir. Ortamdaki nem ve ışığın mikroorganizmaların artışı hızlandıracak diğer bir unsur olduğu göze çarpmaktadır. Bu yüzden tüm ürünlerin ortamdaki izole edilmesi gerekmektedir.

Eczane ve aktarlarda satılan bitkisel ürünler içeriklerinde koruyucu ve renklendirici katkıları bulundurabilmektedir. Bu ürünlerin sağlığa olumsuz etki etmeleri olasıdır. Bu yüzden bitkisel ürünlerde kullanılan katkıların tüketici tarafından iyi okunması, ayrıca katkı kullanımının olmaması ya da minimize edilmesi gerekmektedir.

Her faydalı ürün doğru zamanda, doğru dozda ve doğru şekilde kullanılmadığında fayda yerine zarar verme potansiyeline sahiptir. Halk tarafından geleneksel yöntemlerle bitkisel ürün kullanımı ilaç sektörünün gelişimine rağmen azalmamaktadır. İnsan sağlığında önemi olan bitkisel drogların yarar ve zararlarının halk tarafından daha iyi anlaşılması için eğitimlerin yetkin kişi ve kurumlar tarafından verilmesi gerekmektedir. Fitoterapi amacıyla kullanılan bitki ve bitkisel ürünler ancak fitoterapi alanında uzmanlar, araştırmacılar tarafından önerilebilir, kullanımı tavsiye edilebilir. Alanda uzman olmayan kişi ve kurumlardan fitoterapi amacıyla bitki ve bitkisel ürün tavsiyesi alınmamalı ve kullanılmamalıdır.

T.C. Sağlık Bakanlığına bağlı olan Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumunun (TİTCK) 46085174 sayılı ve 14.03.2016 tarihli ‘Aktarlar, Baharatlar ve Benzeri Dükkanlar’ konulu genelgesinde, satılan drogların Türkçe ve Latince isimlerinin olduğu bir listenin işletmede bulunması zorunluluğu açıkça belirtilmektedir. Bu bağlamda aynı bitki ya da bitkisel ürünün farklı aktarlarda farklı isimlerle satıldığı işletme ziyaretlerinde gözlemlenmiştir. Bu isim karmaşası halkın bu ürünleri öğrenmesinde güçlük çıkarabilecek ve farklı bir ürünün yanlış amaçla kullanımına neden olabilecektir. Ürünlerin Türkçe bilimsel adları ve geçerli, doğru bilimsel adları ile ürün üzerinde bulunan adları farklı olmamalıdır (URL-4).

Gerekli resmi düzenlemelerle ürünlerin üzerinde yan etkilerinin önemine atıfta bulunan tehlike kategorilerine göre belirlenmiş uyarı sembolleri kullanılabilir. Ürünlerin kullanımına dair güvenlik uyarıları ile ilgili resmî kurumların onaylı yazıları işletmelerde görünür şekilde asılması faydalı olacaktır.

Satışı yapılan bitki ya da bitkisel kısımların menşeyini belirten açıklamaların bulunması gerekmektedir. İthal ya da yerli, doğadan toplanmış ya da kültür bitkisi olması gibi bilgiler açıkça belirtilip belgelenmelidir. Ürünlerin bazılarında bu bilgiler yer almamaktadır.

Aktarlık mesleğinin değerini ve önemini artıracak bir diğer husus da işletmelerin bitki ya da bitkisel ürünlerin diğer beslenme amaçlı ürünlerle (salça, biber, kurutulmuş sebze, bakliyat, tahıl vb.) aynı dükkân bölümünde, birbiri ile içiçe satışını yapmamasıdır. İşletmeler hijyen koşullarına uygun olarak ayrı bir bölümde fitorepi ürünlerini teşhir etmeli ve satışını yapmalıdır.

Aktarlık, doğal tedavilere rağbetin arttığı çağımızda eğitim ve belge zorunluluğu gerektiren bir meslek haline gelirse, tüketicinin nazarında daha güvenilir olacak, çok daha fazla bitki ve bitkisel ürünlerden faydalanılabilecek ve böylece insan sağlığı korunurken sağlık harcamaları daha az olacaktır.

T.C. Sağlık Bakanlığına bağlı olan Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumunun (TİTCK) yayımladığı 200 tıbbi bitkinin içerisinde çalışmamızda tespit edilen 55 takson yer alırken listede yer almayan 76 taksonun günlük yaşamda satışı ve kullanımı bulunmaktadır. Bu taksonların gerekli tıbbi faz çalışmaları ile desteklenerek fitoteröpatik etkilerinin ortaya çıkarılması GETAT uygulamalarına olumlu katkılar sunacaktır.

KAYNAKLAR

- Abenavoli, L., Izzo, A. A., Milic, N., Cicala, C., Santini, A. ve Capasso, R., 2018. Milk thistle (*Silybum marianum*): A concise overview on its chemistry, pharmacological, and nutraceutical uses in liver diseases, *Phytotherapy Research*, 32, 11, 2202-2213.
- Acıbuca, V. ve Budak, D. B., 2018. Dünya’da ve Türkiye’de Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeri ve Önemi, *Çukurova Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 33, 1, 37-44.
- Adaszyńska-Skwirzyńska, M., Dziecioł, M. ve Szczerbińska, D., 2023. *Lavandula angustifolia* Essential Oils as Effective Enhancers of Fluconazole Antifungal Activity against *Candida albicans*, *Molecules*, 25, 28, 1176.
- Akbaş, S. ve Abdulveli Bozlar, M., 2022. İstanbul’daki aktarlarda çok satılan bitki ve bitkisel ürünlerin incelenmesi, İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 10, 2, 603-615.
- Ayati, Z., Ramezani, M., Amiri, M. S., Sahebkar, A. ve Emami, S. A., 2021. Genus Rosas: A Review of Ethnobotany, Phytochemistry and Traditional Aspects According to Islamic Traditional Medicine (ITM), *Advances in Experimental Medicine and Biology*, 1308, 353-401.
- Başer, K. H. C., 1997. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin İlaç ve Alkollü İçki Sanayinde Kullanımı, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Bayraktar, D. Z., 2021. Zencefil’in (*Zingiber officinale* Roscoe) İnsan Sağlığı Üzerine Çeşitli Terapötik Etkileri, *Karya Journal of Health Science*, 2, 2, 55-60.
- Bayram, E., Kırıcı, S., Tansı, S., Yılmaz, G., Arabacı, O., Kızıl, S. ve Telci, İ., 2010. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üretiminin Arttırılması Olanakları, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-I, 437-456, Ankara.
- Bayramoğlu, M. M., Toksoy, D. ve Şen, G., 2009. Türkiye’de tıbbi bitki ticareti, II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 89-98, Isparta.
- Baytop, T., 1984. Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Biçer, İ. ve Yalçın Balçık, P., 2019. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp: Türkiye ve Seçilen Ülkelerinin İncelenmesi, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22, 1, 245-257.
- Bozyiğit, R., Güngör, Ş., 2011, Konya Ovasının Toprakları ve Sorunları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 169-200.
- Chitra, M., Selvamurugan, M., Sivakumar, P., Karunakaran, V., Anuradha ve Kavithashree, G. G., 2024. Phytoceutics and medicinal pharmacology of

Terminalia spp.: A recent review, International Journal of Advanced Biochemistry Research, 8, 9, 679-686.

Cicio, A., Serio, R. ve Zizzo, M. G., 2022. Anti-Inflammatory Potential of Brassicaceae-Derived Phytochemicals: In Vitro and In Vivo Evidence for a Putative Role in the Prevention and Treatment of IBD, Nutrients, 15, 1, 31.

Çömlekçioğlu, N. ve Karaman, Ş., 2008. Kahramanmaraş şehir merkezindeki aktarlarda bulunan tıbbi bitkiler, KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, 11, 1, 23-32.

Davis, P. H. (ed.), 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands 1-10, Edinburgh University Press, Edinburgh, UK.

Demirci Kayıran, S. ve Kırıcı, S., 2019. Adana (Türkiye) aktarlarında tedavi amacıyla satılan bitkisel droglar, KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi, 22, 2, 183-192.

Dişli, M., Yeşilada, E., 2019. Türkiye’de Bitkisel Tıbbi Ürünler (Türkiye’de Bitkisel Ürünlerin Standardizasyonu, Üretimi ve Tağşiş), Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, 3, 13-21.

Ekim, T., 2022. Damarlı bitkiler, pp. 159-162, in: Güner, A. ve Ekim, T. (edlr.), Resimli Türkiye florası, Ali Nihat Gökyiğit Vakfı, Flora Araştırmaları Derneği ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Türkiye.

Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. ve Adıgüzel, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı (Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler), Türkiye Tabiatını Koruma Derneği-Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Erdem, S. ve Ata Eren, P., 2009. Tedavi amacıyla kullanılan bitkiler ve bitkisel ürünlerin yan etkileri, Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 66, 3, 133-141.

Faydaoğlu, E. ve Sürücüoğlu, M. S., 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11, 1, 52-67.

Fernandes de Oliveira, A. M., Sousa Pinheiro, L., Souto Pereira, C. K., Neves Matias, W., Albuquerque Gomes, R., Souza Chaves, O., Vanderlei de Souza, M. D. F., Nóbrega de Almeida, R. ve Simões de Assis, T., 2012. Total Phenolic Content and Antioxidant Activity of Some Malvaceae Family Species, Antioxidants, 1, 1, 33-43.

Gerçek, Y. C., Özyurt, D., Erol, O., Demirata Öztürk, B. ve Öz, G. C., 2023. Comparison of polyphenolic profile and antioxidant capacity of *Prunus* subgenus *Cerasus* L. species from Turkey, European Food Research and Technology, 249, 1363-1376.

Göktaş, Ö. ve Gıdık, B., 2019. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanım Alanları, Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 2, 1, 136-142.

- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M. T., 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı bitkiler), Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği, İstanbul, Türkiye.
- Güner, A., Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Çimen, A.Ö., Güner, I., Ekşi Bona, G. ve Şen Gökmen, F. (edlr.), 2022. Resimli Türkiye Florası 3a. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.
- Güner, A., Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Çimen, A.Ö., Güner, I., Bona, G.E. ve Gökmen, F.Ş. (edlr.) 2023. Resimli Türkiye Florası 4b. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları. İstanbul.
- Güner, A., Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Ekşi, G., Güner, I. ve Çimen, A.Ö. (edlr.). 2018. Resimli Türkiye Florası 2. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer K.H.C., 2000. Flora of Turkey and the East Aegean Islands 11, Edinburg University Press, Edinburgh, UK, p. 655.
- Hewlings, S. J., ve Kalman, D. S., 2017. Curcumin: A review of its effects on human health, Foods, 6, 10, 92.
- Holmes P., 2002. Galen of Pergamon: A Sketch of an Original Eclectic and Integrative Practitioner, and His system of Medicine, Journal of American Herbalists Guild Spring/Summer, 7-18.
- IPNI, 2024. International Plant Names Index. The Royal Botanic Gardens, Kew, Harvard University Herbaria and Libraries and Australian National Botanic Gardens.
- Kara, N., Alıntaş H., Şirikçi, B. S. ve Gül, M., 2021. Aktarlardaki Bitkisel Droglar ve Kullanımları: Isparta Örneği, Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 8, 3, 540-546.
- Kaya, A., 2010. Tıbbi bitkiler ve etnobotanik çalışmalar, Bitkilerle tedavi sempozyumu, 11-18, İstanbul.
- Kaya, B. ve Aladağ, C., 2009. Konya şartlarında yağış, sıcaklık ve bitki örtüsü ilişkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 265-278.
- Kırıncı, S., 2015. Türkiye’de tıbbi ve aromatik bitkilerin genel durumu, Türktob Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi, 15, 4-11.
- Kökçü, B., Esen, O. ve Uysal, E., 2015. Çanakkale kent merkezindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler, Biological Diversity and Conservation, 8, 3, 80-91.
- Kurt, P. ve Karaoğul, E., 2018. Bartın’da aktarlarda satılan tıbbi aromatik bitkiler ve ülkemizdeki pazar payları, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 20, 1, 73-80.

- Linde, K., Berner, M. M. ve Kriston, L., 2008. St. John's Wort for major depression, Cochrane Database of Systematic Reviews, 8, CD000448.
- Malyer, H., Aydın, S.Ö., Tümen, G. ve Er, S., 2004. Tekirdağ ve çevresindeki aktarlarda satılan bazı bitkiler ve tıbbi kullanım özellikleri, Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7, 103-111.
- Mollahaliloğlu, S., Uğurlu, F. G., Kalaycı, M. Z. ve Öztaş, D., 2015. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarında Yeni Dönem, Ankara Medical Journal, 15, 2, 102-105.
- Mot, M.-D., Gavrilas, S., Lupitu, A. I., Moisa, C., Chambre, D., Tit, D. M., Bogdan, M. A., Bodescu, A.-M., Copolovici, L., Copolovici, D. M., ve Bungau, S. G., 2022. *Salvia officinalis* L. Essential Oil: Characterization, Antioxidant Properties, and the Effects of Aromatherapy in Adult Patients, Antioxidants, 11, 5, 808.
- MPNS, 2024. Medicinal Plant Names Services Portal Version 14, Royal Botanic Gardens, Kew, UK.
- Namazi, R. M., 2001. Avicenna 980-1037, American Journal of Psychiatry, 158, 11, 1796.
- Ortiz-Mendoza, N., Martínez-Gordillo, M. J., Martínez-Ambriz, E., Basurto-Peña, F. A., González-Trujano, M. E. ve Aguirre-Hernández, E., 2023. Ethnobotanical, Phytochemical, and Pharmacological Properties of the Subfamily Nepetoideae (Lamiaceae) in Inflammatory Diseases, Plants, 12, 21, 3752.
- Ötnü, H. ve Akan, H., 2020. Şanlıurfa'daki eczanelerde ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi, 23, 4, 947-965.
- Ötnü, H., 2019. Şanlıurfa'daki eczanelerde ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Pandey, A. ve Tripathi, S., 2014. Concept of standardization, extraction and pre phytochemical screening strategies for herbal drug, Journal of Pharmacognosy and Phytochemistry, 2, 5, 115-119.
- Parildar, H., Serter, R. ve Yesilada, E. 2011. Diabetes mellitus and phytotherapy in Turkey, Journal of the Pakistan Medical Association, 61, 11, 1116-1120.
- Pérez-Gutiérrez, R. M., 2012. Rosaceae family plants: Phytochemistry, traditional uses and biological activities, Natural Product Communications, 7, 6, 807-821.
- POWO, 2024. Plants of the World Online. Royal Botanic Garden, Kew, UK.
- Salehi, B., Zakaria, Z. A., Gyawali, R., Ibrahim, S. A., Rajkovic, J., Shinwari, Z. K., Khan, T., Sharifi-Rad, J., Ozleyen, A., Turkdonmez, E., Valussi, M., Tumer, T.

- B., Monzote Fidalgo, L., Martorell, M. ve Setzer, W. N., 2019. *Piper* Species: A Comprehensive Review on Their Phytochemistry, Biological Activities and Applications, *Molecules*, 24, 7, 1364.
- Sargın, S. A., Selvi, S. ve Erdoğan, E., 2013. Alaşehir (Manisa) yöresindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanım özellikleri, *Biological Diversity and Conservation*, 6, 3, 40-45.
- Sütçü, S., 2018. Sosyolojik açıdan alternatif tıp geleneği ve uygulamaları: Isparta örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Süzgeç Selçuk, S. ve Eyisan, S., 2012. Türkiye’deki eczanelerde bulunan bitkisel ilaçlar, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 16, 164-180.
- Şarışen, Ö. ve Çalışkan, D., 2005. Fitoterapi: bitkilerle tedaviye dikkat (!), *Sted*, 14, 8, 182-187.
- Şenkul, Ç. ve Kaya, S., 2017. Türkiye endemik bitkilerinin coğrafi dağılışı, *Türk Coğrafya Dergisi*, 69, 109-120.
- Şimşek, B., Aksoy, D. Y., Çalık Başaran, N., Tas, D., Albasan, D. ve Kalaycı, M. Z., 2017. Mapping traditional and complementary medicine in Turkey, *European Journal of Integrative Medicine*, 15, 68-72.
- T.C. Konya Valiliği, 2020. Konya İlinin Ekonomik Durumu ve Tarımsal Yapısı, Konya Valiliği, Konya.
- T.C. Resmî Gazete, 2014. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği. (29158), 27.10.2014, 1-5.
- Tulukcu, E. ve Sağdıç, O., 2011. Konya’da Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler ve Kullanılan Kısımları, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 27, 4, 304-308.
- Uçar, D., Tayfun, K., Müslümanoğlu., A. Y. ve Kalaycı, M. Z., 2020. Koronavirüs ve fitoterapi, *Journal of Integrative and Anatolian Medicine*, 1, 2, 49-57.
- Ulukaya, M., 2023. Elâzığ’daki aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Usman, M., Khan, W. R., Yousaf, N., Akram, S., Murtaza, G., Kudus, K. A., Ditta, A., Rosli, Z., Rajpar, M. N. ve Nazre, M., 2022. Exploring the Phytochemicals and Anti-Cancer Potential of the Members of Fabaceae Family: A Comprehensive Review, *Molecules*, 27, 12, 3863.
- Vardar, D. Ö., Mollahaliloğlu, S. ve Dilek, Ö., 2018. Fitoterapide kullanılan bazı fitokimyasalların toplum sağlığına etkilerinin değerlendirilmesi, *Journal of Health Sciences and Medicine* 1, 4, 99-105.

Yeşilada, E., 2019. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp, Yeditepe Üniversite Hastaneleri
Yügetat Bülteni, 1, 5-12.

Yıldız, Y., 2016. Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytâr (giriş-inceleme-metin-dizayn)
Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

URL-1 <<https://nuhungemisi2.tarimorman.gov.tr/Content/Documents/turkiyenin-biyolojik-cestlilik-turkce.pdf>>, Erişim tarihi: 15.12.2024.

URL-2 <<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2023-2100-53699>>, Erişim tarihi: 27.12.2024.

URL-3 <<https://www.mgm.gov.tr>>, Erişim tarihi: 08.12.2024.

URL-4 <<https://titck.gov.tr/dinamikmodul/112>>, Erişim tarihi: 08.12.2024.

URL-5 <<https://www.nufusu.com/ilceleri/konya-ilceleri-nufusu>>, Erişim tarihi: 27.12.2024.

EKLER

Ek A. Kongre katılım belgesi.

KATILIM BELGESİ

Mehmet ACAR

24.10.2024 - 27.10.2024 tarihleri arasında düzenlenen

"11.Ulusal Botanik Kongresine katılmıştır."

Prof. Dr. Neslihan KARAVİN

Kongre Başkanı

Düzenleme Kurulu Başkanı

Ek B. Kongre bildirimi kapak sayfası.

Konya 'da Eczane ve Aktarlarda Fitoterapi Amaçlı Satılan Bitkiler ve Bitkisel Ürünler (Konya)

Mehmet Acar^{1*}, Mehtap Tekşen¹

¹Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Aksaray, Türkiye

*E-mail: benmetacar@hotmail.com

*Orcid No: 0009-0000-0248-4967

Özet

Bu araştırma 2023-2024 yıllarında Konya ilinde eczane ve aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlerin tespit edilmesini, kullanım amaçlarını, kullanım şekilleri ile olası yarar ve zararlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. İl genelinde farklı merkez ilçelerdeki semtlerden 11 eczane ve 10 aktar ziyareti gerçekleştirilmiştir. İncelenen bitkilerin yaprak, çiçek, gövde, dal, kök ve tohum gibi kısımları fitoterapi amaçlı kullanılmaktadır. Kaynamış suda demlenerek, yağı elde edilerek, kurutulup toz haline getirilerek kullanılmaktadır. Farklı oranlarda yağ ve ekstraktları karıştırılarak kremler, şuruplar ve drajeler elde edilip ambalajlı ürünler haline de getirilmektedir. Bu bitki ve bitkisel ürünler insan vücudunda dahili ve harici olarak kullanılmaktadır. Eczanelerde daha çok krem, şurup ve drajeler formunda ambalajlı ve markalı ürünler satılırken; aktarlarda doğrudan bitki kısımları ambalajlı ya da açık şekilde veya şişelenmiş bitkisel yağlar halinde müşterilere satılmaktadır. Bu çalışmamızda bitki ve bitkisel ürünlerin kullanımları, olası yarar ve zararları incelenmekte olup bunun yanısıra satıldığı ortamın koşulları ve hijyen durumları da gözlemlenmiştir. Çalışma sahası olarak Konya ilinin 3 merkez ilçesi Selçuklu, Karatay ve Meram seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fitoterapi; Eczane; Aktar; Konya

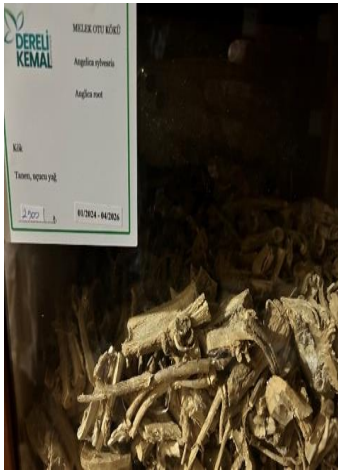
Ek D. Aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlere ait görseller.

		
<i>Camellia sinensis</i>	<i>Papaver somniferum</i>	<i>Centaurea cyanus</i>
		
<i>Echinacea angustifolia</i>	<i>Matricaria chamomilla</i>	<i>Origanum majorana</i>
		
<i>Ferula elaeochytris</i>	<i>Lavandula stoechas</i>	<i>Terminalia chebula</i>

Ek D (devam). Aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlere ait görseller.

		
<i>Zingiber officinale</i>	<i>Silybum marianum</i>	<i>Cinnamomum verum</i>
		
<i>Acorus calamus</i>	<i>Ecballium elaterium</i>	<i>Arctium lappa</i>
		
<i>Platanus orientalis</i>	<i>Tribulus terrestris</i>	<i>Cicer arietinum</i>

Ek D (devam). Aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlere ait görseller.

		
<i>Angelica sylvestris</i>	<i>Urtica dioica</i>	<i>Valeriana officinalis</i>
		
<i>Salvia officinalis</i>	<i>Epilobium angustifolium</i>	<i>Terminalia citrina</i>
		
<i>Hibiscus sabdariffa</i>	<i>Eucalyptus camaldulensis</i>	<i>Mentha piperita</i>

Ek D (devam). Aktarlarda satılan bitki ve bitkisel ürünlere ait görseller.

		
<i>Tilia platyphyllos</i>	Aktarlardan görünüm	<i>Rosa damascena</i>
		
Bitkisel şuruplar	Bitkisel sabunlar	Bitkisel şampuanlar
		
Aktarlardan görünüm	<i>Abelmoschus esculentus</i>	<i>Rosa canina</i>

Ek E. Eczanelerde satılan bitkisel ürünlere ait görseller.

		
Ağız spreyi çeşitleri	Sıvı takviye edici gıda çeşidi	Pastil çeşitleri
		
Pastil çeşidi	Şurup çeşidi	Şurup çeşidi
		
Eczaneden görünüm	Bitkisel yağ	Sıvı takviye edici gıda çeşidi

Ek E (devam). Eczanelerde satılan bitkisel ürünlere ait görseller.

		
Eczaneden görünüm	Eczaneden görünüm	Bitkisel sprej
		
Sıvı takviye edici gıda çeşidi	Bitkisel şampuan çeşidi	Anne çayı
		
Krem çeşitleri	Gıda takviye edici tablet	Bitkisel yağlar

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mehmet ACAR

EĞİTİM BİLGİLERİ (Kurum ve Yıl)

Lisans : Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, 1996-2000

Yüksek Lisans : Aksaray Üniversitesi, Biyoloji Anabilim Dalı, 2023-2024

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLERİ

1. Millî Eğitim Bakanlığı Biyoloji Öğretmeni, 2002-
2. Yenilenen MEB müfredatı Eğitici Eğitimi İl Formatörü, 2018
3. Biyoloji Selçuklu İlçe Zümre Başkanı, 2018-2022
4. Okul Müdür Yardımcısı, 2023-
5. Başöğretmen, 2025-

TEZDEN ÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER

Kongrelerde Sunulan Bildiriler

1. Acar, M. ve Tekşen, M., 2024. Konya’da eczane ve aktarlarda fitoterapi amaçlı satılan bitkiler ve özellikleri, 11. Ulusal Botanik Kongresi, Amasya, Türkiye.